

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vybrané tvary číslovek dva, tři a čtyři jako tvaroslovný problém na ZŠ

**Selected Forms of Numerals 2, 3, 4 as Morphological Problem at
Elementary School**

Tereza Kuželková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Pavel Sojka, Ph.D.

Studijní program: Magisterský

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vybrané tvary číslovek dva, tři a čtyři jako tvaroslovný problém na ZŠ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, květen 2020

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Pavlovi Sojkovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a odborné vedení mé práce. Také chci poděkovat ZŠ Donovalská za pomoc a spolupráci při sběru dat. V neposlední řadě také děkuji respondentkám, které ochotně odpověděly na všechny mé otázky.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá vybranými tvary číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* a tím, jakým způsobem je žáci základních škol skloňují. Cílem bylo zjistit, jestli žáci v písemných cvičeních používají u skloňování číslovek *dva/oba* častěji spisovné či nespisovné tvary, jak se to během školní docházky vyvíjí, a zdali u číslovek *tři* a *čtyři* v genitivu volí spíše spisovné podoby *tří* a *čtyř* nebo nověji kodifikované varianty *třech* a *čtyřech*.

Teoretická část vymezuje pojem číslovky se zaměřením na skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*, zabývá se jejich vývojem, hyperkorektností, kodifikací z roku 1993 a také jejich pojetím v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a v učebnicích pro základní školy.

Empirická část obsahuje výsledky šetření, které jsem získala pomocí doplňovacích cvičení od žáků základní školy. Tyto výsledky jsou zpracované v tabulkách a grafech, z nichž jsou následně vyvozené závěry.

Práce obsahuje také čtyři rozhovory s učitelkami dvou základních školy, kterých jsem se ptala jich na jejich zkušenosti při výuce skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* na základní škole.

KLÍČOVÁ SLOVA

Číslovky *dva*, *tři* a *čtyři*, tvarosloví, kodifikace, hyperkorektnost, základní škola

ABSTRACT

This thesis deals with selected forms of numerals 2, 3, 4 and how the students in elementary school decline them. The aim was to find out if the students use in written exercise literary or non-literary forms at declension of numeral 2, how it develops during schooling and if they choose numerals three and four in genitive literary forms or their codified variants.

The theoretical part defines the numerals with focus on declination of numerals 2, 3 and 4, deals with its development, hypercorrection, codification from 1993 and conception in Framework educational programme for basic education and in textbooks for elementary schools.

Empirical part contains results of survey, which I have got from elementary school student's written exercise. These results are presented in tables and charts, which are used to conclusions of research.

The work contains four interviews with teachers of two elementary schools. I asked them about their experience with teaching declination of numerals 2, 3 and 4 at elementary school.

KEYWORDS

Numerals 2, 3 and 4, morphology, codification, hypercorrection, elementary school

Obsah

1	Úvod	8
2	Teoretická část.....	10
2.1	Číslovky.....	10
2.2	Skloňování číslovek	13
2.3	Historický vývoj číslovek <i>dva, tři a čtyři</i>	16
2.3.1	Vývoj číslovek obecně	16
2.3.2	Morfologický vývoj číslovek <i>dva, tři a čtyři</i>	16
2.4	Kodifikace.....	21
2.5	Hyperkorektnost.....	23
2.6	RVP ZV a číslovky	25
2.7	Učebnice	26
2.7.1	Učebnice SPN a.s.....	26
2.7.2	Učebnice Alter	29
2.7.3	Nová škola s.r.o.....	31
2.7.4	Fraus	33
2.7.5	Učebnice pro cizince	35
2.7.6	Celkové shrnutí	36
3	Empirická část.....	38
3.1	Metodologie výzkumu.....	38
3.1.1	Cíl výzkumu.....	38
3.1.2	Hypotézy.....	39
3.1.3	Metoda výzkumu.....	39
3.1.4	Výzkumný vzorek.....	40
3.2	Zpracování dat	44
3.2.1	Druhý ročník	44
3.2.2	Třetí ročník	49

3.2.3	Čtvrtý ročník	53
3.2.4	Pátý ročník	57
3.2.5	Šestý ročník	61
3.2.6	Sedmý ročník	65
3.2.7	Osmý ročník.....	69
3.2.8	Devátý ročník.....	73
3.3	Porovnání výsledků napříč ročníky.....	77
3.3.1	Číslovky dva/oba – instrumentál	77
3.3.2	Číslovky dva/oba – genitiv a lokál.....	81
3.3.3	Číslovky dva/oba – dativ	83
3.3.4	Číslovka tři – genitiv	86
3.3.5	Číslovka čtyři – genitiv	88
3.3.6	Shrnutí	90
4	Rozhovor.....	91
5	Závěr	95
6	Seznam použité literatury a zdrojů	97
7	Přílohy.....	105

1 Úvod

Cílem této diplomové práce je zjistit, jak žáci na základní škole skloňují číslovky *dva*, *tři* a *čtyři*. V případě číslovky *dva/oba* budu zkoumat následující konkurence: tvar 7. pádu (kodifikované *dvěma/oběma* vs. hyperkorektní *dvěmi/oběmi*), tvary 2. a 6. pádu (kodifikované *dvou, obou* vs. nespisovné *dvouch, obouch*) a tvar 3. pádu (kodifikované *dvěma/oběma* vs. nespisovné *dvoum/oboum*). U číslovek *tři* a *čtyři* věnuji pozornost konkurenci kodifikovaných variant ve 2. pádu (*tří/čtyř* vs. *třech/čtyřech*). Při kodifikační úpravě z roku 1993 (vydání Pravidel českého pravopisu) byly totiž k tvarům *tři* a *čtyř* přidány i tvary *třech* a *čtyřech*; tvary *třech* a *čtyřech* jsou však stále považovány za hovorové, a objevuje se dokonce i názor, že jejich přijetí do kodifikace bylo chybné.

Po funkční stránce (druhy číslovek a jejich funkce ve větě) i po stránce formální (skloňování) jsou tyto číslovky popsány v literatuře detailně již velmi dlouho dobu, ale nemáme k dispozici empirická data o tom, jak skloňování aplikují žáci v praxi. Proto jsem se rozhodla tuto problematiku prozkoumat a popsat, i když nikoli přímo v řečové praxi, nýbrž formou doplňovacích cvičení. Uvědomuji si tedy, že vyvozené závěry mají omezenou platnost.

Tato práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části se nejprve budu zabývat vymezením pojmu číslovka, popíši druhy číslovek a pak se již zaměřím na skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*. Dále popíši historický vývoj těchto konkrétních číslovek a jejich tvarů. Při tom budu vycházet z dřívějších i novějších mluvnic. Na to naváží úvahou, která bude vycházet z různých bohemistických článků o tom, zda byla kodifikační úprava v roce 1993, která se týká tvarů číslovek *tři* a *čtyři* ve druhém pádu, správná. V další kapitole se zaměřím na hyperkorektnost v 7. pádu u číslovky *dva* (*dvěmi*). Bude mě také zajímat, co se o číslovkách píše v RVP ZV (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání), a nakonec prozkoumám různé řady učebnic pro základní školy. Zaměřím se na to, jakým způsobem je v učebnicích představeno skloňování číslovek a zdali učebnice obsahují i příslušná cvičení na danou problematiku. Empirická část přinese výsledky a interpretaci průzkumu mezi žáky druhých až devátých ročníků ZŠ. V jedné pražské základní škole jsem žákům zadala cvičení týkající se dané problematiky. Nejprve popíšu výzkumný vzorek a stanovím vstupní hypotézy. Poté představím výsledky, vyvodím z nich závěry a přidám k nim vlastní komentář. Také uvedu příklady z několika rozhovorů s učiteli. V rozhovorech jsem se jich

ptala, čeho si ve své praxi, co se týká tohoto tématu, všímají. Na závěr shrnu výsledky této práce.

2 Teoretická část

V první řadě vymezím pojem číslovky, jejich druhy a skloňování, přičemž největší pozornost věnuji číslovkám *dva, tři a čtyři*.

2.1 Číslovky

„Číslovky jsou slova významu číselného; označují počet, množství, pořadí apod.“ (Havránek, Jedlička, 1996, s. 96). Podle této publikace číslovky rozdělujeme podle významu na základní, řadové, druhové, násobné, a to buď určité, vyjadřující přesný číselný pojem (*dva, čtvero, pětkrát*), nebo neurčité, neurčující konkrétní počet (*několik, mnoho, málo, několikrát, ...*). V. Šmilauer v Nauce o českém jazyku z roku 1973 píše, že u číslovek určujeme druh, pád, číslo, rod a případně i vzor. Bývají sklonné, ale mohou být výjimečně i nesklonné. Nemají samostatnou deklinaci, ale přebírají skloňování od jiných skloňovaných slovních druhů, např. podle podstatných (*substantivní*) nebo přídavných jmen (*adjektivní*). Některé však mají svoje zvláštní skloňování, např. i číslovky *dva, tři a čtyři*. K číslovkám řadíme i adjektiva (*dvojí*), substantiva (*trojka*), adverbia (*pětkrát*), také zlomky (*třetina*) a číslovkové složeniny (*dvouletý*).

Nyní představím druhy číslovek podle různých autorů.

Druhy číslovek podle Stručné mluvnice česká (B. Havránka a A. Jedličky, 1950, str. 98 - 99):

- a) **Číslovky základní** se dají se určit podle toho, že odpovídají na otázku *kolik* (*jeden, dva, tři, ... deset, ... sto, ... tisíc...*).
- b) **Číslovky řadové** označují pořadí. Poznáme je tak, že odpovídají na otázku *kolikátý* (*první, druhý, pátý, desátý, stý, ...*).
- c) **Číslovky druhové** odpovídají na otázku *kolikery* (*dvojí, troje, paterý, ...*) a označují tak počet či množství druhů.
- d) **Číslovky násobné** vyjadřují, kolikrát se nějaká věc vyskytuje, kolikrát se něco znásobilo, a odpovídají na otázku *kolikanásobný, kolikrát* (*dvojnásobný, třikrát, ...*).

Druhy číslovek podle Mluvnice češtiny 2 (M. Komárek et al., 1986, str. 114 -124):

- a) **Číslovky základní** označují počet jednotlivých jevů, konkrétních i abstraktních. Vyjadřují prostý počet bez dalších speciálních významových rysů. Jádrem souboru tvoří výrazy pro počet, odpovídají řadě přirozených čísel. Lze sem zařadit i početní míry, které byly postupně vytlačeny desítkovou soustavou (*tucet, kopa*). Patří sem i číslovky neurčité (*několik, málo, mnoho, ...*), skupinové (*desítky, stovky*) i výrazy pro obecná čísla (*x, n*).
- b) **Číslovky numerické** pojmenovávají čísla samá (*nula, jedna, dva, tři, ...*). Plní funkce vyjadřovat počet i pojmenovávat číslo.
- c) **Číslovky úhrnné** vyjadřují počet jevů pojatý vcelku (*dvé, tré, čtvero, desatero, ...*). Tyto číslovky ale nejsou už moc běžné, mají spíše archaické zbarvení.
- d) **Číslovky souborové** udávají počet souborů jevu vyjádřeného substantivem, s nímž se spojují (*dvoje rukavice, troje klíče, několikero...*). Nejvyšší číselnou hodnotou, kterou lze ještě použít je *tisícero*.
- e) **Číslovky druhové** mají adjektivní povahu a udávají počet druhů jevu označeného substantivem, s nímž se spojují. Jde tedy o počet druhů, ne o jevy samotné (*dvoji, troji, čtverý, desaterý, několikery...*).
- f) **Číslovky velikostní** udávají velikost, rozsah či výši určovaného jevu počtem jednotek, jímž je tvořen a objevují se jen ve vyšších číselných hodnotách (*tisícový, desetitisícový, milionový, několikatisícový, ...*).
- g) **Číslovky násobné** vyjadřují počet realizací děje adverbialně (*dvakrát, několikrát*), ke kterým můžeme přidat i tvary (*dvojmo, trojmo*) nebo adjektivně (*dvojnásobný, několikanásobný*) včetně tvarů (*dvojité, trojité*).
- h) **Číslovky dílové** vyjadřují jeden z rovných dílů celku a pojmenování je založeno na počtu dílů, v něž je celek rozdělen. Jsou buď neskloňné a neudává se jejich počet (*půl, čtvrt*) nebo skloňné (*polovina, třetina, setina, ...*).
- i) **Číslovky skupinové** mají substantivní povahu a označují skupiny jevů pojmenované podle počtu členů, které je tvoří (*dvojice, trojice, pár*). Pak jsou také výrazy, které zařazujeme i k číslovkám numerickým, ale kde se uplatňuje specifická daného skupinového útvaru a jsou to tedy již plně substantiva (*fotbalová jedenáctka, dvanáctka pivo...*).
- j) **Číslovky řadové** označují pořadí neboli místa jevů v řadě (*první, druhý, stý, několikátý, ...*). S výjimkou *třetí* a *tisící* se všechny řadové číslovky skloňují jako tvrdá

adjektiva. Řadí se k nim také číslovky adverbialní, které vyjadřují pořadí časové realizace dějů (*poprvé, podruhé, poněkolikáté, ...*) nebo ty, které vyjadřují pořadí složek výčtu (*za první, za druhé, za několikáté, ...*).

Velká akademická gramatika spisovné češtiny (2018, str. 1107-1118) tvrdí, že čísel je nekonečné množství, ale známe jen malou část a s ještě menší běžně pracujeme. Jednotlivé druhy jsou různě rozvinuté a liší se svými slovotvornými formanty. Vyvinuly se slova pro hodnoty celých čísel 1 – 10, 100, 1000 a k nim se přidaly přejaté výrazy, např.: 0, 10⁶, milion, miliarda, apod. Pomocí skládání vznikla slova pro hodnoty 11 – 19 a pro desítky 20 – 90. Názvy pro čísla typu 21 vznikly jako víceslovné výrazy (*dvacet jedna*). Konkurojí jim ale spřežky typu *jednadvacet*. Dokonce v některých druzích číslovek jsou jediné možné (*jednadvacetkrát*). Konvence typu, v jakém pořadí budou a způsob psaní, se mohou stále rozvíjet.

Druhy číslovek podle Velké akademické gramatiky spisovné češtiny (F. Štícha a kol., 2018. str. 1108-1117) :

- a) **Základní:** Z těchto číslovek se stal základ pro tvoření ostatních řad. Ony samy jsou neutvořené, tedy jejich názvy byly vymyšleny.
- b) **Řadové:** Číslovky *jeden* a *dva* nevycházejí ze základních číslovek, ale mají podobu *první* a *druhý*. *Tři* a *tisíc* mají koncovku měkkých adjektiv: *třetí, tisící*. Ostatní číslovky mají koncovku tvrdých adjektiv: *osmý, desátý, stý*.
- c) **Násobné:** Existují dvě řady násobných číslovek. *Adjektivní* řada číslovek odpovídá na otázku **kolikanásobný?** – *osminásobný, stonásobný*. *Adverbialní* řada číslovek odpovídá na otázku **kolikanásobně?** – *osmkrát, stokrát*. Hodnoty od 21 do 99 píšeme v pořadí jednotka – desítka – *dvaatřicetkrát*. U číslovky *jedna* existuje i spisovný tvar *jednou*. Dále existují řady *adjektivní* – tvořeny výrazy *dvojíty*, a *adverbialní* – *dvojmo, dvojnásobný* nebo *nadvakrát*.
- d) **Dílové:** „Číslovky dílové vyjadřují velikost dílu neboli jmenovatele zlomku; není na ně ustálená otázka.“ Tvoří se sufixem – *ina* – *třetina, čtvrtina*.
- e) **Soubořové, druhové a úhrnné:** Podle této publikace jsou tyto druhy po sémantické stránce odlišné, ale po stránce formální je nejde vždy rozlišit. Z vývojového a slovotvorného hlediska jde o jednu skupinu číslovek, které začínají na *dvoj -*, *troj -*, ...+ koncovka daného druhu.

a. **Druhové:** př.: *dvoj + í* (měkká koncovka) – *dvojí, trojí*

- b. **Souborové:** př.: *dvoj* + *e*, *čtver* + *y* (jmenné koncovky adjektiv) – ***dvoje, čtvery***
- c. **Úhrnné:** př.: *čtver* + *o*, *pater* + *o* (koncovky deklinačního typu *město*, nebo jen – *o*). Tvoří se tak číslovky od 4 – ***čtvero, patero***
- f) **Skupinové:** Tvoří se pomocí koncovky – *ice* - ***dvojice, trojice, čtveřice***

Dále se v některých publikacích, jako v Nauce o českém jazyku z roku 1973 od Vladimíra Šmilauera, objevují číslovky podílné (*distributivní*). Jsou to předložkové výrazy (předložka a číslovka) a vyjadřují *po kolika*, se něco vyskytuje (po jednom, po třech, po několika,...). Ve starších mluvnicích to může být uvedeno i jako další druh.

2.2 Skloňování číslovek

Většina číslovek, jak už je uvedeno v kapitole 2.1, se skloňuje. Patří tedy k ohebným slovům. Některé číslovky mohou být nesklonné (např.: „Číslovka *sto* zůstává někdy ve spojení s počítaným předmětem nesklonná, srov. Ke *sto* korunám, o *sto* korunách, se *sto* korunami.“) (Havránek, Jedlička, 1996, s. 102) Havránek a Jedlička dále uvádí, že je jen několik výjimek, které jsou neohebné, jsou to takzvaně číslovky ***přísluvečné*** (*jednou, několikrát,...*). Ty, které se skloňují, přebírají ostatní deklinace nebo mají zvláštní skloňování. Ve větě mají většinou funkci přívlastku a pojí se k podstatnému jménu, což znamená, že se s podstatnými jmény shodují v gramatických kategoriích. Neurčité číslovky mají jen dva tvary. Základní tvar (*několik, mnoho,...*) a to v 1. a 4. pádu. V ostatních pádech se přidává koncovka – *a* (*několika, mnoha,...*).

Skloňování základních číslovek (I. Havlová, E. Schneiderová a L. Štěrbová, 1999, str. 70) :

- a) **jeden:** skloňování podle vzoru ten
- b) **dva:** duálové skloňování
- c) **tři, čtyři:** skloňování podle vzoru kost v plurálu (výjimka u číslovky *tři* v 7. pádě a u číslovky *čtyři* ve 2. pádě)
- d) **pět až devadesát devět:** mají jen dva tvary (základní nebo zakončený na *i*)
- e) **sto:** skloňování podle vzoru město
- f) **tisíc:** skloňování podle vzoru stroj
- g) **milion:** skloňování podle vzoru hrad
- h) **miliarda:** skloňování podle vzoru žena
- i) **složené číslovky:** skloňují se všechny členy nebo jen dva poslední

- j) **ve spojení se jménem:** 1) číslovka se skloňuje a podstatné jméno je v genitivu, 2) obojí se skloňuje, 3) číslovka se neskloňuje a podstatné jméno ano

Skloňování číslovek *dva, oba*

Tyto číslovky mají plně zachovalé duálové skloňování (Tabulka č. 1: Skloňování číslovek *dva/oba*), které naznačuje dvojnost. Používalo se v minulosti. Zmínku o tom, kdy se přestal používat, najdeme například ve *Staré češtině pro nefilology* od Jany Pleskalové z roku 2009. Zde autorka uvádí, že do konce 15. století bylo používání duálu ještě běžné, ale v 16. století se už v textech neobjevoval. Během vývoje českého jazyka tedy duál zanikl a původní duálové tvary zůstaly jen u číslovek *dva/oba* a částečně i u substantiv označujících párové části těla: ruce, nohy, oči a uši a také ještě i v případě číslovek *tři, čtyři*, pokud se spojují s těmito substantivy a také se přenášejí ke shodným přívlastkům vyjádřeným adjektivy či zájmeny: díval se na mě *svýma velkýma očima*. Dále pak i ve tvaru *stě* ve spojení *dvě stě*. Duálové tvary se ale nepoužívají v případech, v nichž substantiva ruce, nohy, oči a uši neoznačují části těla, nýbrž neživé věci. *Př.: Pes se čtyřma nohama. vs. Stůl se čtyřmi nohami.*

	Rod mužský	Rod ženský	Rod střední
1. pád	dva, oba	dvě, obě	dvě, obě
2. pád	dvou, obou	dvou, obou	dvou, obou
3. pád	dvěma, oběma	dvěma, oběma	dvěma, oběma
4. pád	dva, oba	dvě, obě	dvě, obě
5. pád	dva, oba	dvě, obě	dvě, obě
6. pád	dvou, obou	dvou, obou	dvou, obou
7. pád	dvěma, oběma	dvěma, oběma	dvěma, oběma

Tabulka č. 1: Skloňování číslovek *dva/oba*

Skloňování číslovek *tři, čtyři*

Tyto dvě číslovky mají skloňování blízké plurálovému skloňování podle vzoru *kost* (Tabulka č. 2: Skloňování číslovek *tři* a *čtyři*). Odchylný je tvar *třemi* (7. pád) a tvar *čtyř* (2. pád). Zároveň v genitivu existují novější tvary podle zájmenné deklinace (*třech, čtyřech*), přičemž od roku 1993 jsou tyto tvary kodifikovány. Jak jsme uvedli v předchozí podkapitole, ve spojení s dvojnými tvary podstatných jmen se používá tvar *třema/čtyřma*.
Př.: Kočka se čtyřma nohama.

	Tři	Čtyři
1. pád	tři	čtyři
2. pád	tří, třech	čtyř, čtyřech
3. pád	třem	čtyřem
4. pád	tří	čtyři
5. pád	tří	čtyři
6. pád	třech	čtyřech
7. pád	třemi	čtyřmi

Tabulka č. 2: Skloňování číslovek tři a čtyři

2.3 Historický vývoj číslovek *dva, tři a čtyři*

V této části se zaměřím na historický vývoj číslovek, především *dva, tři a čtyři*. Budu pracovat s několika reprezentativními texty z různých období 20. století. Zjistím, jaké byly pohledy na námi sledované tvary těchto číslovek a jakým způsobem se o nich v mluvnících či jiných historických dílech píše.

2.3.1 Vývoj číslovek obecně

V diplomové práci od Zlaty Lisé *Vývoj zápisu čísel* se uvádí, že v dřívějších dobách používali lidé při počítání jen číslovky jeden a dva, přičemž číslovka *dva* pojmenovávala párové orgány (tak vznikl duál), později se přidala i číslovka *tři* a všechno ostatní lidé označovali pojmem *mnoho*. Také se používalo počítání na ruku, pomocí kamínků, čárek či různé symboly (např. hrst). Postupem času, vlivem měnící se společnosti a rozvíjení hospodářské činnosti, bylo potřeba rozšířit číslovky o další, až se nakonec dostaly do podoby, kterou známe teď.

2.3.2 Morfologický vývoj číslovek *dva, tři a čtyři*

V publikaci Vavřince Benedikta z Nudožer (který vycházel z dobového úzu), *Grammaticae, Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae et notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo* (1603) se ohledně číslovky *dva* a toho, co mě v této diplomové práci zajímá, píše, že v lokálu se používal tvar *dwauch*, v dnešní době je to tvar *dvou* a v instrumentálu tvar *dwěma*, jehož koncovka je stejná jako dnes, o tvaru *dvěmi* se nezmiňuje. Co se týká číslovky *tři*, tak je v této mluvnici v genitivu uveden pouze tvar *třech*. Dnes je tento tvar sice kodifikovaný, ale přesto stále používaný spíše v hovorové mluvě. Avšak číslovka *čtyři* má zde v genitivu tvar pouze *čtyř*. Nudožer také u číslovek *tři* i *čtyři* uvádí, že v instrumentálu je možný jak tvar *třemi/čtyřmi*, tak tvar *třema/čtyřma*.

Dalším historickým textem, ze kterého jsem čerpala je *Grammatica linguae Bohemicae quatuor partibus* od Václava Jan Rosy z roku 1672, který ve své mluvnici uvedl u číslovky *dva* některé další tvary. V genitivu této číslovky byl uveden tvar *dwau* i *dwauch*, v dativu *dwěma* i *dwaum* a v instrumentálu *dwěma* i *dwauma*. U číslovek *tři* a *čtyři* je přípustných tvarů ještě mnohem více. Pro přehlednost jsem vytvořila tabulku (Tabulka 3: Skloňování číslovek *tři* a *čtyři* v Rosově mluvnici).

	Tři	Čtyři
1. pád	Tři	Čtyři (m.)/čtyry
2. pád	Tři/třích/třech	Čtyr
3. pád	Třím/třem	Čtyrem
4. pád	Tři	Čtyry
5. pád	Tři	Čtyři (m.)/čtyry
6. pád	Třech/třích	Čtyrech
7. pád	Třemi/třimi	Čtyrmi/čtyrma

Tabulka č. 3: Skloňování číslovek tři a čtyři v Rossově mluvnici (1672)

Z tabulky můžeme vyčíst, že v genitivu byly u číslovky *tři* dokonce tři používané tvary a to *tří*, *třích* a *třech* (v přechozí publikaci z roku 1603 byl v mluvnici použit pouze tvar *třech*, o sedmdesát let později se do jiné mluvnice dostaly další dva tvary včetně tvaru *tří*, který je i dnes ve spisovné češtině). Tvar *třích* se používal i v šestém pádu. V dativu byl zase přípustný tvar *třím* a v instrumentálu tvar *třimi*. U číslovky čtyři je největší rozdíl oproti dnešku při používání r místo ř (*čtyr* místo *čtyř*).

Český jazyk se dál vyvíjel a také se vyvíjel popis číslovek. V Dějinách českého jazyka od Miroslava Komárka je uvedeno, že se lišil vývoj číslovek substantivních a adjektivních. Číslovky substantivní se skloňují podle vzorů podstatných jmen (vzor *hrad* – *milion*, *tucet*; vzor *stroj* – *tisíc*; vzor *žena* – *miliarda*, *polovina*; vzor *kost* – *tři*; vzor *město* – *sto*, *desatero*), kdežto číslovky adjektivní si zachovaly souvislost s přídavnými jmény, podle kterých se skloňují (vzor *mladý* – *druhý*, *čtvrtý*, *pátý*, *dvojnásobný*; vzor *jarní* – *první*, *třetí*, *tisící*, *dvoji*).

Komárek také uvádí, že číslovky *dva*, *tři* a *čtyři* mají povahu adjektiva. Číslovky *dva/oba* se skloňovaly jako zájmeno. Šlo o duálové skloňování, které jako kategorie v českém jazyce zaniklo, avšak u číslovek *dva*, *oba* se udrželo dodnes. V obecné češtině, neboli lidové, jak je v publikaci uvedeno, vznikly vlivem plurálu zájmenného skloňování tvary *obouch* – *dvouch* (*gen.*, *lok.*), *oboum* – *dvoum* (*dat.*), *obouma* – *dvouma* (*instr.*). U číslovek *tři*, *čtyři* popisuje Komárek situaci takto: „Číslovky pro hodnoty *tři*, *čtyři* se ve stč. skloňovaly (s některými odchylkami) v maskulinu podle vzoru *host*, ve femininu a neutru podle *kost*; např. *třie*, *čtyřie* nebo *tře*, *čtyře* hadi – *tři*, *čtyři* ženy, města.“

(Komárek, 2012, s. 191); viz. též (Lamprecht – Šlosar – Bauer, 1986, s. 176). „V ostatních pádech byly tvary u všech tří rodů stejné.“ (Komárek, 2012, s. 191) V genitivu byl tvar jen *tří, čtyř*, postupem času se v nespisovném jazyce začal v tomto pádu, vlivem zájmenného skloňování, užívat tvar lokálu *třech, čtyřech*. (Tyto tvary jsou, jak již víme, od roku 1993 kodifikovány).

Podle Gebauerovy *Historické mluvnice* (1896) se dubletní podoby *tří/třech* vyskytovaly asi od 17. století; (viz Sedláček, 1993, s. 111). Ovšem v prvním vydání Pravidel českého pravopisu (pod názvem *Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví* Jan Gebauer 1902) je uvedeno, že tvar *třech* je chybný. Co se týká číslovky *dva*, Gebauer zde uvádí, že: „chybně dat. –*oum*, lok. –*ouch*, instr. –*ouma*.“ (Gebauer, 1902, s. 50). O tvaru *dvěmi* se vůbec nezmiňuje.

Sedláček ve svém článku *Bez třech a čtyřech?* (1993) také upozorňuje, že v průběhu let se pohled na dubletu *tří/třech* měnil. Například v druhé polovině 19. století mluvnice genitivní tvar *třech* neuvádějí, protože tento tvar byl považován za chybný. Postupem času ale pronikal do mluvených projevů spisovného zaměření, až byl přijat a kodifikován (týkalo se to i tvaru *čtyřech*).

V článku *Přišli všichni bez třech (čtyřech)* (2006) od Milana Jelínka je dobře popsán předchozí vývoj od 19. století. Jelínek zde poukazuje na Dobrovského mluvnici *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache* z r. 1809 (i na druhé vydání z roku 1819) a uvádí, že vedle základního tvaru *tří* se v mluvnici nachází také už tvar *třech*, který nemá ale oporu v psaných spisovných v textech v historii češtiny. Proto je podle Jelínka tak překvapivé, že Dobrovský tvar *třech* přidal. Ovšem o tvaru *čtyřech* se nezmiňuje, nebyl pravděpodobně moc využíván. Například Gebauerovy školní mluvnice (vydávány od roku 1890) tvary *třech, čtyřech* neuvádějí, jelikož je Gebauer považoval za nespisovné. Podle Jelínka jsou původní genitivní tvary *tří, čtyř* považovány v dnešním chápání za mírně knižní, tvary *třech, čtyřech* zas spíše hovorové. Z toho Jelínek vyvozuje, že v dnešní spisovné češtině chybí u číslovek *tří, čtyři* stylisticky neutrální genitivní tvary. Předpokládá však, že základní tvary *tří, čtyř* budou znít čím dál knižněji a jejich dublety *třech, čtyřech* se posunou do pozice neutrálních jazykových prostředků. V tomto článku se také upozorňuje, že číslovky *dva, oba* dublety nemají a zachovaly si duálové tvary, přičemž jejich nahrazování plurálovými tvary je nespisovné: tvary genitivu a lokálu *dvouch*, dativu *dvoum* a instrumentálu *dvouma* patří mezi tvary nářeční. Jelínek také tvrdí,

že je nahrazování duálu *dvěma* plurálem *dvěmi* považováno za jazykovou chybu, o čemž jsem již psala a budu se o tom ještě dále zmiňovat v kapitole Hyperkorektnost.

Také mě zajímalo, co se píše v dalších publikacích. Například František Oberpfalcer tvrdí ve své publikaci *Jazykozpyt* (1932) o duálu: „Duál se v našem jazyce držel až do XV. stol., ale potom zanikl; zůstaly nám po něm jen některé tvarové zbytky.“

V dosud citovaných člancích byl zmiňován také F. Trávníček, který se zaobíral jak číslovkami *dvě/obě*, tak *tři/čtyři* a jasně uvedl ve své *Mluvnici spisovné češtiny* (1951), které tvary jsou nespisovné: **Dva, oba**: „Nespisovný je 1. m. živ. *dvá, obá*, 2., 6. *dvouch, obouch*, 3. *dvoum, oboum*, 7. *dvouma, obouma*.“, **Tři, čtyři**: „Nespisovný je 1. m. živ. *tří, čtyří*, než. 1., 4. *čtyry*, 2. *třech, čtyřech, čtyr*, 7. *třema, čtyřma, čtyrma*; *mezi čtyřma očima* (něco říci) je rčení lidové.“ (Trávníček, 1951, s. 562)

Ve *Stručné mluvnici české* od B. Havránka a A. Jedličky (1981), která byla už předchozích vydání používána jako školní mluvnice po mnoho dalších let, není žádná zmínka o tvaru v genitivu *třech, čtyřech* (tyto tvary nebyly ještě kodifikovány), ale v upraveném vydání podle nových Pravidel českého pravopisu z r. 1993, kdy proběhla kodifikační úprava, se v poznámce píše, že tyto tvary jsou nově připuštěné a mají hovorový odstín.

V publikaci *Na co se nás často ptáte*, A. Černá, I. Svobodová, J. Šimandl, L. Uhlířová (2002), která se dá považovat za předchůdkyni *Internetové jazykové příručky* z roku 2009 a následně *Velké akademické gramatiky spisovné češtiny* z roku 2018, se píše, že skloňování číslovky *dva, oba* je historicky velmi staré a zachovaly se v něm tvary dvojného čísla neboli duálu. Také je zde důležitá zmínka o tom, že tvary *dvouch/obouch* nebo *dvoum/oboum* jsou nespisovné a neměly by se ve spisovných projevech jak psaných, tak mluvených používat. Dalším problémovým tvarem je *dvěmi*, který je často používán, protože se zdá, že zní spisovněji. Co se týče číslovek *tři/čtyři*, tak jsou ve 2. pádě možné dvě koncovky *tří/čtyř* a *třech/čtyřech*. Tvary, které končí na *-ch*, se ale podle kodifikační příručky hodnotí spíše jako hovorové. Znamená to, že sice patří do spisovné normy, ale nejsou to základní spisovné podoby, jsou tedy vhodnější spíše v mluveném projevu než v psaném. Také se může chybovat v 7. pádě, protože přesto, že se tyto číslovky skloňují podle vzoru *kost* (7. *pád – kostmi*), tak vedle podstatných jmen, končících na *-ma* (*párové orgány – ruce, nohy uši, oči*), končí tyto číslovky také na *-ma* (Spisovně: *čtyřma nohama, třema ušima* vs. Nespisovně: *čtyřmi nohama, třemi ušima*).

Díky těmto publikacím můžeme vidět, že v mluvnicích a dalších bohemistických textech se o těchto nespisovných a dodnes diskutovaných tvarech hovoří nejméně od 19. století. Není to tedy problematika jen dnešní doby. U číslovek *dva*, *oba* se dříve než hyperkorektnost v instrumentálu (*dvěmi*) řešily tvary v genitivu, dativu a lokálu (*dvouch*, *obouch* a *dvoum*, *oboum*), které byly však jasně označené za nespisovné. A za nespisovné byly považovány i genitivní podoby *třech*, *čtyřech*, i když se četnost jejich užívání měnila a i pohled na ně se postupem času měnil.

2.4 Kodifikace

Podle zřejmě nejnovější definice lze kodifikaci definovat jako: „formulování vět o pravidlech (kodifikování) a shromáždění souboru jednotlivých vět o pravidlech (kodifikátů) v nějakém typu lingvistické kodifikace, v kodexu.“ (Beneš, 2019, str. 91).

V této kapitole jsem vycházela například z článku *Současný stav a vývoj perspektivy kodifikace spisovné češtiny (1981)* od J. Krause, J. Kuchaře, A. Sticha a F. Štíchy. O vývoji kodifikace po roce 1945 píše, že je to činnost, s jejíž pomocí se snažíme zachytit spisovnou formu jazyka. Zaměřuje se na zpracované, nejsnáze zachytitelné a prestižní jevy. Zbavila se jevů, které byly udržovány jako přežitek, má vědecktější charakter, jelikož vznikala na podkladě rozsáhlých studií a má společenský aspekt, což znamená, že by měla být uživatelům přístupnější. Kodifikují se celé soustavy jevů a ty jsou následně zahrnuty do příruček.

Co se týče číslovek *dva, tři a čtyři*, vyjádřili se o nich autoři takto: „U základních číslovek je komplikace v kodifikaci tvarů číslovek dva (oba), tři, čtyři. Stav je tu bohužel asymetrický. Genitivní tvary třech, čtyřech už jsou přinejmenším hovorové (už Dobrovský má v mluvnici: Gen. auch schon *dre* für *drei*!); jsou to přitom tvary systémové. Zato tvary *dvouch, obouch* jsou zcela za hranicemi spisovnosti (to zase však neplatí pro tvary *dvoum* pro dativ, *dvouma* pro instr.).“ (Kraus, Kuchař, Stich, Štícha, 1981, s. 231)

V Gebauerově publikaci *Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví (1902)* je uvedeno: „ze *tří* dílů (nikoliv: ze *třech!*)“ (Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví, 1902, s. 50). Zde je jasné, že tento tvar byl v této době nepřipustný. O tvaru *čtyřech* se Gebauer nevyjadřuje.

Důležitým bodem je však také to, jak chápat dnešní rozpětí spisovného jazyka. „Na jedné straně se spisovný jazyk chápe jen jako „forma“ (nikoli tedy útvar) národního jazyka užívaná jen k oficiálnímu, explicitnímu, „čistě spisovnému“ vyjadřování; na druhé straně se prosazuje (Také ve smyslu tendencí tzv. demokratizačních) velmi široké sblížení spisovného jazyka (spisovných norem a jejich kodifikace) s běžnou mluvou, s normami běžné konverzace, jako zespisovnění prostředků běžné mluvy.“ (Kraus, Kuchař, Stich, Štícha, 1981, s. 236)

Revize kodifikace se dělají s velkým časovým rozestupem, což znamená, že se nikdy nebudeme moci vyhnout rozporům, můžeme je jen snížit a lidem změny co nejvíce zpřístupnit.

V případě číslovek *tři*, *čtyři* se vyskytují pochybnosti, zdali přijetí tvarů v genitivu *třech*, *čtyřech* v poslední kodifikační úpravě z roku 1993, bylo správné. Například v článku *Úskali současné češtiny z hlediska klientů jazykové poradny* od Kamily Smejkalové z roku 2005 je uvedeno, že: „Nedůvěra k dubletám se odráží v pochybnosti nad náležitostí tvarů *třech*, *čtyřech*.“ nebo na stránce mojecestina.cz, která se věnuje výuce českého jazyka, vznikla v roce 2008 a hlavní autorkou je Mgr. Jana Skřivánková, je uvedeno: „Od klasického skloňování vzoru *kost* se odchyluje také 2. pád, ve kterém kromě tvaru **tří** můžeme použít také tvar **třech**. Ten je ale **považován za hovorový** a hodí se tedy spíše do mluvené řeči než do psaných textů. Vyvarovat bychom se mu měli rozhodně v oficiálních textech a dopisech, kdy je vhodnější použít první tvar *tří*.“ Na těchto textech lze vidět, že se o správnosti zařazení tvarů *třech*, *čtyřech* pochybuje nebo minimálně je označován opravdu za hovorový tvar, který se hodí jen do mluvené řeči.

Tato kontroverze je jeden z důvodů, proč empirickou část zaměřuji i na číslovky *tři*, *čtyři* a na jejich genitivní tvary *třech*, *čtyřech*. Ráda bych zjistila, jaké tvary žáci využívají více a zároveň mě bude zajímat názor učitelů na to, které tvary jejich žáci častěji volí.

2.5 Hyperkorektnost

Slovník spisovného jazyka českého (1960) definuje hyperkorektnost následovně: „tvar vytvořený z přehnané snahy o jazykovou správnost a jen domněle správný.“ Lidé, kteří se snaží mluvit spisovně, použijí nespisovný tvar slova, protože ho mylně považují za spisovný, neboť alternativní podoba se jim zdá méně spisovná. Příklad, který se dotýká naší problematiky, je např. Baval jsem se s těmi *dvěmi* muži. Tato věta vypadá, že je spisovná, ale není. Přestože má spisovná čeština v sedmém pádu plurálu zakončení [i], tak číslovka *dva* v tomto pádu a čísle má zakončení –a. Př. Baval jsem se s těmi *dvěma* muži.

V článku *Poznámka k pojmu hyperkorektnost* od Petra Sgalla (1993) se píše, že hyperkorektní tvar je nespisovný, analogický a je konkurentem spisovného tvaru. Sgall také uvádí: „Připomeňme ještě, že tvary vzniklé jako hyperkorektní se někdy postupně rozšíří natolik, že povědomí o jejich nepatřičnosti zeslábne a můžou získat i kodifikační uznání.“ (Sgall, 1993, s. 21). V české jazykovědě se tento pojem objevuje minimálně od třicátých let dvacátého století a zmiňuje se o něm například František Oberpfalcer ve svém *Jazykozpytu*: „Hlávky se časem mění též z přepjaté snahy po správném mluvení.“ „Toto přepjaté úsilí o správnost se nazývá *hyperurbanismus*.“ nebo Šmilauer v *Nauce o českém jazyku*, kde píše: „Hyperkorektnost vzniká tam, kde je snaha užívat spisovného jazyka, ale chybí jeho dobrá znalost.“ Hyperkorektnost je tak pro Šmilauera a i Sgalla jazykovou chybou. Sgall s Hronkem v práci *Čeština bez příkras* uvádí, že hyperkorektní jevy snižují mluvnost spisovné češtiny a oslabují tak její pozici.

Problematiku hyperkorektnosti přesně popisuje i Jarmila Panevová ve své příručce *Jak psát a nepsat česky*, kde říká: „Určitá nevýhoda naší spisovné normy vzbuzuje často i snahu mluvit 'líp' než umíme, čímž vzniká chybné užití tvarů a spojení zvaných hyperkorektní (např. *by jste* místo *byste*, *pracech* místo *pracích*, *k tátově klobouku* místo *k tátovu ...*, nebo i *dvěmi* aj.)“ Lidé si uvědomují, že v běžné komunikaci mluví spíše nespisovně nebo že používají nespisovné tvary. Ale ve chvíli, kdy mají mluvit například veřejně nebo při oficiálnějších příležitostech či proslovech, začnou se natolik snažit mluvit spisovně, až začnou používat hyperkorektní tvary.

V článku *Tzv. hyperkorektnost a její vztah ke kodifikaci češtiny* od Jana Chromého se uvádí, že se vyskytují dva typy hyperkorektních jevů, okazionální – jevy jsou užity spíše

náhodně, nevžijí se (např. nalét mléko) nebo neologické – jsou užívány častěji, stávají se noremními (např. dvěma tlačítky).¹

S tímto problémem se setkáváme u číslovky dva, a to konkrétně v instrumentálu. Vedle tvaru *dvěma* se totiž objevuje i hyperkorektní tvar *dvěmi*. Příčinou je analogie s *těmi* nebo vyrovnání s dalšími číslovkami – *třemi*, *čtyřmi*. To znamená, že číslovka přebírá tvar slova před ní končící na [i].

Chromý také uvádí: „Pokud jevy splní kritéria, která si pro kodifikaci stanovíme, není důvod je pronásledovat a mluvit o nich jako chybě či dokonce jako o „hrozbě jazyku“. Jazyk je třeba sledovat v jeho skutečné podobě, je třeba přistupovat k němu nepreskriptivně, nikoli tak, jak bychom si přáli, aby vypadal.“ (Chromý, 2007, s. 131) Je-li tvar kodifikován, tedy přijat do spisovného jazyka, pak to vychází z přesvědčení, že tento tvar již spisovný je. Kodifikační proces je ale složitý a stává se, že v případně konkrétních tvarů nemusí mezi lingvisty panovat shoda.

¹ Ve slovenském jazyce je dokonce vedle instrumentálové podoby *dvoma* kodifikována již i podoba *dvomi*. „Základné číslovky dva a tri majú v inštrumentáli (po starom v 7. páde) dvojtvár *dvoma/dvomi*, *troma/tromi*, o čom ste sa mohli presvedčiť aj v Krátkom slovníku slovenského jazyka na stránke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV <http://slovník.juls.savba.sk>. (<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/2392/>, 18. 3. 2020)

2.6 RVP ZV a číslovky

RVP ZV (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání) vymezuje vše, co je nezbytné v povinném vzdělání, zdůrazňuje klíčové kompetence, vychází z koncepce celoživotního učení, vymezuje vzdělávací obsah, zařazuje průřezová témata, apod. ŠVP (školní vzdělávací program) z RVP vychází a uskutečňuje se podle něho výuka na jednotlivých školách.

Vzdělávací obsah je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. V RVP ZV (2017, s. 16) se Český jazyk a literatura řadí do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace a je rozdělen do tří složek – komunikační a slohová výchova, jazyková výchova a literární výchova. Naše problematika spadá do složky jazyková výchova. Žáci si zde osvojují spisovnou podobu českého jazyka. Číslovky jsou součástí učiva tvarosloví. Očekávané výstupy na prvním stupni ZŠ, které mají žáci zvládnout, jsou určování slovních druhů plnovýznamových slov a jejich využití v gramaticky správných tvarech v mluveném projevu. Na druhém stupni pak patří do očekávaných výstupů správné třídění slovních druhů, tvoření spisovných tvarů slov a jejich vědomé používání ve vhodných komunikačních situacích.

V jednotlivých ročnících by žáci měli zvládnout stanovené učivo. Číslovky patří do kategorie slovních druhů, které se učí ve třetím ročníku. V první řadě se žáci musí naučit poznat a rozlišovat slovní druhy, následně umět přiřadit konkrétní slova k ohebným nebo neohebným slovním druhům a také by je měli zvládnout vyhledat v textu. Ve čtvrtém ročníku se učivo procvičuje a až v páté třídě se žáci učí o číslovkách podrobněji. Učí se rozlišovat jejich druhy a spisovné tvary číslovek základních, především ty, které se odlišují od variant běžně mluveného jazyka.

Na druhém stupni si hned v šesté třídě opakuji žáci vše, co o číslovkách vědí, a jako nové učivo probírají správné psaní číslovek v různých číslech (letopočty, data, stránky,...). Ve zbylých ročnících se učivo hlavně procvičuje a upevňuje.

2.7 Učebnice

V této kapitole se budu zabývat učebnicemi, které se používají na základní škole. Bude mě zajímat, jakým způsobem jsou v nich číslovky žákům představovány, jaká obsahují cvičení a jaké informace týkající se konkrétně číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* se v těchto učebnicích nachází.

Pro srovnání jsem si vybrala několik řad učebnic, které se běžně používají na základních školách: SPN a.s., Nová škola s.r.o., Fraus a Alter.

2.7.1 Učebnice SPN a.s.

Druhý ročník

V této řadě učebnic jsou slovní druhy probírány až od třetího ročníku. (Hošnová et.al, 2007)

Třetí ročník

Číslovky se v této učebnici probírají v druhém pololetí na dvou stranách, na kterých se žáci více seznamují se slovními druhy. Co se týká definice číslovek, ta se objevuje ve zjednodušené formě ve žlutém rámečku: „slova, která vyjadřují **počet, pořadí nebo násobek**, jsou **číslovky**.“ (Hošnová et al., 2014, s. 138) Pod ní je uvedeno, kterými otázkami se na číslovky ptáme a příklady: „**Kolik? - Jedno, dvě, pět,...; Kolikátý? – první, druhý, pátý,...; Kolikero?, Kolikery? – dvojí, patero, několikery,...; Kolikrát?, Kolikanásobně? – dvakrát, pětinásobně, několikrát, mnohonásobně, ...**“. (Hošnová et al., 2014, s. 138) Nachází se zde několik cvičení - doplňovací, problémová a vyhledávací, ve kterých si mají žáci upevnit již nabyté znalosti. Cvičení obsahují i mezipředmětové vztahy, matematiku, přírodovědu a hudební výchovu. Problematika vybraných tvarů číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* se zde neobjevuje. (Hošnová et al., 2014)

Čtvrtý ročník

V této učebnici si mohou žáci procvičit číslovky pouze v jednom vyhledávacím cvičení, které je zařazené mezi celkové opakování slovních druhů. Je to báseň, ve které mají následně vyhledat číslovky, říci kterými otázkami se na ně ptají, a najít číslovku, kterou nelze skloňovat. Znamená to tedy, že si zopakují učivo a upevní znalosti ze třetího ročníku, ale nic nového se v této učebnici neprobírá. (Hošnová et al., 2011)

Pátý ročník

Nejvíce pozornosti se číslovkám věnuje v pátém ročníku. V učebnici se nachází definice i rozdělení do skupin. Nejprve si tento slovní druh žáci připomenou a zopakují na jednoduchém článku. Následně se objevuje velká tabulka “!Pamatujte si“, ve které jsou číslovky popsány jako slova číselného významu, která označují počet, pořadí, násobek, apod. včetně příkladů konkrétních číslovek. Dále mají žáci rozlišovat číslovky na určité a neurčité a zařazovat je do čtyř skupin - základní, řadové, druhové a násobné. Všechny tyto jevy jsou v učebnici vysvětlené i s příklady číslovek. Také učebnice upozorňuje na pravopis dvouciferných čísel. V tomto ročníku se objevuje i naše problematika. V podkapitole Skloňování číslovek jsou tabulky s číslovkami *dva*, *tři* i *čtyři*. Ve žlutých tabulkách “!Pamatujte si“ je zdůrazněné, jaké tvary těchto číslovek jsou spisovné. U číslovky *dva* je napsáno: „Ve 2. a 6. pádě je spisovný tvar **dvou**: *bez dvou korun, ve dvou košících a v 7. páde je spisovný tvar **dvěma**: s dvacetidvěma jablky*. Stejně jako číslovky *dva*, *dvě* se skloňují číslovky **oba**, **obě**: *do obou košíků, v obou košících, s oběma kamarády*.“ (Hošnová, 2014, s. 138) Nezmiňují se zde tedy o tom, co je nespisovné, ale zdůrazňují to, co spisovné je. Co se týká číslovek *tři* a *čtyři* je pod tabulkou, kde jsou vyskloňované, uvedeno: „Ve 2. pádu číslovek *tři*, *čtyři* jsou možné **dva tvary**. Oba jsou spisovné, ale když budeme psát něco, na čem nám opravdu záleží, použijeme raději tvary *tří*, *čtyř*.“ (Hošnová, 2014, s. 139) Zde by stálo zmínit, že tato formulace může být zavádějící, protože dětem může velmi záležet třena na nějakém živém vyprávění ze života, které logicky tíhne k nespisovnosti, proto by kodifikovaný tvar *třech*, který má spíše hovorové zabarvení, neměl působit v takových textech nevhodně. Cvičení, jak na samotné číslovky, tak na jejich skloňování se zaměřením na vybrané tvary, je v učebnici mnoho. Jsou to cvičení převážně doplňovací a vyhledávací, místy se objevují ale i problémová, často se zaměřením na mezipředmětové vztahy, například literaturu, hudební výchovu nebo matematiku. Na konci kapitoly je i opakování se sebehodnocením a ověřením znalostí. (Hošnová et al., 2014)

Šestý ročník

Učebnice pro druhý stupeň jsou koncipované lehce jinak oproti těm pro první stupeň. Je zde více textu, definic a odborností. Číslovky se v učebnici objevují až na jaře. Je zde opět popsáno, co to číslovky jsou a jakým způsobem je dělíme včetně konkrétních příkladů. Cvičení jsou hlavně vyhledávací s návazností na literaturu a doplňovací. Nejvíce

prostoru je v tomto ročníku věnováno správnému psaní číslovek v letopočtech, datech, při označení stránek a při psaní víceciferných čísel. Nachází se zde i dvě cvičení k našemu tématu, jedno je zaměřené na procvičování číslovek *dva*, *oba* a druhé na používání číslovek *tři*, *čtyři*, ve kterém mají určit i hovorové tvary. (Styblík, 2001)

Sedmý ročník

V sedmé třídě se tvarosloví probírá hned na začátku roku. V této učebnici už není uvedena žádná definice ani nejsou popsány druhy. Žáci už všechno mají umět a znát a v tomto ročníku je důležité, aby si tyto znalosti procvičili a upevnili. Vyhledávací cvičení jsou opět propojená s literaturou. Největší podíl mají pak cvičení doplňovací, najdou se tu ale i cvičení problémová *Vysvětlete rozdíly ve významu. Číslovky dva/oba a tři, čtyři a jejich tvary, o kterých píšete, se nejvíce objevují ve cvičení, kde mají žáci užít náležité tvary číslovek v závorkách. Př. Trojúhelník může být určen (3) stranami nebo (2) stranami a úhlem jimi sevřeným nebo (1) stranou a (2) úhly k ní přilehlými.* (Styblík, 1997)

Osmý ročník

V osmém ročníku se číslovky objevují v opakování na začátku učebnice a to pouze ve třech cvičeních, která jsou vyhledávací a doplňovací s velkým důrazem na 7. pád u číslovky *dva* a na 2. pád u číslovek *tři* a *čtyři*. V prvním cvičení mají žáci vyhledat číslovky a určit jejich druh, ve druhém cvičení je jejich úkolem přečíst text a číslice v závorce říct ve správném tvaru vůči kontextu věty. Poslední cvičení je zaměřené na případy, ve kterých se píše za číslovkou tečka. (Styblík, 1998)

Devátý ročník

V tomto ročníku se číslovky objevují mezi opakováním slovních druhů. Jsou zde dvě cvičení na vyhledávání číslovek a určování jejich druhů. Na číslovky *dva*, *tři* a *čtyři* není v této učebnici kladen žádný důraz. (Styblík, 1997)

Shrnutí

Učebnice SPN a.s. se ve druhém, třetím ani čtvrtém ročníku o číslovkách *dva/oba*, *tři* a *čtyři* nezmiňují. V páté třídě je ale toto téma probíráno podrobně se všemi pravidly a s upozorněním na problémové tvary. V dalších ročnících kromě devátého se na toto téma objevují cvičení na opakování. Tato řada učebnic si zakládá i na propojování látky s dalšími předměty nebo s reálným světem, a to se ve velké míře v těchto cvičeních ukazuje.

2.7.2 Učebnice Alter

V této řadě učebnic se v každé kapitole se pod různými cvičeními nachází „modré otázky“ na propojení mezipředmětových vztahů. Jsou to otázky, nad kterými se mají žáci zamyslet. Týkají se nejčastěji rodiny, koníčků, pocitů, hodnot, výchovy ke zdraví, dovedností, historických událostí či přírodovědy.

Druhý ročník

První zmínka o slovních druzích se nachází právě v učebnici pro druhý ročník, a to v přehledu všech slovních druhů včetně číslovek, u kterých je krátká definice, vysvětlení pojmu a několik konkrétních příkladů. (Nováková, 2008)

Třetí ročník

Číslovkám je v tomto ročníku věnována pouze jedna stránka. Jeden text s vyhledávacím cvičením na samotné číslovky, následuje modrý rámeček s vysvětlením a další dvě doplňovací cvičení jsou propojená s přídavnými jmény a zájmeny. (Dvorský et al., 2010)

Čtvrtý ročník

V této učebnici se probírají číslovky pouze v jednom cvičení, které se nachází mezi opakováním slovních druhů. Cvičení se váže na text, který se nachází na začátku stránky. Zadání zní: „Vypište z úvodního cvičení nebo si vymýšlejte slova ohebná.“ Číslovky mají žáci ještě dělit na určité a neurčité. V textu ale není jediná číslovka, což znamená, že si je žáci mají vymyslet, což pro ně může být náročné, jelikož se číslovkami ještě příliš v žádném ročníku nezabývali. Také to znamená, že naše problematika číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* se zde vůbec nevyskytuje. (Čechura, 2010)

Pátý ročník

V tomto roce je číslovkám věnovaný největší prostor. Zde je učivo rozděleno na dvě části. První část je na začátku učebnice u opakování všech slovních druhů. S číslovkami se zde ale setkáme jen velmi okrajově v jednom cvičení. V druhé části je číslovkám věnovaná celá kapitola, ve které si žáci nejprve v tabulce s názvem „Zásobník informací“ procvičí své znalosti z předešlých ročníků. Také je zde několik „modrých otázek“ na téma rodiny, hodnot a koníčků. Učebnice se v tomto ročníku už zaměřuje na druhy číslovek i s podrobnějším vysvětlením a cvičením, také na způsob zápisu a hlavně skloňování, které

mě v této práci nejvíce zajímá. Objevuje se zde barevná tabulka skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*, ve které jsou vyznačené problémové tvary a uvedeny příklady. U genitivu číslovek *tři* a *čtyři* je zvýrazněné tvary *tří* / hovorově: *třech* a *čtyř*, hovorově: *čtyřech*. Na toto téma je tu pak jedno vyhledávací a jedno doplňovací cvičení. (Horáčková et al. 2010)

Šestý ročník

V šestém ročníku jsem nenašla jedinou zmínku o číslovkách. Co se týká slovních druhů, tak se učebnice zabývá podstatnými a přídavnými jmény, slovesy a zájmeny. Na začátku kapitoly je shrnutí slovních druhů včetně jejich vyjmenování a příkladů a několik cvičení na problematičtější slovní druhy jako jsou příslovce a částice. (Hrdličková, 1998)

Sedmý ročník

Tato učebnice se číslovkami opět zabývá víc, a to na šesti stránkách, na kterých pomocí nejrůznějších cvičení si mají žáci zopakovat a procvičit látku, kterou již mají umět. Tabulky “Zopakujte si“ pomohou žákům vybavit si všechna pravidla. Opakování začíná textem na určování číslovek. Téma číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* je zde zpracované ve třech cvičeních. První cvičení je v podobě tabulky, o které mají žáci doplnit všechny pády číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři*. Pod tabulkou se nachází i upozornění: „Pozorujte: Číslovky *tři*, *čtyři* mají ve druhém pádě dva tvary: (bez) **tří**, **čtyř** i (bez) **třech**, **čtyřech**.“ (Horáčková, 1999, s. 135) Ale už není zmíněno jejich hovorové zabarvení. Zbylá dvě cvičení jsou doplňovací, z toho jedno procvičuje i duálové tvary podstatných jmen. (Horáčková, 1999)

Osmý ročník

V osmé třídě se tato učebnice číslovkám nevěnuje. Co se týká celkově tvarosloví, tak se v ní probírají pouze podstatná a přídavná jména. (Klíma et al., 2000)

Devátý ročník

V deváté třídě žáci opakuji veškeré učivo základní školy, tedy i číslovky. Nejprve se v učebnici nachází text, na který se váže opakování a “modrá otázka“ na téma pečlivost a dosažení cílů. Číslovkám *dva*, *tři* a *čtyři* je zde věnované pouze jedno doplňovací cvičení. (Hrdličková, 2001)

Shrnutí

Tato řada učebnic se číslovkám příliš nevěnuje. Číslovky *dva/oba*, *tři* a *čtyři* se podrobněji probírají v páté a pak v sedmé třídě. V deváté třídě je na ně zaměřeno ještě

jedno cvičení. Učebnice se snaží zapojit pod cvičení i otázky týkající se hodnot, ale to se na mnou zkoumané látce neprojevuje.

2.7.3 Nová škola s.r.o.

Druhý ročník

S tématem slovních druhů se v učebnicích od nakladatelství Nová škola setkáme ve druhé třídě v celkovém přehledu. Není zde jen přehled jako ve většině ostatních řad, ale už se na tabulku slovních druhů vážou úlohy, které jsou zaměřené na zapamatování si pořadí slovních druhů i s jejich čísly. Na číslovky tu žádný důraz kladený není, nejsou zde ani žádné příklady či vysvětlení. (Mühlhauserová et al., 2015)

Třetí ročník

V této učebnici se hned na začátku kapitoly o číslovkách objevuje opakování ve formě tabulky se slovními druhy i s příklady. Následuje text, ve kterém žáci mají číslovky vyhledávat. Vysvětlení toho, co to číslovky jsou, zde ale nenajdeme. Co se týká slovních druhů, tak v tomto ročníku se zabývají jen tím, které druhy jsou ohebné a které neohebné. (Mühlhauserová et al, 2015)

Čtvrtý ročník

V tomto díle najdeme téma číslovek v tabulce o slovních druzích s vysvětlením a příklady a v jednom cvičení, ve kterém mají žáci doplnit slovo místo číslice, a další dvě hravá cvičení. V jednom z nich jsou číslovky zakomponovány do slov ve tvaru číslic. Úkolem žáků je to nahradit číslovkou a přečíst. V druhém cvičení mají najít schované číslovky ve slovech. (Bičanová, 2014) Téma číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* se zde neobjevuje.

Pátý ročník

Téma slovních druhů je v této učebnici rozděleno na dvě části. Před tím než se žáci začnou zabývat jednotlivými slovními druhy, nachází se zde opakování s přehledem všech slovních druhů a několik cvičení na jejich doplňování a vyhledávání. V učebnici pro pátý ročník, tak jako u ostatních nakladatelství, se téma číslovky objevuje v největším měřítku. V učebnici se nachází definice ohledně určitých a neurčitých číslovek, jejich druhů, způsobu zápisu a skloňování. Číslovky *dva/oba*, *tři* a *čtyři* jsou zde pro přehlednost zařazeny do tabulek se zvýrazněnými problémovými tvary. U číslovky *dva/oba* je to

genitiv a instrumentál. U číslovek *tři* a *čtyři* je u genitivu zvýrazněný tvar *tří* a *čtyř* a nezvýrazněný tvar *třech* a *čtyřech*. Není ale uvedeno, z jakých důvodů jsou tyto tvary problematické nebo jaká mají pravidla používání. Dohromady jsou na procvičení těchto tvarů tři úlohy z toho dvě doplňovací a jedna na hlasité přečtení. (Chýlová, 2013)

Šestý ročník

V této učebnici je číslovkám věnováno několik stránek. Je zde veškeré jejich shrnutí, tzn. druhy, skloňování, jejich zápis, apod. Nachází se zde také cvičení na každý druh i test na zopakování všeho, co by měli žáci již znát. Co se týká skloňování číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři*, tak jsou zde opět přehledné tabulky. U číslovek *dva/oba* je zde vyznačený instrumentál, na který si žáci mají dávat pozor a u číslovek *tři* a *čtyři* u genitivu je za tvarem *tří*, *čtyř* v závorce (hovorově *třech*, *čtyřech*). (Fabiánová et al., 2017)

Sedmý ročník

V sedmém ročníku jsou v učebnici na téma číslovek tři strany se cvičeními na vyhledávání či doplňování jejich druhů, testem na procvičení a shrnutí toho, co o číslovkách mají žáci znát. Hned na začátku je krátké opakování v „modrém rámečku“, kde se objeví i upozornění na skloňování číslovek *dva/oba*: „1. p. a 4. p. *dvě*, *obě*, *dva*, *oba*, 2. p. a 6. p. *dvou*, *obou*, 3. p. a 7. p. *dvěma*, *oběma*, a *tři*, *čtyři* podle vzoru *kost* (2. p. *tří*, *třech* – hovor., *čtyř*, *čtyřech* – hovor., 7. p. *třemi*, *čtyřmi*).“ (Janáčková et al., 2018, s. 28) Následují cvičení na všechny používání všech číslovek. Žádné cvičení samostatně neprocvičuje téma číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*, ale zároveň je součástí většiny ostatních cvičení, která jsou nejčastěji vyhledávací či doplňovací. (Janáčková et al., 2018)

Osmý ročník

V osmém ročníku se v učebnici číslovkám věnují v několika cvičeních. Hned první cvičení je říkanka *Voře voře Jan*, kterou si žáci mají zkusit a určit v ní druhy číslovek. V dalším cvičení mají v textu opět najít číslovky a určit jejich druh, ale zde je důležitý rámeček pod textem, který upozorňuje, že číslovky *dvě/obě*, *dva/oba* mají pouze tvary v nominativu a akusativu *dvě/obě*, *dva/ob*; v genitivu a lokálu *dvou/obou*; v dativu a instrumentálu *dvěma/oběma*. Další dvě cvičení jsou na téma číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*, které mě nejvíce zajímá. První je tabulka, kde mají žáci doplnit správné tvary číslovek k pádům a druhé cvičení jsou věty, ve kterých je vynechané místo a za ním v závorce

číslovka, kterou mají na to vynechané místo žáci doplnit ve správném tvaru. Nakonec je zde ještě cvičení na opakování toho, za které číslovky se píše tečka. (Prátová et al., 2019)

Devátý ročník

Tato učebnice pro devátý ročník nebyla ještě k dostání.

Shrnutí

V učebnicích Nová škola s.r.o. se číslovkami *dva/oba*, *tři* a *čtyři* zabývají od páté třídy. V páté a sedmé třídě je toto učivo probírané podrobněji, ale i v šesté a osmé třídě se v učebnicích na toto učivo cvičení nachází. Cvičení jsou ale nejčastěji jen vyhledávací a doplňovací a nejsou tolik propojovány s ostatními předměty a minimálně pak s reálným světem.

2.7.4 Fraus

Druhý ročník

V této řadě učebnic se termín slovní druhy objevuje již ke konci druhé třídy, kde je poznámka, že se slova rozdělují do deseti slovních druhů. Pak je zde namalovaná rostlina a v každém z deseti lístků rostliny název jednoho slovního druhu a k němu konkrétní příklad. (Kosová et al., 2008)

Třetí ročník

V tomto roce se slovními druhy ve škole zabývá víc. Nejprve je zde přehled všech slovních druhů a téměř na konci učebnice je i jedna stránka věnována číslovkám. Je tu popsáno, co číslovky označují a že se skloňují. Fraus se hodně snaží propojit všechna svá cvičení se skutečným životem a dalšími tématy a je tomu tak i zde. V jednom cvičení mají žáci pojmenovat zeleninu, říci její počet a přidat k ní přídavné jméno, např.: paprika – čtyři – červená. Další cvičení obsahují vtip nebo hádanky. Na konci kapitoly je ještě upozornění na rozdíl mezi číslicí a číslovkou a návrh na úkol, který obsahuje návštěvu obchodu, hledání a zkoumání potravin, zapisování a porovnávání cen či určování nejzdravějších věcí. Naše téma se zde ale ještě neobjevuje. (Kosová et al., 2009)

Čtvrtý ročník

Ve čtvrtém ročníku se v učebnici nejprve objeví opakování slovních druhů s několika cvičeními včetně na číslovky a také přehled všech slovních druhů s příklady. Na konci učebnice je obsáhlá kapitola na téma číslovek. Je zde ale velký rozdíl oproti jiným řadám

učebnic v tom, že už ve čtvrté třídě se v této učebnici zabývají druhy číslovek a skloňováním se zaměřením na skloňování číslovek *dva/oba*, které je rozepsáno v tabulce i s příklady slov ve všech rodech. Je zde dokonce zmínka o číslovkách *tři, čtyři*: „Skloňováním číslovek *tři, čtyři* se budete zabývat v pátém ročníku. Zatím si pamatujte alespoň jejich tvar v 7. p. *třemi, čtyřmi*.“ (Kosová, 2010, s. 135) Je zde opět mnoho praktických cvičení. Některá jsou doplňovací, ale mnoho jich je problémových se zaměřením na praktický život a se zapojením mezipředmětových vztahů, dokonce i tělesné výchovy, a jiných jazykových témat. Na procvičení číslovek *dva, oba* jsou zde dvě cvičení. V prvním žáci jen doplňují správný tvar číslovky *dva, oba*, ale ve druhém cvičení musí vybrat i správný tvar podstatných jmen. (Kosová et al, 2010)

Pátý ročník

Číslovky se v této učebnici objevují v kapitole s názvem „Počítáme“ a je jim zde věnováno osm stránek plných různých úloh a textů, obsahujících otázky na různé znalosti, které propojují předměty i život, například *Co je to zámoří?, Kdo je Alfons Mucha?, V kolika jazycích umíš napočítat do tří?*, apod. Také se zde objevuje cvičení na vyplnění složenky s vysvětlením, co to je, a s upozorněním na rozdíl psaní číslovky slovy zde a v běžném textu. Opakují se zde také druhy číslovek a skloňování a přidává se skloňování číslovek *tři* a *čtyři*, které je ukázáno v tabulce. Není zde však napsáno, že by byl tvar *třech, čtyřech* spíše hovorový. (Kosová, 2011)

Šestý ročník

V učebnicích od nakladatelství Fraus se nachází více problémových cvičení než doplňovacích. Není to jiné ani v šesté třídě. Tématem číslovky se zde zabývá kapitola o třech stánkách. Nejprve mají žáci k dispozici tabulku s druhy číslovek s několika cvičeními. Příklad: Vyberte, co do řady slov nepatří. Další stránka je věnována pravopisu číslovek. Žáci se zde dozvídají, kde se píše za číslovkami tečka, jak se píší kombinované číslovkové výrazy apod. Na toto téma zde navazuje několik cvičení, která jsou propojená s dějepísem, literaturou a dalšími tématy z českého jazyka. Jeden text je o Janu Husovi a je zaměřený na doplňování teček za řadové číslovky, další cvičení je zas na přiřazení historické události k datu a jako třetí je zde báseň na jazykový rozbor. (Krausová et al., 2013)

Sedmý ročník

Číslovky jsou v této třídě zakomponovány do opakování slovních druhů a najdeme je ve dvou cvičeních, ne ale samostatně. Na číslovky *dva*, *tři* a *čtyři* není kladený žádný důraz. (Krausová, 2011)

Osmý ročník

V osmé třídě jsou v učebnici číslovky zcela vynechány. (Krausová et al, 2014)

Devátý ročník

V tomto ročníku se v učebnici nachází opakování slovních druhů. Najdeme zde několik cvičení, do kterých jsou číslovky zahrnuty a také jejich shrnutí včetně druhů a skloňování. (Krausová et al., 2015)

Shrnutí

Fraus se ve svých učebnicích velmi zaměřuje na propojení učiva a reálného světa. Tato tendence se objevuje i u číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři*, které se zde probírají již od čtvrté třídy. Důraz je na ně kladen dále pak v pátém a šestém ročníku. Velká část cvičení je problémová, proto by si žáci danou látku mohli lépe vštípit.

2.7.5 Učebnice pro cizince

Nakonec mě zajímalo, jak je otázka číslovek předkládána cizincům, kteří se učí češtinu. Informace jsem čerpala z učebnice *Tvarosloví a syntax, cvičebnice pro cizince* od Jitky Dřevojánkové. V první řadě je zde velice jednoduché a stručné vysvětlení co to číslovka je, jaká mají skloňování, co u nich určujeme a jejich druhy. Po tom následují otázky typu: Co určujeme u všech číslovek a proč?, Jak rozdělujeme všechny číslovky? apod. Následně mají studenti vyplnit tabulku, kde jsou nápovědy. U skloňování (deklinace) je v učebnici ihned varování, že je komplikované. Také je zde poznámka, že číslovky *dva/oba*, *tři* a *čtyři* mají speciální deklinaci a pod textem je tabulka, kde je toto skloňování přehledně vyobrazeno. U číslovek *tři*, *čtyři* se objevuje i hovorový tvar *třech*, *čtyřech*, není zde ale vysvětleno, jakým způsobem je vhodné tyto tvary používat. Dále je vysvětleno čtení a zápis různých tvarů číslovek a několik cvičení, nejčastěji doplňovacích, ve kterých si mají žáci látku zopakovat a procvičit. (Dřevojánková, 2016, s. 38 -39)

2.7.6 Celkové shrnutí

Nejvíce jsou číslovky probírané v učebnicích nakladatelství SPN a.s. a myslím, že nejlépe v učebnicích Fraus, protože se nejvíce zaměřují na propojení učiva s ostatními předměty a reálným životem, zařazují i velké množství problémových cvičení, ne jen doplňovacích nebo vyhledávacích, což znamená, že díky tomu by si žáci tohle téma mohli lépe vštípit. Toto propojení, jen v menším měřítku, má i nakladatelství SPN a.s. a obě tyto řady učebnic se naší problematikou zabývají i v samostatných cvičeních.

Nakladatelství Fraus má mezipředmětové vztahy a propojení učiva s životem mnohem výraznější a nacházejí se to téměř v každém cvičení. Také je zde mnohem více problémových cvičení než v ostatních řadách. Je zde kladený důraz na to, aby žáci přemýšleli a vymysleli odpovědi sami. Ve čtvrté až šesté třídě se tématem číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* tyto učebnice zaměřují podrobněji. Od sedmé třídy je toto téma ale téměř vynecháno a je zde zahrnuto jen jako opakování slovních druhů, přičemž na naši problematiku není dále kladený důraz.

V SPN a.s. se na druhou stranu probírají, procvičují a opakují číslovky od páté až do osmé třídy včetně, a také obsahují více samostatných cvičení na číslovky *dva*, *tři* a *čtyři*, jsou ale spíše doplňovací a vyhledávací, ale také docela často propojené s jinými předměty.

Nová škola s.r.o. se řadí na další místo co do kvality, tak kvantity. Číslovkám se zde více věnují až v páté třídě, ve které probírají i skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*, na která zde najdeme i tři cvičení. Také v dalších ročnících je číslovkám věnovaná velká část i s tabulkami skloňování číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři*, dokonce s upozorněním na genitiv, dativ, lokál a instrumentál u číslovek *dva*, *oba* a na hovorový podtón číslovek *tři*, *čtyři*. Problémový typ cvičení ale téměř nenajdeme a naše problematika číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* se objevuje téměř jen jako součást procvičování všech typů číslovek, a ne v samostatných cvičeních.

Řada Alter se celkově číslovkám moc nevěnuje, i když první zmínka, dokonce s definicí a příklady je již ve druhém ročníku. Nejvíce se tímto tématem zaobírají v pátém a sedmém ročníku. V šestém a osmém ročníku se o číslovkách nezmiňují vůbec. Cvičení na číslovky je málo a jsou většinou jen doplňovací či vyhledávací a na téma číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* je jich minimum.

Na probírání číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* bych si zvolila učebnice Fraus nebo i SPN a.s., které mají toto téma nejlépe didaktizováno a propojují ho s reálným světem, dalšími

předměty a cvičení zaměřují na rozvoj kritického myšlení. Žáci se v těchto řadách učebnic dozvědí, že u číslovek *dva/oba* jsou některé tvary, na které je třeba dávat pozor. U číslovek *dva/oba*, upozorňují hlavně na instrumentál a jeho spisovné tvary *dvěma/oběma*. U číslovek *tři* a *čtyři* je zase většinou najdeme upozornění na hovorovost kodifikovaných tvarů v genitivu *třech* a *čtyřech*.

3 Empirická část

V první části mé práce jsem se zabývala číslovkami *dva*, *tři* a *čtyři* a popsala jsem je jak z gramatického, tak z historického hlediska, ale také v rámci jejich pojetí na ZŠ. Zajímalo mě tedy, jakým způsobem je toto téma zařazeno v RVP ZV a v učebnicích základních škol. Také jsem se zaměřila na hyperkorektnost číslovek *dva/oba* a kodifikací číslovek *tři* a *čtyři* z roku 1993.

V empirické části se budu zabývat tím, jaké tvary číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* žáci na základní škole nejčastěji používají. Nejprve uvedu cíle výzkumu a mé hypotézy k výsledku práce, poté popíši výzkumnou metodu a výzkumný vzorek. Výsledky vložím do tabulek a objasním získaná data pro každý ročník, následně také vytvořím grafy, ve kterých bude vidět vývoj toho, jak žáci v průběhu základní školy používají v psaném textu spisovné i různé nespisovné tvary. Na závěr celkově objasním získaná a vyhodnocená data.

3.1 Metodologie výzkumu

3.1.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je ověřit úroveň znalosti skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* u žáků základní školy (1. a 2. stupeň základní pražské školy). Chci pomocí získaných dat posoudit schopnost žáků používat spisovné tvary těchto číslovek v problematických pádech v písemném cvičení. Zajímá mě, jestli žáci na ZŠ volí u číslovek *dva*, *oba* spíše spisovné tvary nebo jejich nespisovné varianty. Konkrétně je u těchto číslovek výzkum zaměřen na konkurenci spisovných tvarů v instrumentálu *dvěma/oběma* s jejich hyperkorektními podobami *dvěmi/oběmi* a také s jejich nespisovnými tvary *dvouma/obouma* a *dvoumi/oboumi*. V genitivu a lokálu číslovek *dva/oba* jsem se zabývala používáním spisovných tvarů *dvou/obou* vs. nespisovných *dvouch/obouch*, a u dativu těchto číslovek mě zajímalo, zda žáci volí spíše spisovné tvary *dvěma/oběma* nebo jejich nespisovné podoby *dvoum/oboum* či *dvou/obou*. U číslovek *tři*, *čtyři* jsem se pak zaměřila na genitiv a to, zda žáci na základní škole v písemném cvičení častěji využívají kodifikované tvary *třech*, *čtyřech* nebo jejich knižnější podobu *tří*, *čtyř*.

3.1.2 Hypotézy

1. *U žáků 2. a 3. ročníku se bude vyskytovat v případě číslovek dva/oba relativně nejvyšší podíl nespisovných tvarů. Děti v předškolním věku mohou být vystaveny i vlivům spisovné češtiny a číslovky určitě nějakým způsobem skloňují, ale pravděpodobně ještě nikdo nekladl důraz na jejich spisovnost při užívání.*
2. *U žáků 4. a 5. tříd se ve cvičení u číslovek dva, oba nebudou vyskytovat nespisovné tvary tak často jako v přechozích dvou ročnicích, protože se o číslovkách již učili.*
3. *Na 2. stupni se budou u číslovek dva, oba vyskytovat spisovné tvary více než ty nespisovné, jelikož se projeví větší znalosti o jazykovém systému a větší komunikační zkušenost. (Proto by u číslovek dva/oba v instrumentálu mohly být nejčastější nespisovné tvary právě hyperkorektní dvěmi/oběmi, které se budou vyskytovat z důvodu analogie se slovy, která končí koncovkou –mi.)*
4. *Úspěšnost používání spisovných tvarů u číslovek dva/oba bude stoupat s věkem a zkušenostmi.*
5. *U číslovek tři a čtyři se budou v odpovědích vyskytovat častěji tvary v genitivu tři, čtyř, než jejich hovorovější podoby třech, čtyřech. Častěji pak ve vyšších ročnicích, protože budou již více poučeni o formální tvarosloví spisovné češtiny a budou mít větší komunikační zkušenosti.*
6. *Dívky dosáhnou lepších výsledků než chlapci. Zdá se, že dívky mají kladnější k předmětu Český jazyk.²*

3.1.3 Metoda výzkumu

Data, která mi pomohou ověřit výše uvedené hypotézy, jsem se rozhodla získat pomocí mnou připravených písemných cvičení. Vytvořila jsem dvě varianty zadání. První pro druhý až pátý ročník a druhé pak pro šestý až devátý ročník. Obě zadání obsahují dvě doplňovací cvičení. V prvním cvičení doplňují číslovky do souvislého příběhu, v druhém cvičení do slovních spojení. Formu písemných cvičení jsem zvolila i přesto, že tato metoda může přinést rizika, jako jsou nepochopení úlohy, únava, neochota spolupracovat či záměrné uvádění nespisovných tvarů. Zadání jsem ale rozdělila podle těchto cvičení na dvě

² O důvodech viz. Sojka, 2017, s. 31, pozn. 46)

části, protože jsem chtěla mít co největší množství odpovědí, které se budou opakovat, a rozdávala jsem je postupně, jelikož jsem nechtěla, aby to žákům nepřipadalo moc dlouhé, a tím tak vyvážila uvedená nebezpečí této metody. Použila jsem tedy dva výzkumné nástroje.

Udělala jsem také několik písemných rozhovorů s učiteli českého jazyka. Zaměřila jsem se na jejich zkušenosti a poznatky z praxe. Zeptala jsem se jich, jak oni vnímají tuto problematiku a čeho si u svých žáků v rámci tohoto tématu nejvíce všímají.

3.1.4 Výzkumný vzorek

Cvičení, která jsem vytvořila, jsem zadala na městské státní škole ZŠ Donovalská v Praze, kde jsem vykonávala v tomto roce v letním semestru souvislou praxi. Sbírala jsem data u žáků druhých až devátých ročníků. Práci jsem zadávala buď osobně, nebo jsem požádala konkrétní paní učitelku, aby během výuky svého předmětu tato cvičení svým žákům s přesnými instrukcemi zadala. Udělala jsem to tak ve dvou paralelních třídách až na čtvrtý a pátý ročník, ve kterých jsem cvičení zadala ve třech třídách.

Zadání obsahovalo tedy dvě cvičení. Nejprve jsem žákům rozdala první cvičení s jasnými pokyny, že mají označit třídu a pohlaví a z druhé strany testu udělat značku, abych mohla následně tato cvičení zkompletovat. Dále jsem jim řekla, že až odevzdají první část, dostanou druhé cvičení, které mají opět z druhé strany označit stejným způsobem a vyplnit. Při zadávání práce jsem žákům také vysvětlila, že mi tím pomohou s mojí diplomovou prací a zdůraznila jsem, že to uvidím pouze já a nikdo je nebude za to hodnotit.

Cvičení vypadala takto:

- **Pro první stupeň:**

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o _____ (2) princeznách

Bylo nebylo _____ (1) království se _____ (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze _____ (4) zemí bojovat o ruku _____ (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli _____ (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji _____ (3) princů. _____ (2) nejlepší získali ruku princezen a _____ (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s _____ (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Doplně

Se _____ (2) princí

K _____ (oba) čertům

Bez _____ (3) draků

Se _____ (2) králi

O _____ (2) sudičkách

Bez _____ (4) pokladů

Se _____ (3) vlasy děda Vševěda

Se _____ (2) vílami

- **Pro druhý stupeň:**

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár _____ (3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci _____ (2) dalších kouzelnických škol. Harry se _____ (2) jeho kamarády, Ronem a Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo _____ (3) soutěžících vybral _____ (4) včetně právě Harryho. S _____ (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl všechny kola turnaje. Každý ze _____ (4) soutěžících se musel zúčastnit _____ (3) kol - utkat se s drakem, vydržet hodinu pod vodou a zároveň zachránit _____ (1) ze _____ (4) kamarádů pod vodou a projít bludištěm.

2. Doplně

S _____ (oba) draky

Bez _____ (4) kamarádů

O _____ (2) vítězích

Se _____ (3) úkoly

Ke _____ (2) bludištím

O _____ (2) pohárech

S _____ (oba) hůlkami

Bez _____ (3) kouzel

Cvičení pro 1. i 2. stupeň obsahovala osmnáct volných polí na doplnění správných tvarů číslovek, ale vždy patnáct z nich obsahovalo tvary, které jsem následně zkoumala a vyhodnocovala.

Vyplněná cvičení jsem také musela vytrídít a odstranit ty exempláře, na kterých bylo poznat, že zcela přesahovaly možnosti žáka, a to buď z důvodu nepochopení textu kvůli cizí národnosti či kvůli speciálním potřebám žáka.

Již čistý vzorek jsem pak analyzovala tak, že jsem po ročnících zpracovávala výsledky dívek a chlapců zvlášť a celkové výsledky pro každý jev. Následně jsem vytvořila tabulky pro každý ročník i jev, ve kterých jsem tato data uvedla a popsala je. Dále jsem vytvořila grafy pro každý ze zkoumaných jevů napříč všemi ročníky a také je popsala. Nakonec jsem ověřila platnost výše uvedených hypotéz a shrnula výsledky výzkumu.

3.2 Zpracování dat

Pro zpracování dat jsem vytvořila tabulky, kde jsem zaznamenala všechny typické odpovědi žáků, které jsem ještě rozdělila na spisovné a nespisovné a vyjádřila jejich procentní podíl.

Zkoumala jsem následující jevy:

1. Konkurence kodifikovaných tvarů *dvěma/oběma* a nekodifikovaných tvarů *dvěmi/oběmi*, včetně používání dalších nespisovných tvarů u číslovek *dva/oba*, a to *dvouma/obouma* a *dvoumi/oboumi*.
2. Kodifikované tvary v genitivu a lokálu *dvou/obou* vs. nespisovné *dvouch/obouch*.
3. Kodifikované tvary v dativu *dvěma/oběma* vs. nespisovné *dvoum/oboum* či *dvou/obou*.
4. Konkurence neutrálních spisovných variant *tří* a *čtyř* a hovorových variant *třech* a *čtyřech* v genitivu.
5. Ostatní a nevyplněné odpovědi u všech těchto jevů.

3.2.1 Druhý ročník

Rozhodla jsem se, že do výzkumu zahrnu i žáky druhých tříd, jelikož již umí psát a zajímalo mě, jakým způsobem používají právě tyto číslovky žáci v tak nízkém ročníku, když pojem číslovka téměř neznají. Ve dvou druhých třídách bylo dohromady třicet čtyři žáků, z toho šestnáct dívek a osmnáct chlapců. Každý žák dostal postupně obě cvičení, která vyplnil. Data z těchto cvičení jsem posléze zaznamenala do výše popsané tabulky. Dohromady bylo čtyři sta čtyřicet dva odpovědí, z toho dvě stě osm pro dívky a dvě stě třicet čtyři pro chlapce. V učebnicích pro druhou třídu jsou číslovky nejčastěji zmíněny pouze jako jeden ze slovních druhů. Více se o nich učebnice většinou nezmiňují.

Číslovky *dva/oba* - instrumentál

2. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	31,25%	27,78%	52,08%	29,63%	43,75%	28,89%	35,88%
N - dvěmi/oběmi	25,00%	25,00%	4,17%	5,56%	12,50%	13,33%	12,94%
N - dvouma/obouma	12,50%	11,11%	12,50%	24,07%	12,50%	18,89%	15,88%
N - dvoumi/oboumi	9,38%	8,33%	14,58%	11,11%	12,50%	10,00%	11,18%
N - ostatní nebo nevyplněno	21,88%	27,78%	16,67%	29,63%	18,75%	28,89%	24,12%

Tabulka č. 4: Druhý ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

V tabulce u číslovek *dva/oba* v instrumentálu můžeme vidět, že největší procento žáků použilo právě spisovné tvary *dvěma/oběma*, i když to bylo celkově jen kolem třiceti pěti procent. Vyšší procento zajistily hlavně dívky, které ve druhém cvičení použily spisovné tvary těchto číslovek více než v padesáti procentech případů. Pro mě překvapivé také je, že více nespisovných tvarů užíli žáci právě v prvním cvičení v souvislém textu, přestože jsem předpokládala, že v kontextu celé věty zvolí spisovné tvary častěji. Další nejčastější odpovědi najdeme ale v řádku ostatních či nevyplněných tvarů, a to kolem dvaceti pěti procent. V tomto případě to bylo většinou pravděpodobně kvůli nepochopení textu. Žáci nechali políčko prázdné, nebo doplnili číslovku ve tvaru, který byl úplně chybný. Použili tedy místo tvaru *dvěma/oběma* například tvar *dva/oba*, *dvě/obě*, *dvou/obou*. Někteří dokonce celkově místo číslovky doplnili jiné druhy slov např.: *princezny*. Tvary *dvěmi/oběmi*, které jsem si myslela, že budou jedny z nejčastějších, použili v prvním cvičení ve čtvrtině případů, ale ve druhé části je téměř neuváděli. Chlapci pak ještě využili téměř ve dvaceti pěti procentech tvary *dvouma/obouma*. Nejméně často pak žáci používali tvary *dvoumi/oboumi*, které uvedli víckrát ve druhém cvičení.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

2. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	68,75%	63,89%	62,50%	66,67%	66,67%	64,81%	65,69%
N - dvouch/obouch	9,38%	5,56%	12,50%	5,56%	10,42%	5,56%	7,84%
N - ostatní nebo nevyplněno	21,88%	30,56%	25,00%	27,78%	22,92%	29,63%	26,47%

Tabulka č. 5: Druhý ročník – číslovky *dva/oba* - genitiv a lokál

Co se týká užívání číslovek *dva/oba* v genitivu a lokálu, tak zde žáci z šedesáti pěti procent využívali spisovných tvarů. U většiny ostatních případů pravděpodobně neporozuměli textu a nedoplňovali nic, nebo doplnili číslovky v nesprávných tvarech, nejčastěji pak uváděli tvary *dva/oba* a *dvě/obě*, či zvolili podstatné jméno, konkrétně například slovo *hradě*. Nespisovné tvary *dvouch/obouch*, které jsou pro tento pád uváděny jako nejčastěji zaměnitelné tvary jejich spisovných podob, žáci druhých tříd téměř nevyužili.

Číslovky *dva/oba* – dativ

2. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			18,75%	11,11%	18,75%	11,11%	14,71%
N - dvoum/oboum			37,50%	50,00%	37,50%	50,00%	44,12%
N - dvou/obou			37,50%	11,11%	37,50%	11,11%	23,53%
N - ostatní nebo nevyplněno			6,25%	27,78%	6,25%	27,78%	17,65%

Tabulka č. 6: Druhý ročník – číslovky *dva/oba* - dativ

Jak je vidět v tabulce, tak dativ číslovek *dva/oba* jsem vložila jen do druhého cvičení. U těchto číslovek žáci jen velmi zřídka použili spisovné tvary *dvěma/oběma*, a to dohromady jen ze čtrnácti procent. Zde tedy byly dívky úspěšnější a použily tento tvar v pětině případů. Nejčastěji pak využívali žáci tvary *dvoum/oboum*. Chlapci dokonce v padesáti procentech, dívky pak ve stejném procentu jako tyto nespisovné tvary užily i nespisovné podoby *dvou/obou*. Co se týká neporozumění textu, u dívek se téměř neprojevovalo, u chlapců se ale objevilo ve dvaceti osmi procentech. Chybné tvary číslovek, které použili, byly nejčastěji *dva/oba* nebo *dvě/obě*.

Číslovka *tři* - genitiv

2. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	43,75%	38,89%	75,00%	66,67%	59,38%	52,78%	55,88%
S - třech	12,50%	16,67%	12,50%	22,22%	12,50%	19,44%	16,18%
N - ostatní nebo nevyplněno	43,75%	44,44%	12,50%	11,11%	28,13%	27,78%	27,94%

Tabulka č. 7: Druhý ročník – číslovka *tři* - genitiv

U genitivu číslovky *tři* se ukázalo, že žáci častěji využívají spisovnou podobu *tři*, a to v pětadesáti procentech odpovědí. Problém nastal jen v prvním cvičení, ve kterém žáci často buď neporozuměli významu textu, nebo z nějakého jiného důvodu doplnili nesmyslný tvar číslovky *tři*. Nejčastěji pak napsali pouze právě tento její základní tvar *tři*, nebo se pak několikrát objevila i nespisovná podoba *třích*. Dívky pak použily zcela jiný tvar než je uvedený v tabulce ve stejném procentu jako tvar *tři*. A chlapci dokonce napsali jiné tvary častěji než právě tuto spisovnou podobu. Ve druhém cvičení ale naopak dívky ze tří čtvrtin a chlapci pak z téměř sedmdesáti procent uváděli hlavně spisovný tvar *tři*. Chlapci pak ještě z dvaceti dvou procent použili i kodifikovaný tvar *třech*.

Číslovka *čtyři* – genitiv

2. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	62,50%	61,11%	87,50%	72,22%	75,00%	66,67%	70,59%
S - čtyřech	0,00%	5,56%	6,25%	5,56%	3,13%	5,56%	4,41%
N - ostatní nebo nevyplněno	37,50%	33,33%	6,25%	22,22%	21,88%	27,78%	25,00%

Tabulka č. 8: Druhý ročník– číslovka *čtyři* - genitiv

U číslovky *čtyři* nastaly v genitivu nejčastěji dva případy. Buď žáci použili spisovný tvar *čtyř*, a to dohromady v sedmdesáti procentech, nebo uvedli úplně jiný tvar či políčko nevyplnili vůbec. Kodifikovaný tvar *čtyřech* využili dohromady pouze dva chlapci a jen jedna dívka, z toho vždy po jednom v každém cvičení. V prvním cvičení tedy byl poměr užití spisovného tvaru vůči ostatním jiným tvarům dva ku jedné. Ve druhém cvičení pak všechny dívky vyjma jedné napsaly číslovku ve spisovném tvaru *čtyř*, chlapci pak několikrát zaváhali při porozumění textu a zvolili například tvary *čtyřmi*, *čtyřma* nebo jednoduše *čtyři*.

Shrnutí

2. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky (16)	Chlapci (18)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	31,25%	27,78%	52,08%	29,63%	43,75%	28,89%	35,88%
N - dvěmi/oběmi	25,00%	25,00%	4,17%	5,56%	12,50%	13,33%	12,94%
N - dvouma/obouma	12,50%	11,11%	12,50%	24,07%	12,50%	18,89%	15,88%
N - dvoumi/oboumi	9,38%	8,33%	14,58%	11,11%	12,50%	10,00%	11,18%
N - ostatní nebo nevyplněno	21,88%	27,78%	16,67%	29,63%	18,75%	28,89%	24,12%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	68,75%	63,89%	62,50%	66,67%	66,67%	64,81%	65,69%
N - dvouch/obouch	9,38%	5,56%	12,50%	5,56%	10,42%	5,56%	7,84%
N - ostatní nebo nevyplněno	21,88%	30,56%	25,00%	27,78%	22,92%	29,63%	26,47%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			18,75%	11,11%	18,75%	11,11%	14,71%
N - dvoum/oboum			37,50%	50,00%	37,50%	50,00%	44,12%
N - dvou/obou			37,50%	11,11%	37,50%	11,11%	23,53%
N - ostatní nebo nevyplněno			6,25%	27,78%	6,25%	27,78%	17,65%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	43,75%	38,89%	75,00%	66,67%	59,38%	52,78%	55,88%
S - třech	12,50%	16,67%	12,50%	22,22%	12,50%	19,44%	16,18%
N - ostatní nebo nevyplněno	43,75%	44,44%	12,50%	11,11%	28,13%	27,78%	27,94%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	62,50%	61,11%	87,50%	72,22%	75,00%	66,67%	70,59%
S - čtyřech	0,00%	5,56%	6,25%	5,56%	3,13%	5,56%	4,41%
N - ostatní nebo nevyplněno	37,50%	33,33%	6,25%	22,22%	21,88%	27,78%	25,00%

Tabulka č. 9: Druhý ročník - shrnutí

Celkově měli žáci ve druhé třídě často problémy s porozuměním textu, proto hodně procent získaly ostatní či nevyplněné odpovědi. Dívky byly pak při používání spisovných tvarů úspěšnější než chlapci. Nejvíce se to projevilo u číslovek *dva/oba* a jejich tvarů v instrumentálu. Největší procentuální úspěšnost měli žáci u genitivu a lokálu těchto dvou číslovek. Naopak nejvíce nespisovných výrazů žáci použili v dativu. Co se týká číslovek *tři* a *čtyři*, tak častěji než kodifikované tvary *třech* a *čtyřech*, volili spisovnou variantu *tří* a *čtyř*.

3.2.2 Třetí ročník

Ve třetím ročníku bylo žáků o něco více než ve druhém. Dohromady jsem otestovala padesát žáků z třetích ročníků, z toho dvacet čtyři dívek a dvacet šest chlapců. Celkem měli šest set padesát možností k odpovědím, dívky tři sta dvanáct a chlapci tři sta třicet osm. Když se podíváme do učebnic, zjistíme, že ve třetím ročníku bývá kapitola zaměřená na číslovky. Probírá se zde, co to číslovky jsou, ale ještě se nezabývají jejich skloňováním.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

3. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	37,50%	36,54%	36,11%	39,74%	36,67%	38,46%	37,60%
N - dvěmi/oběmi	20,83%	11,54%	6,94%	6,41%	12,50%	8,46%	10,40%
N - dvouma/obouma	25,00%	28,85%	37,50%	33,33%	32,50%	31,54%	32,00%
N - dvoumi/oboumi	8,33%	17,31%	8,33%	14,10%	8,33%	15,38%	12,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	8,33%	5,77%	11,11%	6,41%	10,00%	6,15%	8,00%

Tabulka č. 10: Třetí ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

U číslovek *dva/oba* v instrumentálu můžeme pozorovat, že žáci třetích tříd rozumí textu již lépe než v přechozím ročníku. V řádku ostatní nebo nevyplněné odpovědi je vidět, že se procenta pohybují mezi šesti až jedenácti, z toho vyšší hodnoty se vyskytují u dívek. Tyto jiné tvary, které žáci napsali, byly například *dvou/obou*, *dvě/obě*, *druhými* či *obojí*, ve spojení u posledních dvou příkladů je: „se *druhými* princeznami“ a „s *obojí* princeznami“. Nejvyšší procento odpovědí mají spisovné tvary *dvěma/oběma*, celkově přes třicet sedm procent. Druhými nejčastějšími odpověďmi byly ale nespisovné tvary *dvouma/obouma*, které ve druhém cvičení dosahují podobných hodnot jako jejich spisovná podoba. Celkově se pak tyto tvary dostaly až na třicet dva procent. Nespisovné tvary *dvěmi/oběmi* se tak často neobjevily a použily ho více dívky, a to v prvním cvičení v pětině případů. Co se týká tvarů *dvoumi/oboumi*, ten naopak častěji uvedli chlapci, maximálně však v sedmnácti procentech odpovědí.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

3. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	83,33%	84,62%	83,33%	88,46%	83,33%	85,90%	84,67%
N - dvouch/obouch	8,33%	7,69%	12,50%	11,54%	9,72%	8,97%	9,33%
N - ostatní nebo nevyplněno	8,33%	7,69%	4,17%	0,00%	6,94%	5,13%	6,00%

Tabulka č. 11: Třetí ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

V genitivu a lokálu číslovek *dva/oba* se v obou cvičeních ukázalo, že žáci většinou použili spisovné tvary *dvou/obou*. Jen devět procent žáků použilo nespisovné tvary *dvouch/obouch*. Ostatních či nevyplněných odpovědí bylo dohromady pouze šest procent, přičemž první cvičení bylo pro žáky v porozumění textu problematictější než druhé a objevily se tvary jako například *oba/dva*, *oboje*, *obích* či *obouma*.

Číslovka *dva/oba* – dativ

3. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			16,67%	15,38%	16,67%	15,38%	16,00%
N - dvoum/oboum			70,83%	65,38%	70,83%	65,38%	68,00%
N - dvou/obou			4,17%	7,69%	4,17%	7,69%	6,00%
N - ostatní nebo nevyplněno			8,33%	11,54%	8,33%	11,54%	10,00%

Tabulka č. 12: Třetí ročník - číslovky *dva/oba* - dativ

Když se podíváme do tabulky na dativ číslovek *dva/oba*, zjistíme, že jen šestnáct procent žáků využilo spisovný tvar *dvěma/oběma*. Nejčastěji však použili nespisovné tvary *dvoum/oboum*, a to dokonce v šedesáti osmi procentech. Pouze v desetině případů žáci nevyplnili odpověď nebo napsali slova jako například *obům* či *obojím*.

Číslovka *tři* – genitiv

3. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	70,83%	65,38%	79,17%	73,08%	75,00%	69,23%	72,00%
S - třech	12,50%	23,08%	8,33%	19,23%	10,42%	21,15%	16,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	16,67%	11,54%	12,50%	7,69%	14,58%	9,62%	12,00%

Tabulka č. 13: Třetí ročník – číslovka *tři* - genitiv

Neporozumění textu se ze všech případů nejvíce projevilo u číslovky *tři* v genitivu, přesto se ale stále pohybujeme v nízkých cifrách. Více pak v prvním cvičení a častěji opět u dívek, které uváděly tvary *třích*, *třetího*, *třetích* nebo pouze jednoduše *tři*. Žáci však většinou využili spisovnou formu *tří*, a pak z šestnácti procent kodifikovanou podobu *třech*, která se vícekrát objevila v prvním cvičení a častěji u chlapců.

Číslovka *čtyři* – genitiv

3. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	95,83%	73,08%	91,67%	80,77%	93,75%	76,92%	85,00%
S - čtyřech	0,00%	3,85%	4,17%	11,54%	2,08%	7,69%	5,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	4,17%	23,08%	4,17%	7,69%	4,17%	15,38%	10,00%

Tabulka č. 14: Třetí ročník – číslovka *čtyři* - genitiv

V genitivu číslovky *čtyři* žáci z celých osmdesáti pěti procent napsali spisovný tvar *čtyř*, přičemž jeho kodifikovaná podoba *čtyřech*, kterou využili více chlapci, a obzvláště ve druhém cvičení, se objevila minimálně. Co se týká porozumění textu, tak to dělalo problém častěji chlapcům, a to hlavně v prvním cvičení, kde jich uvedlo jiný než spisovný tvar dvacet tři procent. Tyto ostatní tvary byly například *čtyři*, *čtvrtích*, *čtyřmi* či *čtvrtého*.

Shrnutí

3. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky (24)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	37,50%	36,54%	36,11%	39,74%	36,67%	38,46%	37,60%
N - dvěma/oběma	20,83%	11,54%	6,94%	6,41%	12,50%	8,46%	10,40%
N - dvouma/obouma	25,00%	28,85%	37,50%	33,33%	32,50%	31,54%	32,00%
N - dvoumi/oboumi	8,33%	17,31%	8,33%	14,10%	8,33%	15,38%	12,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	8,33%	5,77%	11,11%	6,41%	10,00%	6,15%	8,00%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	83,33%	84,62%	83,33%	88,46%	83,33%	85,90%	84,67%
N - dvouch/obouch	8,33%	7,69%	12,50%	11,54%	9,72%	8,97%	9,33%
N - ostatní nebo nevyplněno	8,33%	7,69%	4,17%	0,00%	6,94%	5,13%	6,00%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			16,67%	15,38%	16,67%	15,38%	16,00%
N - dvoum/oboum			70,83%	65,38%	70,83%	65,38%	68,00%
N - dvou/obou			4,17%	7,69%	4,17%	7,69%	6,00%
N - ostatní nebo nevyplněno			8,33%	11,54%	8,33%	11,54%	10,00%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	70,83%	65,38%	79,17%	73,08%	75,00%	69,23%	72,00%
S - třech	12,50%	23,08%	8,33%	19,23%	10,42%	21,15%	16,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	16,67%	11,54%	12,50%	7,69%	14,58%	9,62%	12,00%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	95,83%	73,08%	91,67%	80,77%	93,75%	76,92%	85,00%
S - čtyřech	0,00%	3,85%	4,17%	11,54%	2,08%	7,69%	5,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	4,17%	23,08%	4,17%	7,69%	4,17%	15,38%	10,00%

Tabulka č. 15: Třetí ročník – shrnutí

U třetích ročníků se ukázalo, že porozumění jako takové žákům nedělá již příliš velký problém, a mají s tím o něco větší potíže dívky než chlapci. V používání spisovných tvarů u číslovek *dva/oba* byli obě pohlaví víceméně vyrovnaná. U číslovek *tři* a *čtyři* žáci celkově využívali v genitivu spíše tvary *tří* a *čtyř*, než jejich kodifikovanou podobu *třech* a *čtyřech*, kterou ale vícekrát použili chlapci než dívky. Celkově tyto žáci většinou volili spisovné tvary u všech zkoumaných číslovek. Pouze u číslovek *dva/oba* jim konkuroval v instrumentálu nespisovný tvar *dvouma/obouma* a jen v dativu těchto dvou číslovek se vícekrát objevily nespisovné tvary, a to *dvoum/oboum* než jejich spisovné podoby *dvěma/oběma*.

3.2.3 Čtvrtý ročník

Ve čtvrtých třídách jsem otestovala tři paralelní třídy, tudíž žáků bylo více než v přechozích dvou ročnících. Konkrétně jich bylo padesát pět, z toho dvacet devět dívek a dvacet šest chlapců. Celkově bylo tedy osm set padesát možností na odpověď, tři sta sedmdesát sedm u dívek a čtyři sta padesát osm u chlapců. V učebnicích pro čtvrtý ročník se většinou vyskytuje pouze několik cvičení na vyhledávání a označování číslovek. V některých je dělí už i na určité a neurčité.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

4. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	37,93%	31,94%	45,98%	34,26%	42,76%	33,33%	37,54%
N - dvěmi/oběmi	22,41%	34,72%	13,79%	20,37%	17,24%	26,11%	22,15%
N - dvouma/obouma	25,86%	18,06%	31,03%	21,30%	28,97%	20,00%	24,00%
N - dvoumi/oboumi	8,62%	9,72%	8,05%	15,74%	8,28%	13,33%	11,08%
N - ostatní nebo nevyplněno	5,17%	5,56%	1,15%	8,33%	2,76%	7,22%	5,23%

Tabulka č. 16: Čtvrtý ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

Když se podíváme do tabulky na instrumentál číslovky *dva/oba*, tak zjistíme, že žáci volili nejčastěji jejich spisovné podoby *dvěma/oběma*, přičemž obě pohlaví byla úspěšnější ve druhém cvičení a celkově byly dívky lepší než chlapci. Nespisovné tvary *dvěmi/oběmi* používali chlapci v obou cvičeních častěji než dívky. V prvním z nich ho dokonce použili v téměř pětatřiceti procentech, což je v tomto případě vícrát než napsali spisovné tvary *dvěma/oběma*. V celkovém průměru však ještě častěji využili žáci tvary *dvouma/obouma*, přičemž je dívky napsaly vícrát než chlapci, a to v prvním cvičení ve čtvrtině případů a ve druhém cvičení pak téměř v jejich třetině. Tvary *dvoumi/oboumi* nebyly tolik využity, nejvíce se objevily ve druhém cvičení u chlapců, a to v patnácti procentech odpovědí. Pouze v pěti procentech případů žáci nenapsali nic, nebo uvedli jinou odpověď, než jsem zahrнула do tabulky, nejčastěji pak *dva/oba* nebo *dvě/obě*.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

4. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	87,93%	84,72%	89,66%	75,00%	88,51%	81,48%	84,62%
N - dvouch/obouch	5,17%	5,56%	6,90%	16,67%	5,75%	9,26%	7,69%
N - ostatní nebo nevyplněno	6,90%	9,72%	3,45%	8,33%	5,75%	9,26%	7,69%

Tabulka č. 17: Čtvrtý ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

V genitivu a lokálu číslovek *dva/oba* se v obou cvičeních v téměř osmdesáti pěti procentech vyskytla odpověď *dvou/obou*, což je jediná možná spisovná varianta. Jediný větší výkyv co se týká nespisovných výrazů *dvouch/obouch* je u chlapců ve druhém cvičení, které použili v šestině případů, konkrétně ve spojení: „O *dvouch* soudčích“. Tyto tvary a ostatní či nevyplněné odpovědi mají ale nakonec totožně po bezmála osmi procentech.

Číslovky *dva/oba* – dativ

4. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			10,34%	11,11%	10,34%	11,11%	10,77%
N - dvoum/oboum			58,62%	77,78%	58,62%	77,78%	69,23%
N - dvou/obou			20,69%	8,33%	20,69%	8,33%	13,85%
N - ostatní nebo nevyplněno			10,34%	2,78%	10,34%	2,78%	6,15%

Tabulka č. 18: Čtvrtý ročník – číslovky *dva/oba* - dativ

Největší problém dělal žákům dativ u číslovek *dva/oba*. Spisovný tvar *dvěma/oběma* žáci uvedli pouze v jedenácti procentech případů. Nejčastěji uváděli nespisovnou formu *dvoum/oboum*, kterou chlapci využili v sedmdesáti osmi procentech a dívky v téměř šedesáti procentech. Ty také použily ve více než dvaceti procentech i nespisovné tvary *dvou/obou*. Co se týká ostatních odpovědí, tak chlapci napsali jen jednou *dvě* místo *dvěma* a dívky udělaly tutéž chybu třikrát.

Číslovka *tři* - genitiv

4. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	79,31%	86,11%	93,10%	83,33%	86,21%	84,72%	85,38%
S - třech	3,45%	5,56%	6,90%	13,89%	5,17%	9,72%	7,69%
N - ostatní nebo nevyplněno	17,24%	8,33%	0,00%	2,78%	8,62%	5,56%	6,92%

Tabulka č. 19: Čtvrtý ročník – číslovka *tři* - genitiv

U genitivu u číslovky *tři* je vidět, že většina žáků používá spisovnou podobu *tří*, a to z více než osmdesáti pěti procent. Kodifikovaný tvar *třech* využili nejčastěji chlapci ve druhém cvičení, pouze však ve čtrnácti procentech odpovědí. Dívky pak v prvním cvičení třikrát uvedly chybný tvar *třích*: „v turnaji třích princů“, a dvakrát napsaly pouze základní tvar *tři*.

Číslovka *čtyři* – genitiv

4. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	89,66%	94,44%	93,10%	80,77%	91,38%	88,71%	90,00%
S - čtyřech	10,34%	2,78%	6,90%	11,54%	8,62%	6,45%	7,50%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	2,78%	0,00%	7,69%	0,00%	4,84%	2,50%

Tabulka č. 20: Čtvrtý ročník – číslovka *čtyři* – genitiv

U číslovky *čtyři* žáci v genitivu použili v devadesáti procentech spisovný tvar *čtyř*. Chlapci i dívky zde měli celkově podobné hodnoty. Dívky využily kodifikovaný tvar *čtyřech* častěji v prvním cvičení: „ze čtyřech zemí“, chlapci pak ve druhém cvičení: „bez čtyřech pokladů“. Jen ve třech případech chlapci zaváhali a doplnili chybné tvary *čtyřmi* a *čtvrtý*.

Shrnutí

4. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky (29)	Chlapci (26)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	37,93%	31,94%	45,98%	34,26%	42,76%	33,33%	37,54%
N - dvěmi/oběmi	22,41%	34,72%	13,79%	20,37%	17,24%	26,11%	22,15%
N - dvouma/obouma	25,86%	18,06%	31,03%	21,30%	28,97%	20,00%	24,00%
N - dvoumi/oboumi	8,62%	9,72%	8,05%	15,74%	8,28%	13,33%	11,08%
N - ostatní nebo nevyplněno	5,17%	5,56%	1,15%	8,33%	2,76%	7,22%	5,23%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	87,93%	84,72%	89,66%	75,00%	88,51%	81,48%	84,62%
N - dvouch/obouch	5,17%	5,56%	6,90%	16,67%	5,75%	9,26%	7,69%
N - ostatní nebo nevyplněno	6,90%	9,72%	3,45%	8,33%	5,75%	9,26%	7,69%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			10,34%	11,11%	10,34%	11,11%	10,77%
N - dvoum/oboum			58,62%	77,78%	58,62%	77,78%	69,23%
N - dvou/obou			20,69%	8,33%	20,69%	8,33%	13,85%
N - ostatní nebo nevyplněno			10,34%	2,78%	10,34%	2,78%	6,15%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	79,31%	86,11%	93,10%	83,33%	86,21%	84,72%	85,38%
S - třech	3,45%	5,56%	6,90%	13,89%	5,17%	9,72%	7,69%
N - ostatní nebo nevyplněno	17,24%	8,33%	0,00%	2,78%	8,62%	5,56%	6,92%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	89,66%	94,44%	93,10%	80,77%	91,38%	88,71%	90,00%
S - čtyřech	10,34%	2,78%	6,90%	11,54%	8,62%	6,45%	7,50%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	2,78%	0,00%	7,69%	0,00%	4,84%	2,50%

Tabulka č. 21: Čtvrtý ročník – shrnutí

U čtvrtých ročníků se ukázalo, že žáci obou pohlaví mají největší problém s doplněním spisovné odpovědi u číslovek *dva/oba* v dativu. Naopak v genitivu a lokálu těchto číslovek většinou uvedli správné tvary *dvou/obou*, přičemž dívky byly ještě o sedm procent úspěšnější než chlapci, kteří několikrát využili i nespisovné tvary *dvouch/obouch*. U číslovek *dva/oba* v instrumentálu je pozitivní, že ve více než třetině případů žáci použili spisovné tvary *dvěma/oběma*, i když ve více než čtvrtině odpovědí napsali chlapci *dvěmi/oběmi* a dívky *dvouma/obouma*. Co se týká číslovek *tři* a *čtyři*, tak žáci upřednostňují v genitivu nejčastěji jejich spisovné podoby *tří* a *čtyř* před kodifikovanými tvary *třech* a *čtyřech*.

3.2.4 Pátý ročník

V pátých třídách jsem rozdala cvičení ve třech paralelkách. Dívek i chlapců bylo po třiceti sedmi, dohromady tudíž sedmdesát čtyři, což bylo nejvíc ze všech osmi ročníků, které jsem otestovala. Celkově bylo možných devět set šedesát dva odpovědí, tzn. čtyři sta osmdesát jedna pro každé pohlaví. V tomto ročníku se žáci číslovkami zabývají nejpodrobněji ze všech jejich studijních let, včetně právě skloňování číslovek *dva*, *tři* a *čtyři*, což znamená, že učivo v učebnicích je na toto téma obsáhlé.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

5. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	28,38%	50,00%	51,35%	57,66%	42,16%	54,59%	48,38%
N - dvěmi/oběmi	47,30%	29,73%	25,23%	18,02%	34,05%	22,70%	28,38%
N - dvouma/obouma	14,86%	12,16%	15,32%	18,92%	15,14%	16,22%	15,68%
N - dvoumi/oboumi	9,46%	5,41%	8,11%	4,50%	8,65%	4,86%	6,76%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	2,70%	0,00%	0,90%	0,00%	1,62%	0,81%

Tabulka č. 22: Pátý ročník – číslovky *dva/oba* – instrumentál

Co se týká instrumentálu u číslovek *dva/oba*, tak je vidět, že mnoha žákům v hlavě utkvělo, že spisovné podoby těchto jevů jsou *dvěma/oběma*, protože je využilo téměř padesát procent žáků. Průměr snižují dívky, které v prvním cvičení napsaly ve čtyřiceti sedmi procentech odpovědí nespisovné tvary *dvěmi/oběmi*. Dalšími nejpoužívanějšími tvary byly právě nespisovné tvary *dvěmi/oběmi*, které, jak už bylo řečeno, používaly častěji dívky a to ve třetině případů, přesto ale i chlapci ho ve více než pětině odpovědí také napsali. V patnácti procentech případů se objevily i nespisovné podoby *dvouma/obouma*, které obě pohlaví použila v podobném množství. Nespisovné *dvoumi/oboumi* uvedlo více dívek, přesto ale hodnoty nepřesáhly deset procent. Co se týká řádku ostatních či nevyplněných odpovědí, pouze tři chlapci napsali buď základní tvar *dva*, nebo *obou*.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

5. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	91,89%	94,59%	81,08%	94,59%	88,29%	94,59%	91,44%
N - dvouch/obouch	8,11%	5,41%	18,92%	5,41%	11,71%	5,41%	8,56%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabulka č. 23: Pátý ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

U genitivu a lokálu číslovek *dva/oba* se všechna procenta rozdělila mezi spisovné tvary *dvou/obou* a nespisovné *dvouch/obouch*, přičemž devadesát jedna procent žáků použilo právě ty tvary spisovné. Procenta snižují hlavně dívky ve druhém cvičení, ve kterém v pětině případů napsaly jejich nespisovnou podobu *dvouch/obouch*.

Číslovky *dva/oba* – dativ

5. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			10,81%	13,51%	10,81%	13,51%	12,16%
N - dvoum/oboum			75,68%	75,68%	75,68%	75,68%	75,68%
N - dvou/obou			13,51%	10,81%	13,51%	10,81%	12,16%
N - ostatní nebo nevyplněno			0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabulka č. 24: Pátý ročník – číslovky *dva/oba* - dativ

Výsledky v dativu u číslovek *dva/oba* potvrdily, že tento jev je pro žáky nejvíc obtížný. Spisovné tvary *dvěma/oběma* použilo pouze jedenáct procent dívek a třináct a půl procenta chlapců. Tři čtvrtiny obou pohlaví uvedlo nespisovné podoby *dvoum/oboum*, dvanáct procent žáků pak i nespisovné tvary *dvou/obou*.

Číslovka *tři* – genitiv

5. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	89,19%	91,89%	94,59%	75,68%	91,89%	83,78%	87,84%
S - třech	5,41%	8,11%	5,41%	24,32%	5,41%	16,22%	10,81%
N - ostatní nebo nevyplněno	5,41%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	1,35%

Tabulka č. 25: Pátý ročník – číslovka *tři* - genitiv

Téměř osmdesát osm procent žáků v genitivu číslovky *tři* uvedlo spisovný tvar *tří*. Dívky častěji, chlapci totiž ještě ve čtvrtině případů využili jeho kodifikovanou podobu *třech*. Pouze dvě dívky napsaly ještě jiný tvar, konkrétně *třích*.

Číslovka *čtyři* – genitiv

5. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	89,19%	86,49%	94,59%	97,30%	91,89%	91,89%	91,89%
S - čtyřech	8,11%	5,41%	5,41%	2,70%	6,76%	4,05%	5,41%
N - ostatní nebo nevyplněno	2,70%	8,11%	0,00%	0,00%	1,35%	4,05%	2,70%

Tabulka č. 26: Pátý ročník – číslovka *čtyři* - genitiv

V genitivu číslovky *čtyři* použilo dokonce devadesát dva procent žáků spisovný tvar *čtyř*. Jen pět a půl procenta pak využilo kodifikovanou formu *čtyřech*. Jedna dívka pak napsala chybný tvar *čtvrťých* a tři chlapci použili tvary *čtyřmi/a.*: „ze *čtvrťých* zemí“ a „ze *čtyřmi/a* zemí“.

Shrnutí

5. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky (37)	Chlapci (37)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	28,38%	50,00%	51,35%	57,66%	42,16%	54,59%	48,38%
N - dvěmi/oběmi	47,30%	29,73%	25,23%	18,02%	34,05%	22,70%	28,38%
N - dvouma/obouma	14,86%	12,16%	15,32%	18,92%	15,14%	16,22%	15,68%
N - dvoumi/oboumi	9,46%	5,41%	8,11%	4,50%	8,65%	4,86%	6,76%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	2,70%	0,00%	0,90%	0,00%	1,62%	0,81%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	91,89%	94,59%	81,08%	94,59%	88,29%	94,59%	91,44%
N - dvouch/obouch	8,11%	5,41%	18,92%	5,41%	11,71%	5,41%	8,56%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			10,81%	13,51%	10,81%	13,51%	12,16%
N - dvoum/oboum			75,68%	75,68%	75,68%	75,68%	75,68%
N - dvou/obou			13,51%	10,81%	13,51%	10,81%	12,16%
N - ostatní nebo nevyplněno			0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	89,19%	91,89%	94,59%	75,68%	91,89%	83,78%	87,84%
S - třech	5,41%	8,11%	5,41%	24,32%	5,41%	16,22%	10,81%
N - ostatní nebo nevyplněno	5,41%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	1,35%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	89,19%	86,49%	94,59%	97,30%	91,89%	91,89%	91,89%
S - čtyřech	8,11%	5,41%	5,41%	2,70%	6,76%	4,05%	5,41%
N - ostatní nebo nevyplněno	2,70%	8,11%	0,00%	0,00%	1,35%	4,05%	2,70%

Tabulka č. 27: Pátý ročník - shrnutí

Celkově lze říci, že žáci v tomto ročníku ukázali, že číslovkám začínají rozumět a v mnoha případech použili spisovné tvary. Například ale v instrumentálu číslovek *dva/oba* se kvůli většímu množství nespisovných variant ukázalo, že se žáci nechají často zmást, přesto však využili spisovnou variantu v téměř padesáti procentech. Jak je uvedeno výše, největší problém ale nastal v dativu číslovek *dva/oba*, ve kterém ve tři čtvrtě odpovědí žáci uvedli nespisovné tvary *dvoum/oboum*. Naopak obě pohlaví měla velmi jasno při používání číslovek *tři*, *čtyři* a jejich spisovných podob *tří*, *čtyř* před jejich kodifikovanými tvary *třech* a *čtyřech*.

3.2.5 Šestý ročník

V tomto ročníku jsem nasbírala data celkem od čtyřiceti čtyř studentů. Dívek bylo dvacet jedna na tři sta patnáct odpovědí a chlapců dvacet tři na tři sta čtyřicet pět odpovědí, přičemž dohromady bylo možných odpovědí šest set šedesát. V tomto ročníku není na číslovky kladený moc velký důraz. Žáci se v učebnicích zabývají nejvíce jejich správným zápisem.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

6. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	61,90%	69,57%	66,67%	63,04%	64,29%	66,30%	65,34%
N - dvěmi/oběmi	4,76%	10,87%	19,05%	23,91%	11,90%	17,39%	14,77%
N - dvouma/obouma	26,19%	10,87%	9,52%	8,70%	17,86%	9,78%	13,64%
N - dvoumi/oboumi	7,14%	4,35%	4,76%	4,35%	5,95%	4,35%	5,11%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	4,35%	0,00%	0,00%	0,00%	2,17%	1,14%

Tabulka č. 28: Šestý ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

U číslovek *dva/oba* v instrumentálu doplňovali žáci z šedesáti pěti procent spisovné tvary *dvěma/oběma*. U obou cvičení měli dívky i chlapci podobné výsledky. Jen v prvním cvičení použili tyto spisovné tvary víc chlapci než dívky, a to téměř v sedmdesáti procentech případů. Co se týká nespisovných odpovědí, tak tvary *dvěmi/oběmi* žáci využili v přibližně dvaceti procentech ve druhém cvičení, obzvláště ve spojení: „s *oběmi* hůlkami“. Dále pak nespisovné tvary *dvouma/obouma* použily hlavně dívky v prvním cvičení, a to ve více než čtvrtině odpovědí. Podoby číslovek jako *dvoumi/oboumi* využívali žáci v minimálním množství. Nejčastěji pak ve spojení: „se *dvoumi* kamarády“ a „s *oboumi* hůlkami“. Pouze dvakrát chlapci napsali základní tvary *dva* a *oba* místo *dvěma* a *oběma*.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

6. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	95,24%	100,00%	92,86%	91,30%	93,65%	94,20%	93,94%
N - dvouch/obouch	0,00%	0,00%	7,14%	8,70%	4,76%	5,80%	5,30%
N - ostatní nebo nevyplněno	4,76%	0,00%	0,00%	0,00%	1,59%	0,00%	0,76%

Tabulka č. 29: Šestý ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

V genitivu a lokálu u číslovek *dva/oba* lze vidět, že v téměř devadesáti čtyřech procentech odpovědí žáci použili spisovnou variantu *dvou/obou*. Jen ve druhém cvičení napsala obě pohlaví v několika případech nespisovné tvary *dvouch/obouch*: „o *dvouch* pohárech“. Jak je vidět, použili to ve spojení, ve kterém podstatné jméno končilo na koncovku –ch. Je tedy možné, že uvedli tento nespisovný tvar právě kvůli této analogii.

Číslovky *dva/oba* – dativ

6. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			14,29%	0,00%	14,29%	0,00%	6,82%
N - dvoum/oboum			76,19%	91,30%	76,19%	91,30%	84,09%
N - dvou/obou			4,76%	4,35%	4,76%	4,35%	4,55%
N - ostatní nebo nevyplněno			4,76%	4,35%	4,76%	4,35%	4,55%

Tabulka č. 30: Šestý ročník – číslovky *dva/oba* - dativ

Nespisovné tvary v dativu *dvoum/oboum*, žáci použili celkem v osmdesáti čtyřech procentech, přičemž toto procento zvyšují chlapci se svými devadesát jedna procenty, jelikož ani jednou nenapsali spisovný tvar *dvěma*. Dívky tuto spisovnou formu využily ve čtrnácti procentech odpovědí. Dva žáci pak ještě uvedli nespisovný tvar *dvou*.

Číslovka *tři* – genitiv

6. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky	Chlapci	Celkem
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	79,37%	78,26%	76,19%	86,96%	78,57%	80,43%	79,55%
S - třech	19,05%	17,39%	23,81%	13,04%	20,24%	16,30%	18,18%
N - ostatní nebo nevyplněno	1,59%	4,35%	0,00%	0,00%	1,19%	3,26%	2,27%

Tabulka č. 31: Šestý ročník – číslovka *tři* - genitiv

Když se podíváme na genitiv číslovky *tři*, zjistíme, že žáci většinou využívají spisovný tvar *tři* a to z osmdesáti procent. Jeho kodifikovanou podobu *třech* pak uvedlo osmnáct procent žáků. Dívky dokonce o něco častěji než chlapci. Co se týká ostatních odpovědí, tak čtyři žáci použili ještě nespisovný výraz *třích*.

Číslovka čtyři - genitiv

6. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	95,24%	82,61%	95,24%	95,65%	95,24%	86,96%	90,91%
S - čtyřech	4,76%	13,04%	4,76%	4,35%	4,76%	10,14%	7,58%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	4,35%	0,00%	0,00%	0,00%	2,90%	1,52%

Tabulka č. 32: Šestý ročník – číslovka čtyři - genitiv

V genitivu číslovky *čtyři* využili žáci v devadesáti procentech spisovný tvar *čtyř*. Necelých osm procent žáků pak ještě použilo jeho kodifikovanou podobu *čtyřech* a pouze dva žáci uvedli jiný tvar této číslovky, konkrétně pak tvar *čtyřmi*.

Shrnutí

6. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky (21)	Chlapci (23)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							100,00%
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	61,90%	69,57%	66,67%	63,04%	64,29%	66,30%	65,34%
N - dvěmi/oběmi	4,76%	10,87%	19,05%	23,91%	11,90%	17,39%	14,77%
N - dvouma/obouma	26,19%	10,87%	9,52%	8,70%	17,86%	9,78%	13,64%
N - dvoumi/oboumi	7,14%	4,35%	4,76%	4,35%	5,95%	4,35%	5,11%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	4,35%	0,00%	0,00%	0,00%	2,17%	1,14%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	95,24%	100,00%	92,86%	91,30%	93,65%	94,20%	93,94%
N - dvouch/obouch	0,00%	0,00%	7,14%	8,70%	4,76%	5,80%	5,30%
N - ostatní nebo nevyplněno	4,76%	0,00%	0,00%	0,00%	1,59%	0,00%	0,76%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			14,29%	0,00%	14,29%	0,00%	6,82%
N - dvoum/oboum			76,19%	91,30%	76,19%	91,30%	84,09%
N - dvou/obou			4,76%	4,35%	4,76%	4,35%	4,55%
N - ostatní nebo nevyplněno			4,76%	4,35%	4,76%	4,35%	4,55%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	79,37%	78,26%	76,19%	86,96%	78,57%	80,43%	79,55%
S - třech	19,05%	17,39%	23,81%	13,04%	20,24%	16,30%	18,18%
N - ostatní nebo nevyplněno	1,59%	4,35%	0,00%	0,00%	1,19%	3,26%	2,27%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	95,24%	82,61%	95,24%	95,65%	95,24%	86,96%	90,91%
S - čtyřech	4,76%	13,04%	4,76%	4,35%	4,76%	10,14%	7,58%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	4,35%	0,00%	0,00%	0,00%	2,90%	1,52%

Tabulka č. 33: Šestý ročník – shrnutí

U šestých ročníků se ukázalo, že nejmenší problém při používání spisovných tvarů jim dělá genitiv a lokál číslovek *dvěma/oběma*, jehož spisovnou podobu *dvou/obou* napsali ve více než devadesáti procentech. Naopak u dativu těchto číslovek uvedli z téměř pětadesáti procent jeho nespisovnou podobu *dvoum/oboum*. Co se týká instrumentálu číslovek *dva/oba*, tak je vidět, že nejčastěji opravdu volí spisovné tvary *dvěma/oběma*, kdežto jejich nespisovné tvary *dvěmi/oběmi* nebo *dvouma/obouma* uvádějí ani ne v patnácti procentech případů. U číslovek *tři* a *čtyři* volí žáci hlavně spisovnou podobu *tří* a *čtyř* před jejich kodifikovanou formou *třech* a *čtyřech*. Ovšem u číslovky *tři* se tento kodifikovaný tvar objevil ve vyšším procentu než u číslovky *čtyři*. Celkově se ostatní

nezaevidované tvary vyskytovaly jen výjimečně, u číslovek *dva/oba* nejčastěji pak právě v tomto základním tvaru a u číslovky *tři* v genitivu se několikrát objevila varianta *třích*.

3.2.6 Sedmý ročník

V sedmých ročnících bylo dohromady třicet šest žáků. Možných odpovědí pro dvacet dva dívek bylo celkem tři sta třicet a dvě stě deset pro čtrnáct chlapců. Dohromady jsem tedy nasbírala data z pěti set čtyřiceti odpovědí. V učebnicích se v sedmých třídách často objevují číslovky jako opakování. Nacházejí se v nich tabulky se skloňováním číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* i samostatná cvičení.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

7. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	84,09%	71,43%	79,55%	46,43%	81,82%	58,93%	72,92%
N - dvěmi/oběmi	0,00%	7,14%	6,82%	17,86%	3,41%	12,50%	6,94%
N - dvouma/obouma	11,36%	3,57%	4,55%	17,86%	7,95%	10,71%	9,03%
N - dvoumi/oboumi	0,00%	14,29%	9,09%	10,71%	4,55%	12,50%	7,64%
N - ostatní nebo nevyplněno	4,55%	3,57%	0,00%	7,14%	2,27%	5,36%	3,47%

Tabulka č. 34: Sedmý ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

Téměř tři čtvrtiny žáků sedmých tříd napsalo v instrumentálu číslovek *dva/oba* jejich spisovné tvary *dvěma/oběma*. V tabulce ale můžeme vidět, že průměr hodně snížili chlapci, kteří ve druhém cvičení uvedli tento spisovný tvar pouze ve čtyřiceti šesti procentech odpovědí. Dívky naproti tomu uvedly v prvním cvičení tvary *dvěma/oběma* v celých osmdesáti čtyřech procentech případů. U dívek se ještě ukázalo, že občas využily i nespisovné tvary *dvouma/obouma*, které napsaly spíše v první části. Výjimečně pak užily i ostatní dva uvedené nespisovné tvary. Chlapci pak ve druhém cvičení po osmnácti procentech použili i nespisovné podoby *dvěmi/oběmi* a *dvouma/obouma*. Co se týká nespisovných tvarů *dvoumi/oboumi*, tak jejich procentuální průměr zvyšovali chlapci, kteří je napsali v osmině případů.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

7. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	100,00%	92,86%	97,73%	96,43%	98,48%	95,24%	97,22%
N - dvouch/obouch	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	7,14%	2,27%	3,57%	1,52%	4,76%	2,78%

Tabulka č. 35: Sedmý ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

Když se podíváme na genitiv a lokál číslovek *dva/oba*, zjistíme, že spisovné tvary *dvou/obou* použilo devadesát sedm procent žáků a necelá tři procenta pak napsala jiný tvar než ten, který je v tabulce uveden jako obvykle nespisovný.

Číslovky *dva/oba* - dativ

7. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 3. pád (počet odpovědí)							100,00%
S - dvěma/oběma			22,73%	28,57%	22,73%	28,57%	25,00%
N - dvoum/oboum			54,55%	28,57%	54,55%	28,57%	44,44%
N - dvou/obou			22,73%	35,71%	22,73%	35,71%	27,78%
N - ostatní nebo nevyplněno			0,00%	7,14%	0,00%	7,14%	2,78%

Tabulka č. 36: Sedmý ročník – číslovky *dva/oba* - dativ

V dativu u číslovek *dva/oba* použili žáci spisovné tvary *dvěma/oběma* ve čtvrtině případů, z toho chlapci ho uvedli častěji než dívky. Nespisovný tvar *dvoum/oboum* využily vícekrát dívky, a to v téměř pětadesáti procentech odpovědí. Další uvedené nespisovné varianty *dvou/obou* byly chlapci použity ve třiceti šesti procentech, dívkami pak ve dvaceti třech procentech.

Číslovka *tři* – genitiv

7. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	89,39%	85,71%	90,91%	92,86%	89,77%	87,50%	88,89%
S - třech	10,61%	14,29%	9,09%	7,14%	10,23%	12,50%	11,11%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabulka č. 37: Sedmý ročník – číslovka *tři* - genitiv

Podíváme-li se na číslovku *tři* v genitivu, tak její spisovnou formu *tří* napsala obě pohlaví v obou cvičeních v téměř devadesáti procentech případů. Kodifikovanou podobu *třech* pak uváděli žáci více v prvním cvičení, celkově však pouze v jedenácti procentech případů.

Číslovka *čtyři* – genitiv

7. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	95,45%	89,29%	100,00%	100,00%	96,97%	92,86%	95,37%
S - čtyřech	4,55%	7,14%	0,00%	0,00%	3,03%	4,76%	3,70%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	3,57%	0,00%	0,00%	0,00%	2,38%	0,93%

Tabulka č. 38: Sedmý ročník – číslovka *čtyři* - genitiv

Ve více než v devadesáti pěti procentech odpovědí užili žáci v genitivu číslovky *čtyři* její spisovnou podobu *čtyř*, přičemž ve druhém cvičení jak chlapci, tak dívky napsali tento tvar ve sto procentech případů. Jen tedy v prvním cvičení se objevila jeho kodifikovaná podoba *čtyřech* ve spojení: „ze *čtyřech* soutěžících“ nebo „ze *čtyřech* kamarádů“.

Shrnutí

7. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky (22)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	84,09%	71,43%	79,55%	46,43%	81,82%	58,93%	72,92%
N - dvěmi/oběmi	0,00%	7,14%	6,82%	17,86%	3,41%	12,50%	6,94%
N - dvouma/obouma	11,36%	3,57%	4,55%	17,86%	7,95%	10,71%	9,03%
N - dvoumi/oboumi	0,00%	14,29%	9,09%	10,71%	4,55%	12,50%	7,64%
N - ostatní nebo nevyplněno	4,55%	3,57%	0,00%	7,14%	2,27%	5,36%	3,47%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	100,00%	92,86%	97,73%	96,43%	98,48%	95,24%	97,22%
N - dvouch/obouch	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	7,14%	2,27%	3,57%	1,52%	4,76%	2,78%
Dva/oba - 3. pád (počet odpovědí)							100,00%
S - dvěma/oběma			22,73%	28,57%	22,73%	28,57%	25,00%
N - dvoum/oboum			54,55%	28,57%	54,55%	28,57%	44,44%
N - dvou/obou			22,73%	35,71%	22,73%	35,71%	27,78%
N - ostatní nebo nevyplněno			0,00%	7,14%	0,00%	7,14%	2,78%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	89,39%	85,71%	90,91%	92,86%	89,77%	87,50%	88,89%
S - třech	10,61%	14,29%	9,09%	7,14%	10,23%	12,50%	11,11%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	95,45%	89,29%	100,00%	100,00%	96,97%	92,86%	95,37%
S - čtyřech	4,55%	7,14%	0,00%	0,00%	3,03%	4,76%	3,70%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	3,57%	0,00%	0,00%	0,00%	2,38%	0,93%

Tabulka č. 39: Sedmý ročník – shrnutí

Procenta užití spisovných výrazů u žáků sedmých tříd se pohybují ve vysokých cifrách. U instrumentálu číslovek *dva/oba* ještě občas nastanou případy, ve kterých žáci použijí nespisovné tvary *dvěmi/oběmi*, *dvouma/obouma* či výjimečně *dvoumi/oboumi*, ale u genitivu a lokálu těchto číslovek mají o spisovné podobě odpovědi žáci téměř jasno. U dativu však byla nejčastější odpověď nespisovné *dvoum/oboum*, jehož spisovnou variantu žáci použili jen ve čtvrtině případů. Co se týká genitivu číslovky *tři*, tak spisovný tvar *tří* uvedli osmkrát častěji než jeho kodifikovanou podobu *třech*. A pro číslovku *čtyři* v tomtéž pádě žáci sedmých ročníků v devadesáti pěti procentech využili spisovnou podobu *čtyř*.

3.2.7 Osmý ročník

V osmých třídách jsem otestovala čtyřicet žáků, a to devatenáct dívek a dvacet jedna chlapců. Celkem měli možnost pět set sedmdesáti devíti odpovědí, pro dívky dvě stě osmdesát pět a pro chlapce dvě stě devadesát čtyři. V osmém ročníku se číslovky v učebnicích většinou neobjevují vůbec.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

8. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	81,58%	66,67%	63,16%	61,90%	72,37%	64,29%	68,13%
N - dvěmi/oběmi	5,26%	7,14%	15,79%	16,67%	10,53%	11,90%	11,25%
N - dvouma/obouma	7,89%	21,43%	18,42%	16,67%	13,16%	19,05%	16,25%
N - dvoumi/oboumi	2,63%	2,38%	2,63%	4,76%	2,63%	3,57%	3,13%
N - ostatní nebo nevyplněno	2,63%	2,38%	0,00%	0,00%	1,32%	1,19%	1,25%

Tabulka č. 40: Osmý ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

V instrumentálu číslovek *dva/oba* dívky v prvním cvičení použily spisovnou variantu *dvěma/oběma* v téměř osmdesáti dvou procentech odpovědí. Ve druhém cvičení tuto odpověď napsaly v šedesáti třech procentech případů, přičemž dalších osmnáct a půl procenta obsáhly varianty *dvouma/obouma* a téměř šestnáct procent jejich odpovědí připadlo na nespisovné *dvěmi/oběmi*. Chlapci v obou cvičeních použili spisovné tvary *dvěma/oběma* ve více než šedesáti procentech odpovědí. V prvním cvičení pak ve dvacet jedna procentech využili ještě nespisovné podoby *dvouma/obouma*. Ve druhém cvičení pak nespisovné varianty *dvěmi/oběmi* i *dvouma/obouma* napsali v bezmála sedmnácti procentech odpovědí. Ostatní varianty se téměř nevyskytly.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

8. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	100,00%	90,48%	92,11%	90,48%	94,74%	90,48%	92,50%
N - dvouch/obouch	0,00%	0,00%	7,89%	9,52%	5,26%	6,35%	5,83%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	9,52%	0,00%	0,00%	0,00%	3,17%	1,67%

Tabulka č. 41: Osmý ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

Co se týká genitivu a lokálu číslovek *dva/oba*, tak žáci použili spisovné tvary *dvou/obou* v devadesáti dvou a půl procentech odpovědí. Dívky v prvním cvičení dokonce zvolily tuto variantu ve sto procentech případů. V druhém cvičení pak obě pohlaví dohromady sedmkrát použila i nespisovný tvar *dvouch* ve spojení: „o *dvouch* pohárech“ nebo „o *dvouch* vítězích“, což mohlo být způsobeno analogií s podstatným jménem, které končí na *-ch*.

Číslovka *dva/oba* – dativ:

8. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			10,53%	23,81%	10,53%	23,81%	17,50%
N - dvoum/oboum			68,42%	57,14%	68,42%	57,14%	62,50%
N - dvou/obou			15,79%	19,05%	15,79%	19,05%	17,50%
N - ostatní nebo nevyplněno			5,26%	0,00%	5,26%	0,00%	2,50%

Tabulka č. 42: Osmý ročník – číslovky *dva/oba* – dativ

Dativ číslovek *dva/oba* se ukázal jako komplikovaný. Dívky spisovný tvar *dvěma/oběma* použily jen v necelých jedenácti procentech odpovědí, chlapci ho pak využili ve čtyřiceti procentech případů. Nejvíce využívané byly jejich nespisovné podoby *dvoum/oboum*, a to dohromady v šedesáti dvou a půl procentech, i když chlapci ho použili v menším množství než dívky. Naopak častěji než ony použili nespisovné tvary *dvou/obou*, a to v téměř pětině případů.

Číslovka *tři* – genitiv

8. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky	Chlapci	Celkem
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	75,44%	69,05%	89,47%	71,43%	78,95%	69,84%	74,82%
S - třech	17,54%	30,95%	5,26%	28,57%	14,47%	30,16%	21,58%
N - ostatní nebo nevyplněno	7,02%	0,00%	5,26%	0,00%	6,58%	0,00%	3,60%

Tabulka č. 43: Osmý ročník – číslovka *tři* - genitiv

Když se podíváme na genitiv číslovky *tři*, zjistíme, že žáci ze tří čtvrtin využili spisovný tvar *tři*, dívky ve větší míře než chlapci, kteří pak ve třiceti procentech případů použili i kodifikovanou variantu *třech*. Dívky ji využily více v prvním cvičení, celkově pak

ve čtrnácti a půl procentech odpovědí. U dívek se také několikrát objevila nespisovná varianta *třích*.

Číslovka *čtyři* – genitiv

8. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	97,37%	97,62%	89,47%	85,71%	94,74%	93,65%	94,17%
S - čtyřech	2,63%	0,00%	10,53%	14,29%	5,26%	4,76%	5,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	2,38%	0,00%	0,00%	0,00%	1,59%	0,83%

Tabulka č. 44: Osmý ročník – číslovka *čtyři* - genitiv

Žáci u číslovky *čtyři* v genitivu v téměř devadesáti pěti procentech případů napsali její spisovnou podobu *čtyř*, přičemž kodifikovanou podobu *čtyřech* napsalo pět žáků ve druhém cvičení ve spojení: „bez *čtyřech* kamarádů“.

Shrnutí

8. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky (19)	Chlapci (21)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	81,58%	66,67%	63,16%	61,90%	72,37%	64,29%	68,13%
N - dvěmi/oběmi	5,26%	7,14%	15,79%	16,67%	10,53%	11,90%	11,25%
N - dvouma/obouma	7,89%	21,43%	18,42%	16,67%	13,16%	19,05%	16,25%
N - dvoumi/oboumi	2,63%	2,38%	2,63%	4,76%	2,63%	3,57%	3,13%
N - ostatní nebo nevyplněno	2,63%	2,38%	0,00%	0,00%	1,32%	1,19%	1,25%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	100,00%	90,48%	92,11%	90,48%	94,74%	90,48%	92,50%
N - dvouch/obouch	0,00%	0,00%	7,89%	9,52%	5,26%	6,35%	5,83%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	9,52%	0,00%	0,00%	0,00%	3,17%	1,67%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			10,53%	23,81%	10,53%	23,81%	17,50%
N - dvoum/oboum			68,42%	57,14%	68,42%	57,14%	62,50%
N - dvou/obou			15,79%	19,05%	15,79%	19,05%	17,50%
N - ostatní nebo nevyplněno			5,26%	0,00%	5,26%	0,00%	2,50%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	75,44%	69,05%	89,47%	71,43%	78,95%	69,84%	74,82%
S - třech	17,54%	30,95%	5,26%	28,57%	14,47%	30,16%	21,58%
N - ostatní nebo nevyplněno	7,02%	0,00%	5,26%	0,00%	6,58%	0,00%	3,60%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	97,37%	97,62%	89,47%	85,71%	94,74%	93,65%	94,17%
S - čtyřech	2,63%	0,00%	10,53%	14,29%	5,26%	4,76%	5,00%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	2,38%	0,00%	0,00%	0,00%	1,59%	0,83%

Tabulka č. 45: Osmý ročník – shrnutí

Celkově můžeme říct, že u číslovek *dva/oba* v instrumentálu žáci osmých tříd používají převážně spisovné tvary *dvěma/oběma*, které občas zamění za jejich nespisovné podoby *dvěmi/oběmi* nebo *dvouma/obouma*. V genitivu a lokálu těchto číslovek mají žáci o spisovných tvarech *dvou/obou* jasno a používají je ve více než devadesáti procentech případů. Tyto tvary zamění pouze v případě, když podstatné jméno za číslovkou končí souhláskou –ch, pak se stane, že napíšou číslovku v nespisovných podobách *dvouch/obouch*. U dativu číslovek *dva/oba* se ukázalo, že žáci ve většině případů použijí nespisovné tvary *dvoum/oboum* a jejich spisovné varianty napíšou pouze v sedmnácti a půl procentech případů. U číslovky *tři* se nejčastěji v odpovědích objevovala spisovná podoba *tří*, i když ve více než dvaceti procentech použili žáci i kodifikovanou variantu *třech*. U číslovky *čtyři*

pak žáci z devadesáti pěti procent využívají spisovný tvar *čtyř*, jehož kodifikovanou podobu *čtyřech* téměř nevyžívají.

3.2.8 Devátý ročník

V devátých třídách jsem nasbírala celkem čtyři sta šedesát pět odpovědí, z toho dvě stě padesát pět od sedmnácti dívek a dvě stě deset od čtrnácti chlapců. V učebnicích pro devátý ročník je shrnutí a opakování veškerého učiva a číslovky jsou zde zahrnuty v kapitole slovních druhů. Většinou jsou pak v rámci cvičení i s ostatními druhy.

Číslovky *dva/oba* – instrumentál

9. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	82,35%	92,86%	70,59%	71,43%	76,47%	82,14%	79,03%
N - dvěmi/oběmi	5,88%	3,57%	23,53%	25,00%	14,71%	14,29%	14,52%
N - dvouma/obouma	5,88%	3,57%	2,94%	0,00%	4,41%	1,79%	3,23%
N - dvoumi/oboumi	0,00%	0,00%	2,94%	0,00%	1,47%	0,00%	0,81%
N - ostatní nebo nevyplněno	5,88%	0,00%	0,00%	3,57%	2,94%	1,79%	2,42%

Tabulka č. 46: Devátý ročník – číslovky *dva/oba* - instrumentál

U číslovek *dva/oba* v instrumentálu se ukázalo, že téměř osmdesát procent žáků devátých tříd využívá spisovné tvary *dvěma/oběma*, přičemž tento tvar napsaly v prvním cvičení dívky v osmdesáti dvou procentech odpovědí a chlapci dokonce v bezmála devadesáti třech procentech. Větší výkyv nastal pouze ve druhém cvičení, ve kterém žáci prakticky ve čtvrtině odpovědí napsali nespisovný tvar *oběmi* ve spojení: „s *oběmi* hůlkami“.

Číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

9. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	88,24%	100,00%	88,24%	100,00%	88,24%	100,00%	93,55%
N - dvouch/obouch	11,76%	0,00%	8,82%	0,00%	9,80%	0,00%	5,38%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	2,94%	0,00%	1,96%	0,00%	1,08%

Tabulka č. 47: Devátý ročník – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

V genitivu a lokálu číslovek *dva/oba* chlapci v obou cvičeních ve sto procentech případů použili spisovné výrazy *dvou/obou*. Dívky ho využily v osmdesáti osmi

procentech. V dalších téměř deseti procentech odpovědí totiž dívky napsaly nespisovné tvary *dvouch/obouch*.

Číslovky *dva/oba* – dativ

9. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			29,41%	35,71%	29,41%	35,71%	32,26%
N - dvoum/oboum			64,71%	64,29%	64,71%	64,29%	64,52%
N - dvou/obou			5,88%	0,00%	5,88%	0,00%	3,23%
N - ostatní nebo nevyplněno			0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabulka č. 48: Devátý ročník – číslovky *dva/oba* - dativ

U dativu těchto dvou číslovek se ukázalo, že dvě třetiny žáků použily nespisovné tvary *dvoum/oboum* a třetina z nich pak napsala spisovné podoby *dvěma/oběma*. Pouze jedna dívka pak využila i nespisovný tvar *dvou*.

Číslovka *tři* - genitiv

9. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet žáků							
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	84,31%	88,10%	94,12%	100,00%	86,76%	91,07%	88,71%
S - třech	7,84%	11,90%	5,88%	0,00%	7,35%	8,93%	8,06%
N - ostatní nebo nevyplněno	7,84%	0,00%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	3,23%

Tabulka č. 49: Devátý ročník – číslovka *tři* - genitiv

U číslovky *tři* lze vidět, že osmdesát devět procent žáků volí v genitivu spisovnou variantu *tří* a pouze osm procent z nich uvedlo jeho kodifikovanou podobu *třech*. V druhém cvičení dokonce chlapci použili první tvar ve sto procentech případů a dívky v devadesáti čtyřech. Dále pak nespisovný tvar *třích* byl použit dívkami ve čtyřech odpovědích.

Číslovka čtyři – genitiv

9. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	100,00%	96,43%	100,00%	92,86%	100,00%	95,24%	97,85%
S - čtyřech	0,00%	3,57%	0,00%	7,14%	0,00%	4,76%	2,15%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabulka č. 50: Devátý ročník – číslovka čtyři - genitiv

Co se týká genitivu číslovky *čtyři*, tak jen chlapci ve dvou případech použili kodifikovanou formu *čtyřech*. V ostatních odpovědích žáci uvedli spisovný výraz *čtyř*.

Shrnutí

9. třída	1. cvičení		2. cvičení		Celkem		
Počet žáků	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky (17)	Chlapci (14)	Dívky	Chlapci	Celkem
Dva/oba - 7. pád							100,00%
S - dvěma/oběma	82,35%	92,86%	70,59%	71,43%	76,47%	82,14%	79,03%
N - dvěma/oběma	5,88%	3,57%	23,53%	25,00%	14,71%	14,29%	14,52%
N - dvouma/obouma	5,88%	3,57%	2,94%	0,00%	4,41%	1,79%	3,23%
N - dvoumi/oboumi	0,00%	0,00%	2,94%	0,00%	1,47%	0,00%	0,81%
N - ostatní nebo nevyplněno	5,88%	0,00%	0,00%	3,57%	2,94%	1,79%	2,42%
Dva/oba - 2. a 6. pád							100,00%
S - dvou/obou	88,24%	100,00%	88,24%	100,00%	88,24%	100,00%	93,55%
N - dvouch/obouch	11,76%	0,00%	8,82%	0,00%	9,80%	0,00%	5,38%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	2,94%	0,00%	1,96%	0,00%	1,08%
Dva/oba - 3. pád							100,00%
S - dvěma/oběma			29,41%	35,71%	29,41%	35,71%	32,26%
N - dvoum/oboum			64,71%	64,29%	64,71%	64,29%	64,52%
N - dvou/obou			5,88%	0,00%	5,88%	0,00%	3,23%
N - ostatní nebo nevyplněno			0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Tři - 2. pád							100,00%
S - tři	84,31%	88,10%	94,12%	100,00%	86,76%	91,07%	88,71%
S - třech	7,84%	11,90%	5,88%	0,00%	7,35%	8,93%	8,06%
N - ostatní nebo nevyplněno	7,84%	0,00%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	3,23%
Čtyři - 2. pád							100,00%
S - čtyř	100,00%	96,43%	100,00%	92,86%	100,00%	95,24%	97,85%
S - čtyřech	0,00%	3,57%	0,00%	7,14%	0,00%	4,76%	2,15%
N - ostatní nebo nevyplněno	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabulka č. 51: Devátý ročník – shrnutí

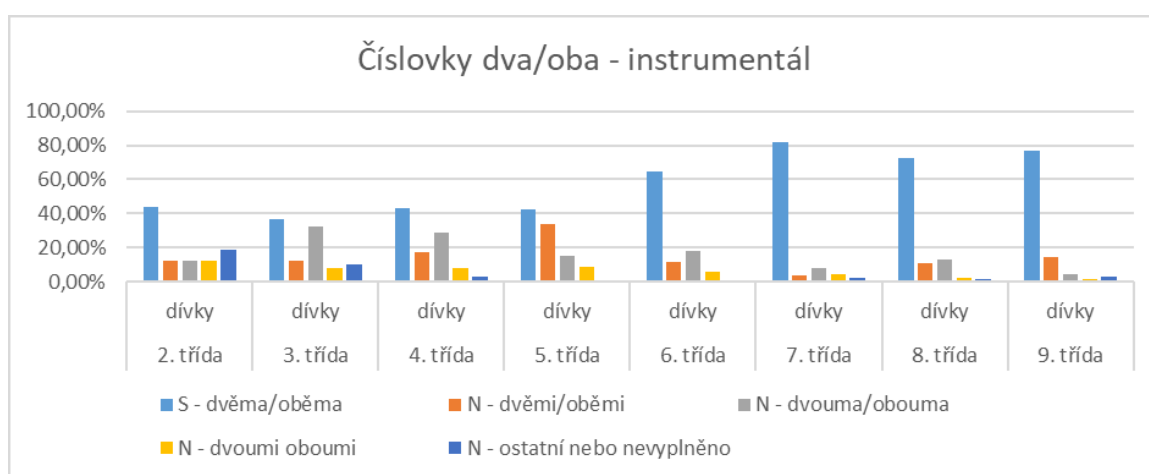
O žácích devátých tříd můžeme říct, že celkově ve většině pádů číslovek *dva/oba* používají spisovné tvary. Výjimkou je dativ, ve kterém ho využili ve třetině případů, přičemž ve zbylých odpovědích napsali nespisovnou variantu *dvoum/oboum*. U instrumentálu se pak občas nechají zmást podstatným jménem, které končí na koncovku *-mi*, př. *hůlkami*, a použijí nespisovné tvary *dvěmi/oběmi*: „s *oběmi/dvěmi* hůlkami“. U číslovek *tři/čtyři* v absolutní většině, obzvláště u číslovky *čtyři* upřednostňují žáci spisovnou podobu *tři/čtyř* před její kodifikovanou variantou *třech/čtyřech*.

3.3 Porovnání výsledků napříč ročníky

V této kapitole porovnám data napříč ročníky. Pro každý jev jsem vytvořila graf, na kterém je vidět, jakým způsobem žáci využívali různé tvary v konkrétních ročnících a jaký byl jejich vývoj. V grafech je osa x pro jednotlivé ročníky, osa y je pak pro procenta odpovědí žáků. Rozdělila jsem je také na dívky, chlapce a celkové výsledky. Pod grafem je legenda, ve které je zaznamenáno, jaká barva je přiřazena konkrétnímu jevu.

3.3.1 Číslovky dva/oba – instrumentál

Výsledky u dívek

Graf č. 1: Dívky – číslovky *dva/oba* - instrumentál

Podíváme-li se na používání spisovného tvaru *dvěma/oběma* v průběhu těchto osmi let u dívek, zjistíme, že celkově se procento jeho využívání zvyšuje, i když křivka v některých ročnících kolísá. Ve druhé třídě napsalo spisovné podoby *dvěma/oběma* přes čtyřicet procent dívek. Nejméně procent měly ve třetí třídě, protože velmi často uváděly i varianty *dvouma/obouma*. V dalších ročnících hodnoty u spisovných tvarů *dvěma/oběma* postupně rostly, až v sedmém ročníku dosáhly více než osmdesáti procent. V osmém ročníku procenta klesly, ale v devátém ročníku se opět obnovila vzrůstající tendence a hodnota byla zase téměř na osmdesáti procentech.

Nespisovné tvary *dvěmi/oběmi* dívky využily častěji na prvním než druhém stupni. Ve druhé i třetí třídě je použily jen v deseti procentech případů. Ve čtvrté třídě se hodnoty vyšplhaly téměř k dvaceti procentům a svého maxima dosáhly v páté třídě, ve které tento tvar dívky napsaly ve více než třiceti procentech odpovědí. Na druhém stupni se používání tohoto tvaru střídavě zvyšovalo a snižovalo, procenta se ale pohybovaly většinou kolem

deseti, přičemž nejméně v sedmé třídě, a to kolem čtyř, a nejvíce v devátém ročníku kolem patnácti.

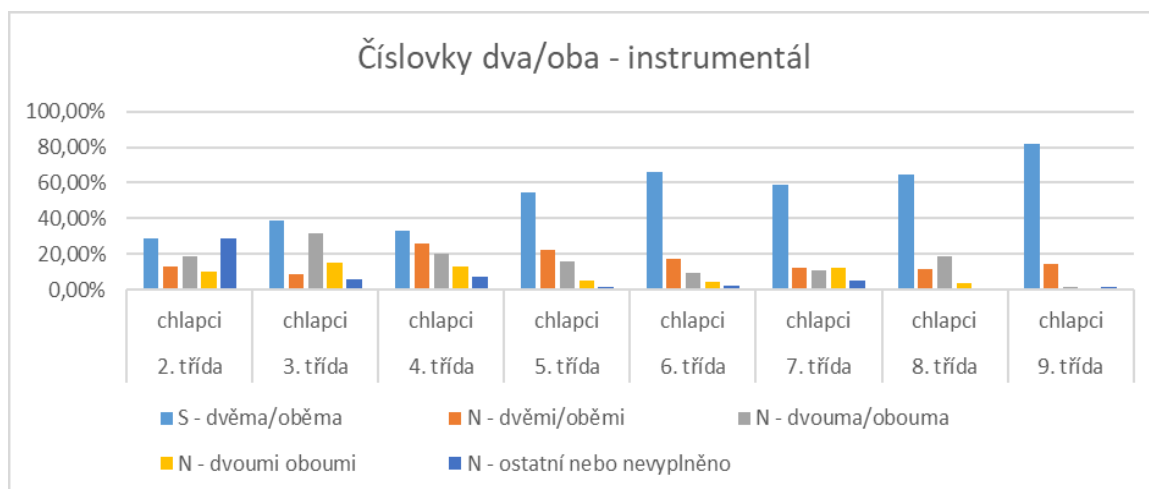
Co se týká nespisovných tvarů *dvouma/obouma*, tak jejich křivka velmi kolísá. Nejčastěji je použily dívky ve třetím ročníku, a to ve třiceti procentech odpovědí. Ve čtvrtém ročníku pak hodnota začala klesat a v páté třídě tyto tvary dívky použily už jen v patnácti procentech případů. Na druhém stupni se jejich hodnoty pouze v šesté třídě přiblížily ke dvaceti procentům a v ostatních ročnících se pohybovaly již v nižších cifrách.

U tvarů *dvoumi/oboumi* můžeme od druhé třídy pozorovat, že hodnoty až do deváté třídy klesají. Ve druhé třídě dívky tento tvar použily ve dvanácti a půl procentech odpovědí. Ve třetí až páté třídě se hodnoty pohybovaly kolem osmi procent a pak se až do devátého ročníku stále snižovaly až na jeden a půl procento.

U ostatních a nevyplněných odpovědí to vypadá tak, že jejich největší množství se vyskytlo ve druhé třídě kvůli nepochopení textu, a to kolem dvaceti procent. Poté se procento nepochopení textu a použití jiných než zkoumaných výrazů stále snižovalo. Ve třetí třídě už byly hodnoty jen na deseti procentech odpovědí, ve čtvrté na třech procentech. V páté a šesté třídě byl tento výskyt dokonce nulový. V sedmém až devátém ročníku se pak sice ještě ostatní tvary objevily, ale spíše z nepozornosti v jednom až dvou případech.

Celkově lze říci, že dívky postupem let většinově naučily používat spisovné tvary *dvěma/oběma* a že na prvním stupni tyto tvary v některých případech zaměnily za jejich nespisovné podoby *dvěmi/oběmi* nebo *dvouma/obouma*, ale na druhém stupni, obzvláště v sedmém ročníku, tyto nespisovné varianty používaly již minimálně.

Výsledky u chlapců

Graf č. 2: Chlapci – číslovky *dva/oba* - instrumentál

Když se podíváme na číslovky *dva/oba* v instrumentálu a jejich spisovnou podobu *dvěma/oběma* u chlapců, tak křivka od druhé do deváté třídy téměř po celou dobu roste. Ve druhé třídě začíná křivka na pětadvaceti procentech a v deváté třídě dosáhly více než osmdesáti procent.

Používání nespisovných variant *dvěmi/oběmi* od čtvrté třídy, ve které ho chlapci uvedli ve více než dvaceti procentech odpovědí, klesá. Přesto, vyjma třetí třídy, se stále pohybujeme mezi deseti a dvaceti procenty.

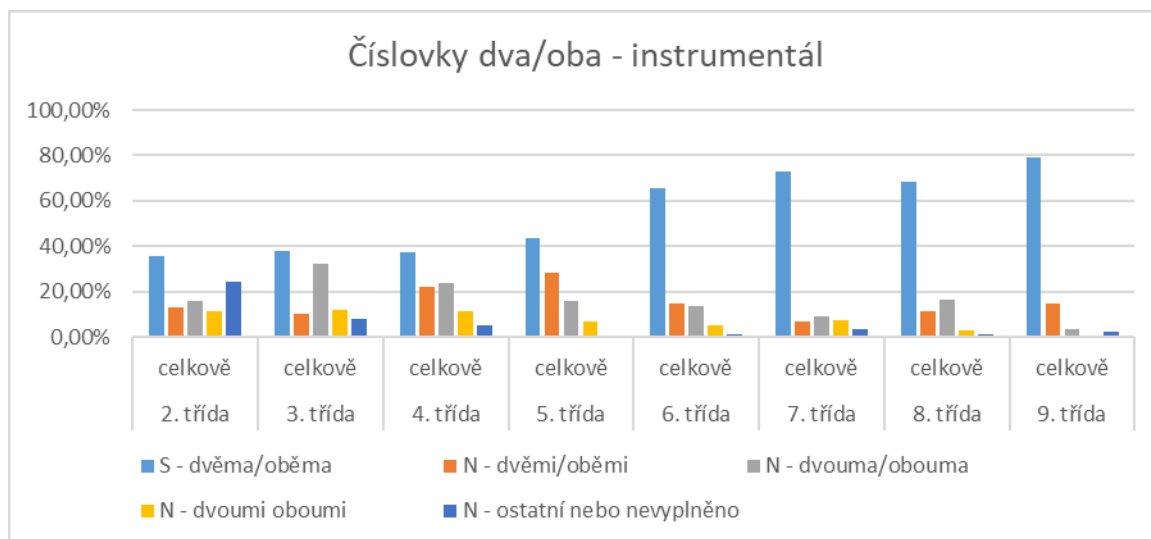
Nespisovné tvary *dvouma/obouma* mají již od třetí třídy klesavou tendenci, ve které byla jejich hodnota téměř třicet procent. Větší výkyv ještě nastává v osmé třídě, ve které chlapci využili tyto tvary v bezmála dvaceti procentech případů. Naopak v deváté třídě bylo jejich použití méně než ve dvou procentech odpovědí.

U nespisovných tvarů *dvoumi/oboumi* je vidět, že je chlapci využili spíše na prvním stupni, obzvláště ve druhé až čtvrté třídě. Hodnoty ale nepřesáhly ani dvacet procent. Od páté do deváté třídy bylo užití těchto tvarů minimální, jen v sedmé třídě ho chlapci napsali ve stejném poměru jako nespisovné tvary *dvěmi/oběmi*. V deváté třídě se ale už neobjevil ani jeden případ použití těchto nespisovných podob.

Když se podíváme na sloupce ostatních nebo nevyplněných odpovědí, tak zjistíme, že ve druhé třídě se vyskytlo nejvíce těchto případů, dokonce stejně jako mají jeho spisovné podoby *dvěma/oběma*. Od té doby ale hodnoty stále klesají, na druhém stupni dokonce už nepřesáhly víc než tři procenta.

Při celkovém pohledu na graf chlapců můžeme říct, že používání spisovných tvarů *dvěma/oběma* stále roste. Jejich největší nespisovnou konkurencí byly podoby *dvěmi/oběmi* a *dvouma/obouma*, obzvláště pak na prvním stupni.

Celkové výsledky

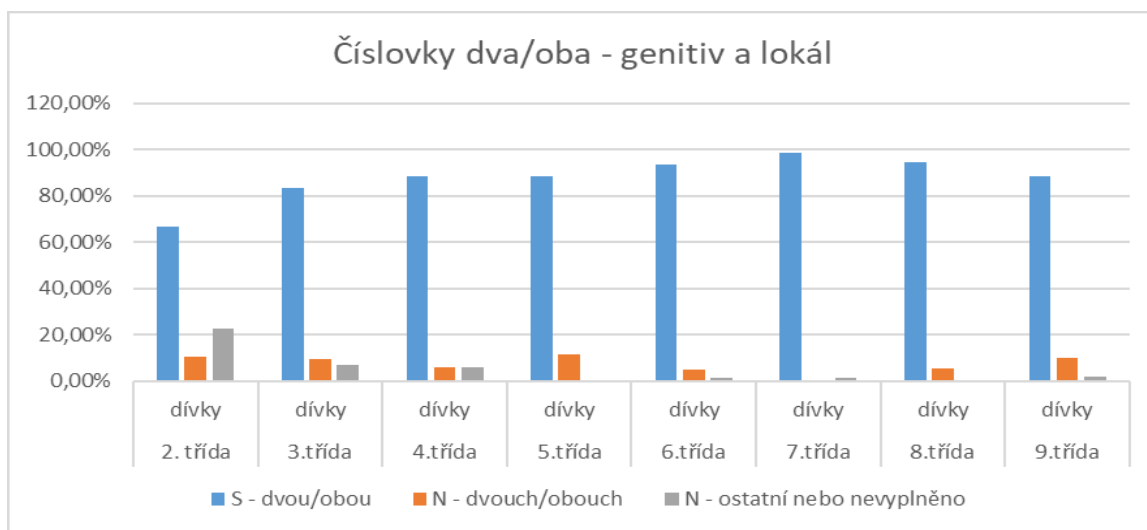
Graf č. 3: Celkové výsledky – číslovky *dva/oba* - instrumentál

Podíváme-li se na tabulku s celkovými výsledky u chlapců i děvčat, zjistíme, že spisovně tvary *dvěma/oběma* mají stoupající tendenci. Od třiceti pěti procent použití v odpovědích ve druhé třídě se hodnoty v deváté třídě dostaly až téměř na osmdesát procent. Nespisovné tvary *dvěmi/oběmi* se udržují po celou dobu mezi sedmi a čtrnácti procenty, jen ve čtvrté třídě vyšplhaly na dvacet procent a v páté dokonce ke třiceti procentům. Další nespisovné podoby *dvouma/obouma* od čtvrté třídy, ve které dosáhly třiceti procent, klesají v deváté třídě až téměř k nule. Nespisovné tvary *dvoumi/oboumi* se ve druhé až čtvrté třídě drží kolem deseti procent, poté však od páté třídy po celý druhý stupeň se tato procenta také snižují. Nakonec, co se týká ostatních nebo nevyplněných odpovědí, tak nejvyšší hodnoty jsou ve druhé třídě, ve které žáci často nevěděli, co napsat či použili nesmyslný tvar. V ostatních ročnících už se tento problém téměř nevyskytoval.

Můžeme říct, že hlavně na prvním stupni žáci u číslovek *dva/oba* v instrumentálu používali kromě spisovných podob *dvěma/oběma* i jejich různé nespisovné varianty. Postupem let, ale začaly převažovat spisovné tvary. Nespisovné podoby, včetně jejich největších nespisovných konkurentů *dvěmi/oběmi* a *dvouma/obouma*, v průběhu let postupně mizí.

3.3.2 Číslovky dva/oba – genitiv a lokál

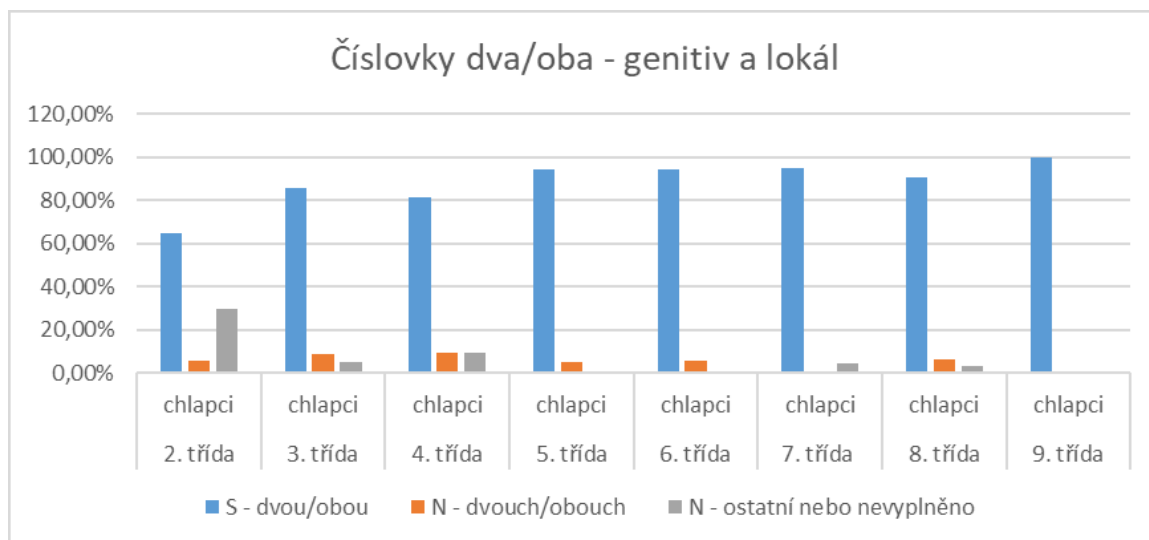
Výsledky u dívek

Graf č. 4: Dívky – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

U číslovek *dva/oba* a jejich tvarech v genitivu a lokálu můžeme pozorovat, že od druhé do sedmé třídy sloupce spisovných tvarů *dvou/obou* u dívek stouply z více jak šedesáti procent na téměř sto procent. V osmé a deváté třídě křivka lehce klesá k devadesáti procentům, jelikož několik dívek uvedlo i nespisovné tvary *dvouch/obouch*. Co se týká těchto tvarů, tak je ale dívky častěji využívaly na prvním stupni, ovšem maximálně v jedenácti procentech případů. Ostatní nebo nevyplněné odpovědi získaly nejvíce procent v druhé třídě, nejčastěji kvůli nepochopení textu.

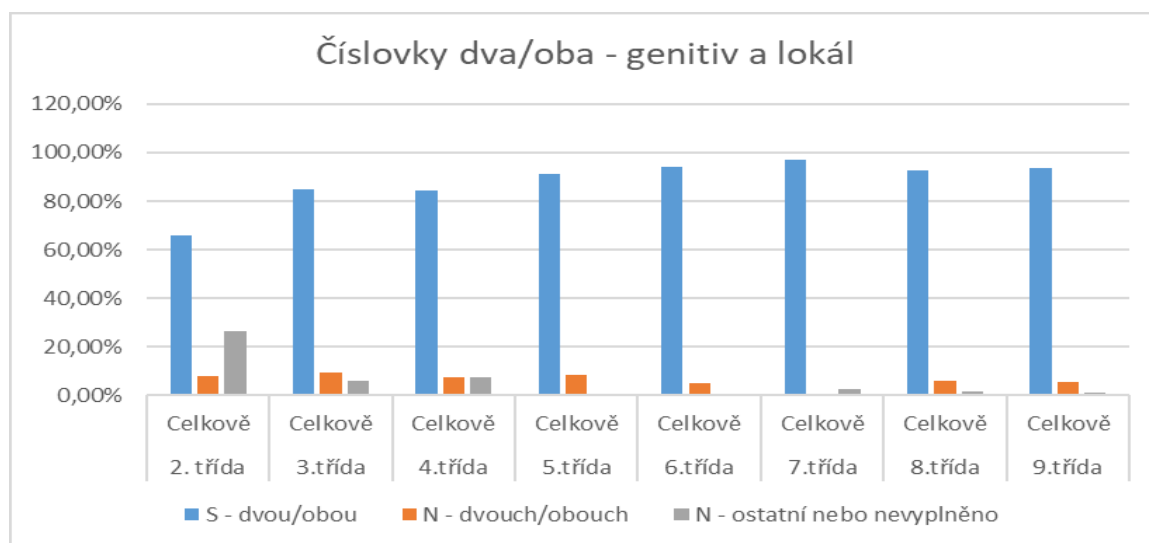
Výsledky u chlapců

Graf č. 5: Chlapci – číslovky *dva/oba* – genitiv a lokál

Když se podíváme na graf chlapců, tak tendence používání spisovných tvarů *dvou/obou* vzrostla z šedesáti čtyř procent na sto procent, ovšem jsou zde v průběhu let malé výkyvy, a to ve čtvrté, šesté a osmé třídě, ve kterých vždy křivka lehce klesla a v dalším roce zase rostla dál. Celkově se zde ale stále pohybujeme kromě druhé třídy mezi osmdesáti a sto procenty. Nespisovné tvary *dvouch/obouch* chlapci používali méně často než dívky. Co se týká nepochopení textu a doplnění jiných odpovědí či jejich vynechání, tak to ve větší míře nastalo pouze ve druhé třídě u dvaceti třech procent případů.

Celkové výsledky

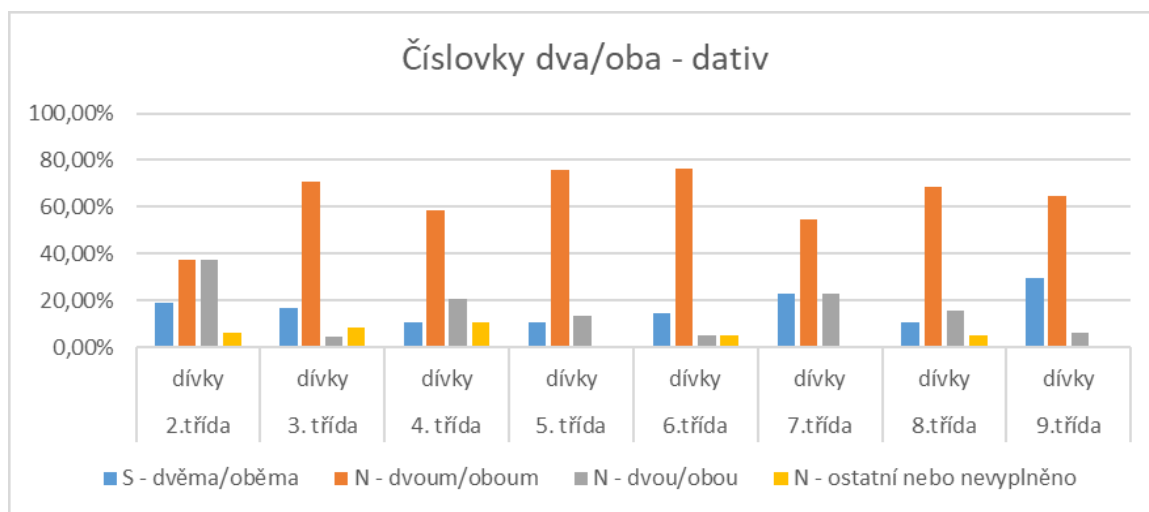

Graf č. 6: Celkové výsledky – číslovky *dva/oba* - dativ

Celkově můžeme říci, že žáci od druhé třídy většinou používali spisovné tvary *dvou/obou* a jejich procento užití se zvětšovalo a od páté třídy již nekleslo pod devadesát procent. Nespisovné tvary *dvouch/obouch* nepřesáhly deset procent. U ostatních či nevyplněných odpovědí měli žáci jen na prvním stupni různé alternativy, obzvláště pak ve druhé třídě měli z dvaceti dvou procent tyto jiné odpovědi.

3.3.3 Číslovky dva/oba – dativ

Výsledky u dívek

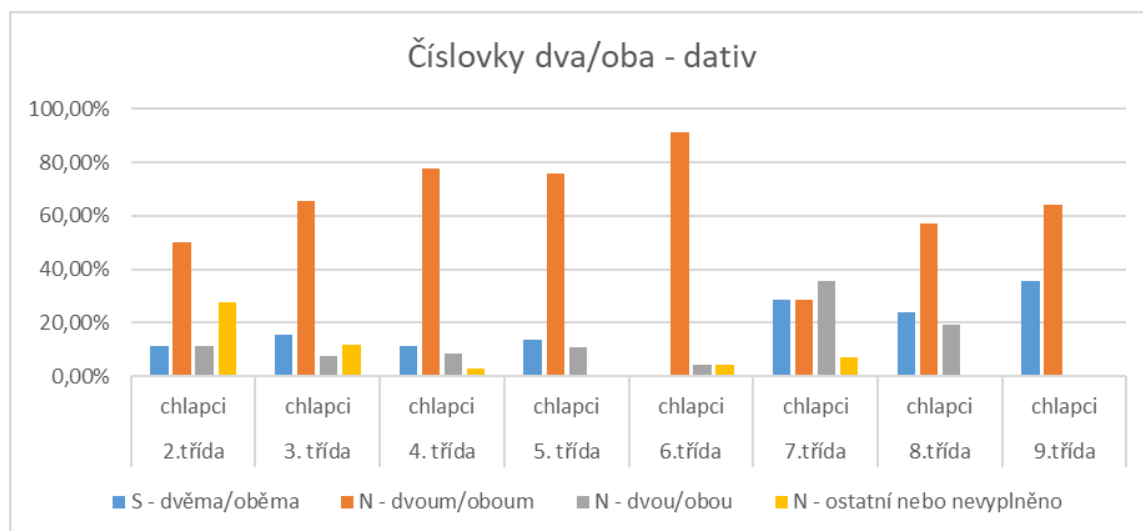

Graf č. 7: Dívky - číslovky *dva/oba* - dativ

V grafu dativu číslovek *dva/oba* je vidět, že nejčastěji volily dívky nespisovnou podobu *dvoum/oboum*. Tato křivka ale celkově velmi kolísá a maxima dosahuje v páté a šesté třídě, ve kterých tuto nespisovnou variantu dívky napsaly v sedmdesáti pěti procentech odpovědí. Ve druhé třídě dívky s téměř čtyřiceti procent uvedly právě již zmiňovanou nespisovnou variantu, ale ve stejném procentu používaly i nespisovné tvary *dvou/obou*. Tyto tvary byly ještě ve větší míře využity dívkami ve čtvrté a sedmé třídě. V ostatních ročnících se pohybujeme u nespisovných tvarů *dvou/obou* v hodnotách do patnácti procent. Spisovné tvary *dvěma/oběma* napsaly dívky ve druhé třídě v bezmála dvaceti procentech a ve třetím a čtvrtém ročníku procenta stále klesají. Od páté třídy ale používání spisovných tvarů roste ke třiceti procentům, jen v osmé třídě nastal velký propad dolů.

Můžeme tedy říct, že v dativu dívky mnohem častěji než spisovné tvary *dvěma/oběma*, používaly nespisovné tvary, převážně pak *dvoum/oboum*.

Výsledky u chlapců

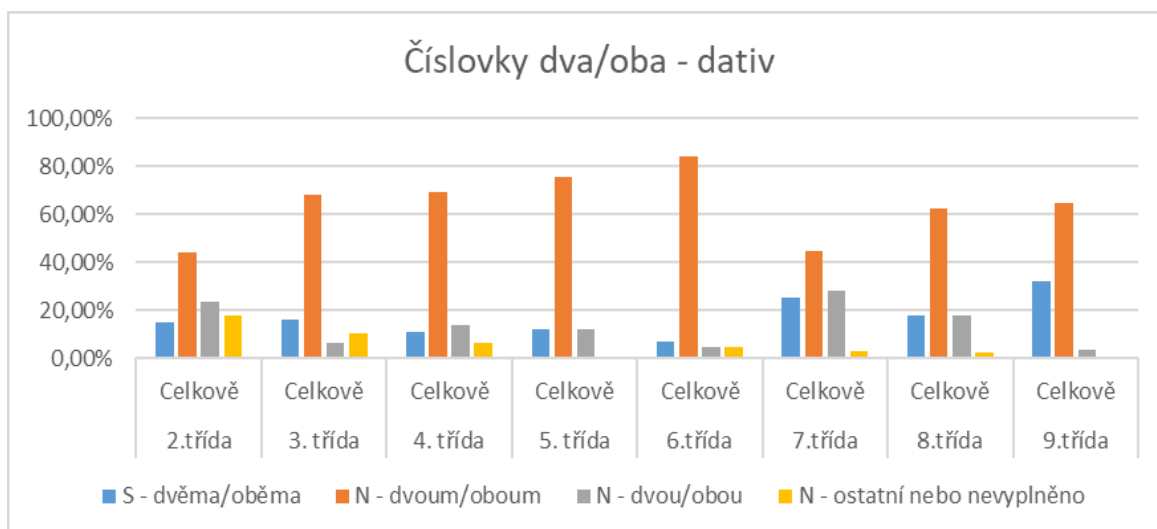

Graf č. 8: Chlapci – číslovky *dva/oba* - dativ

Když se podíváme, jaké tvary v dativu nejčastěji používali chlapci, zjistíme, že stejně jako dívky nejčastěji volili nespisovné tvary *dvoum/oboum*. Od druhé do šesté třídy procenta užívání tohoto tvaru rostou, a to od padesáti do devadesáti procent. V sedmé třídě pak hodnoty používání nespisovných tvarů *dvoum/oboum* prudce klesly na dvacet pět procent, a do devátého ročníku zase vyrostly na více než šedesát procent. Tento prudký pokles v sedmém ročníku byl zapříčiněn tím, že chlapci v pětatřiceti procentech odpovědí napsali i nespisovné tvary *dvou/obou*, ale zároveň spisovné tvary *dvěma/oběma* použili, stejně jako nespisovné podoby *dvoum/oboum* ve dvaceti pěti procentech případů. V páté třídě probírají žáci skloňování číslovek, v šesté bývá jejich opakování, ale až v sedmém ročníku se na procentech projevilo, že si žáci začali uvědomovat spisovnost používání číslovek *dva/oba* v dativu, a do deváté třídy je žáci využívali alespoň v dvaceti třech až třiceti pěti procentech odpovědí. Ostatní či nevyplněné tvary se objevovaly nejvíce ve druhé třídě, konkrétně pak ve dvaceti osmi procentech, a to většinou z důvodu nepochopení kontextu.

U chlapců lze tedy říci, že stejně jako dívky v tomto pádu u číslovek *dva/oba* nejvíce využívají jejich nespisovné podoby *dvoum/oboum*. Postupem času ale začínají víc používat spisovné tvary *dvěma/oběma*, hodnoty přesto ale nepřesáhnou čtyřicet procent.

Celkové výsledky

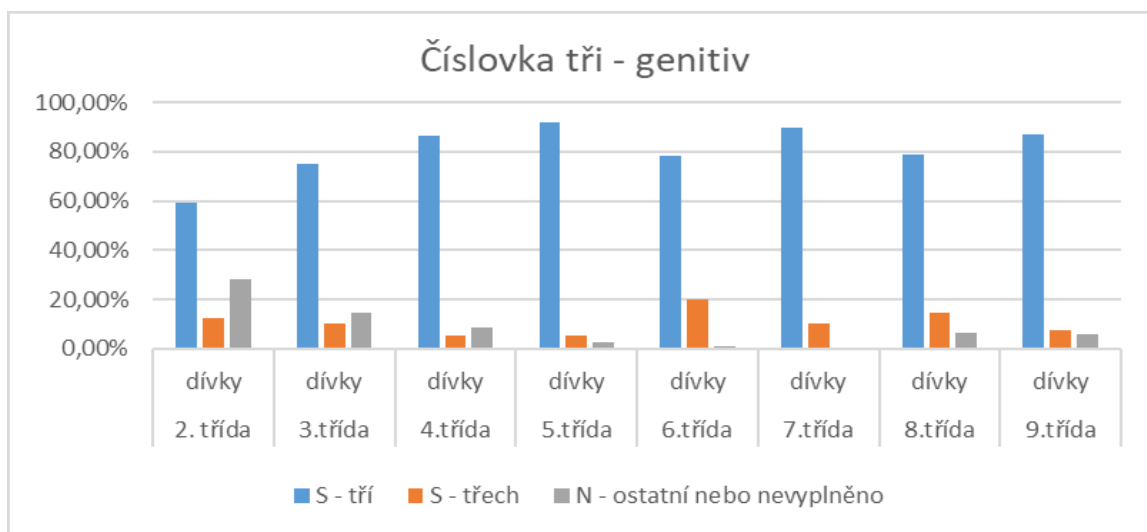
Graf č. 9: Celkové výsledky – číslovky *dva/oba* - dativ

Celkový graf nám ukazuje, že postupem let se křivka používání spisovných tvarů *dvěma/oběma* u obou pohlaví zvyšuje, i když dosáhne maximální hodnoty jen třicet pět procent. Co se týká křivky nespisovných tvarů *dvoum/oboum*, tak ty během celých osmi let značně převyšují ostatní varianty. Od druhé do šesté třídy dokonce vyrostou až k osmdesáti procentům. V sedmém ročníku se křivka sníží, přesto se ale opět během dvou let, tedy do deváté třídy, zvýší až na více než šedesát procent.

Můžeme tedy říct, že v dativu číslovek *dva/oba* se ukázalo, že u žáků převažuje v průběhu celé základní školy používání nespisovných výrazů nad těmi spisovnými.

3.3.4 Číslovka tři – genitiv

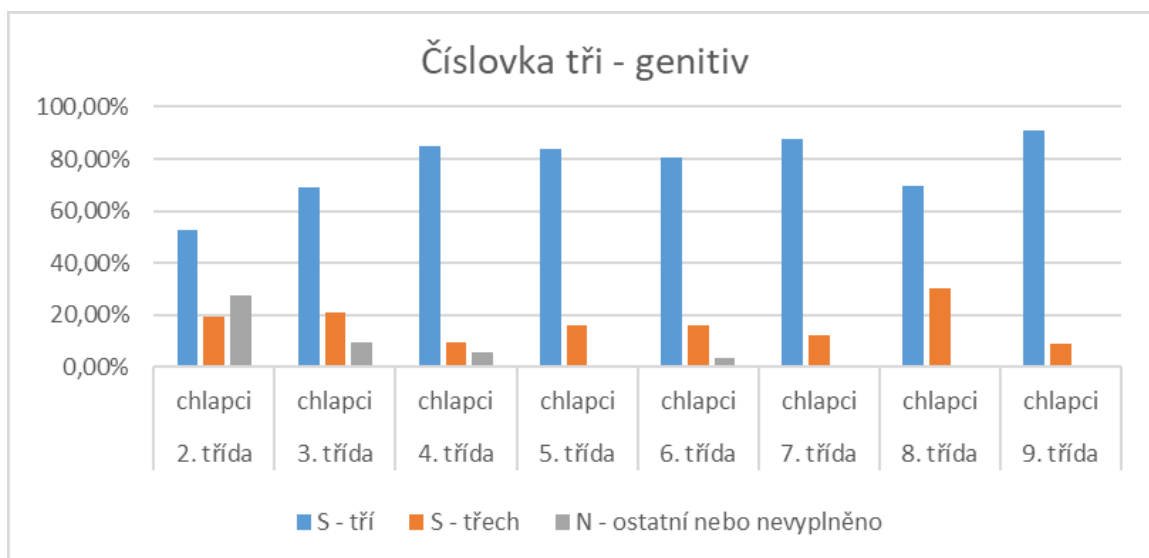
Výsledky u dívek

Graf č. 10: Dívky – číslovka *tři* - genitiv

Dívky v genitivu číslovky *tři* během zkoumaných osmi let nejčastěji volily spisovný tvar *tří*. Nejméně často ho použily ve druhé třídě, a to v šedesáti procentech odpovědí. Důvodem hlavně bylo to, že dívky téměř z třiceti procent použily zcela jiné než uvedené tvary, či vůbec políčko nevyplnily. Tento jev se stále až do sedmé třídy zmenšoval, jen v osmé a deváté třídě se pak vyskytlo několik výjimek. Naopak počet používání spisovného tvaru *tří* se od druhého až do pátého ročníku stále zvyšoval, konkrétně až na devadesát procent. Od šesté do deváté třídy křivka užívání tohoto tvaru kolísala, protože dívky začaly více využívat i kodifikovanou podobu *třech*, nejvíce pak v šesté třídě. Procenta užívání spisovného tvaru *tří* se ale stále držela mezi osmdesáti a devadesáti procenty. Co se týká kodifikované varianty *třech* na prvním stupni, tak jí nejvíce, a to v patnácti procentech odpovědí, využily dívky ve druhé třídě, následně ale až do páté třídy její používání klesalo.

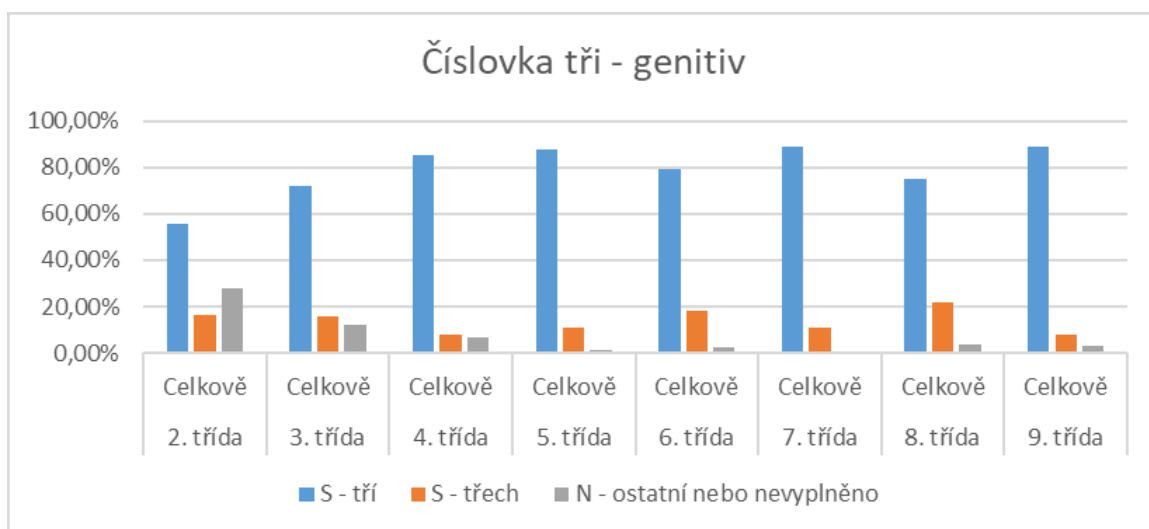
Výsledky u chlapců

Graf č. 11: Chlapci – číslovka *tři* - genitiv

U genitivu číslovky *tři* pozorovat, že kodifikovaný tvar *třech* používaly častěji dívky než chlapci. Nejvyšší hodnoty se objevovaly ve druhé a třetí třídě, konkrétně pak kolem dvaceti procent, v pátém a šestém ročníku kolem šestnácti procent a v osmé třídě se tato podoba číslovky *tři* objevila dokonce ve třiceti procentech odpovědí. Spisovný tvar *tří* ale po celou dobu ve všech ročnících převládal. Ve druhé až čtvrté třídě se jeho procenta stále zvyšují. Je to z velké části i tím, že se zmenšují procenta ostatních či nedoplněných tvarů, jelikož žáci se stoupajícím ročníkem lépe rozumí textu. Na druhém stupni procenta lehce kolísají podle množství užití kodifikované podoby *třech*.

Celkové výsledky

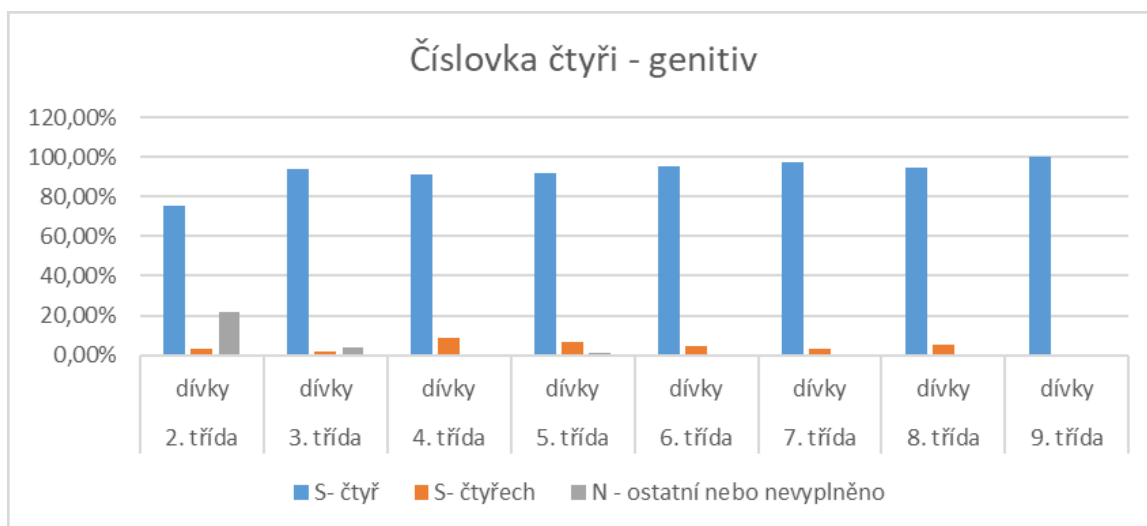

Graf č. 12: Celkové výsledky – číslovka *tři* - genitiv

Celkově můžeme tedy říci, že u dívek i chlapců většinou převažuje používání spisovného tvaru *tří* před jeho kodifikovanou podobou *třech*. Tuto kodifikovanou variantu nejčastěji volili žáci osmých tříd, ve kterých hodnota přesáhla dvacet procent.

3.3.5 Číslovka čtyři – genitiv

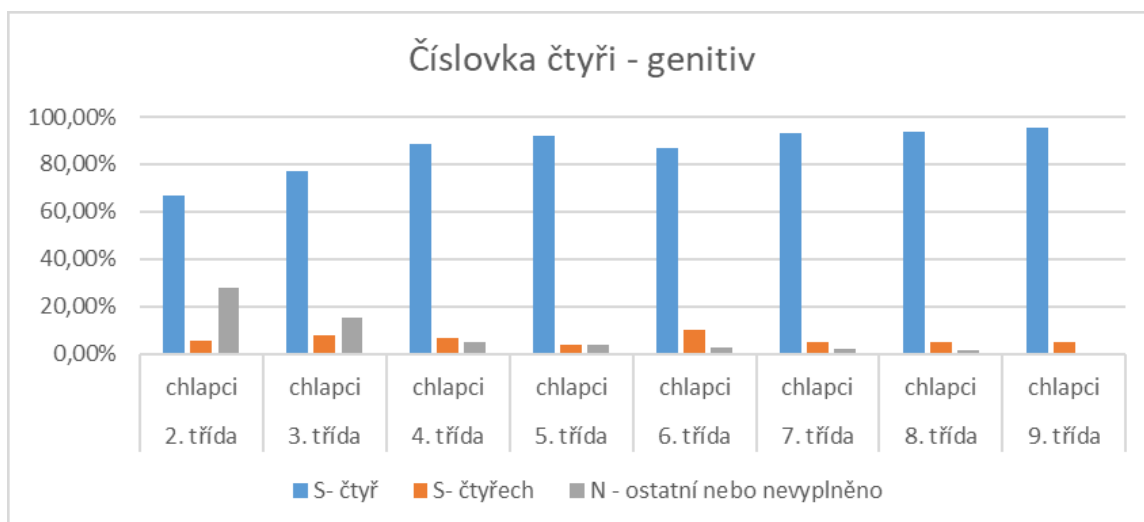
Výsledky u dívek

Graf č. 13: Dívky – číslovka čtyři - genitiv

U dívek jsou výsledky v genitivu číslovky *čtyři* jednoznačné. Kodifikovaný tvar *čtyřech* používaly jen velmi výjimečně, nejvíce pak ve čtvrté třídě v osmi procentech odpovědí. Ve druhé třídě napsaly dívky ještě ve dvaceti procentech případů nějaký zcela jiný tvar nebo políčko nevyplnily. Spisovný tvar *čtyř* uváděly většinou ve více než devadesáti procentech odpovědí, v deváté třídě dokonce dosáhly sto procent.

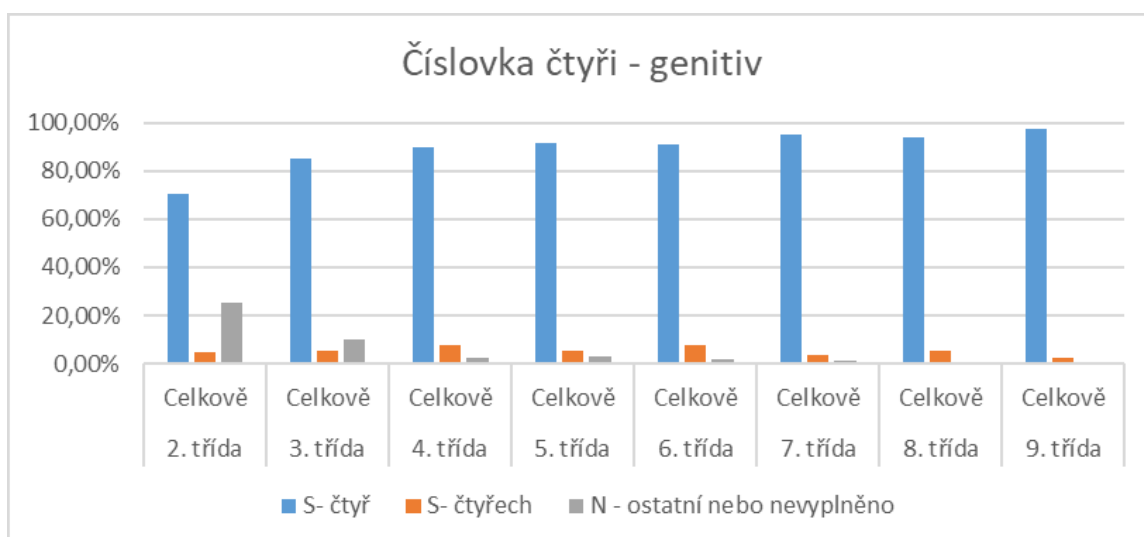
Výsledky u chlapců

Graf č. 14: Chlapci – číslovka čtyři - genitiv

Chlapci, stejně jako dívky, nejčastěji volili v genitivu číslovky *čtyři* spisovnou variantu *čtyř*, přičemž hodnoty se také pohybovaly mezi devadesáti a sto procenty. Jen ve druhé třídě klesly lehce pod sedmdesát procent kvůli ostatním či nevyplněným hodnotám, které chlapci napsali ve dvaceti osmi procentech odpovědí. Kodifikovanou podobu *čtyřech* nejvíce využili v šesté třídě, pouze však v deseti procentech případů. V ostatních ročnících hodnoty použití těchto nespisovných tvarů nepřesáhnou osm procent.

Celkové výsledky

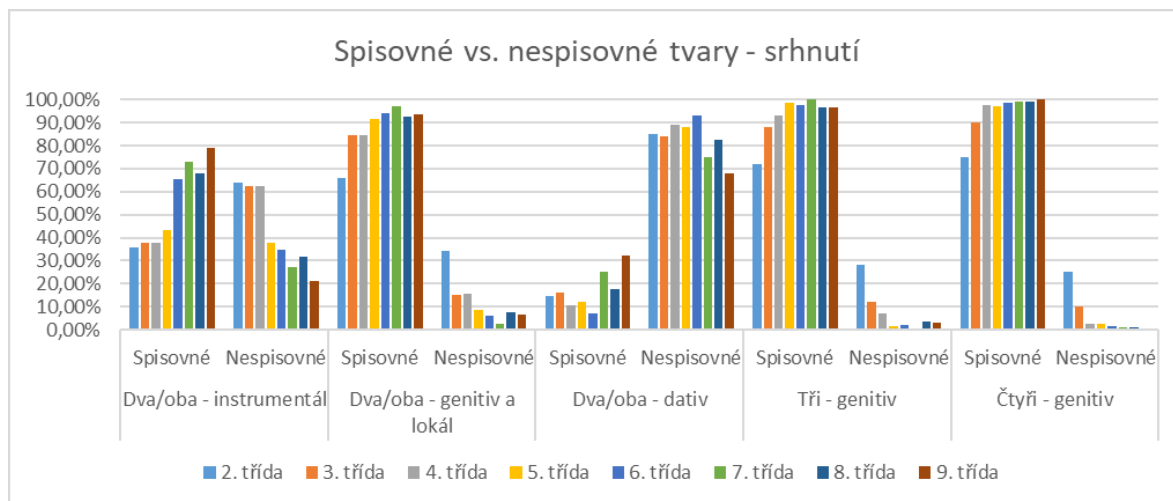

Graf č. 15: Celkové výsledky – číslovka čtyři - genitiv

V genitivu číslovky *čtyři* žáci celkově nejčastěji zvolili spisovný tvar *čtyř*. Použití jeho kodifikované podoby *čtyřech* nepřesáhlo osm procent. Dále pak se ukázalo, že ve

druhé třídě žáci neporozumí vždy správně textu, proto ve více než dvaceti procentech doplnili i jiný tvar či nechali políčko prázdné.

3.3.6 Shrnutí

Graf č. 16: Spisovné vs. nespisovné tvary - shrnutí

Celkově lze říci, že žáci obou pohlaví u číslovek *dva/oba* používají nejčastěji jejich spisovné tvary. Lze také vidět, že od druhého do devátého ročníku se procenta užívání těchto spisovných tvarů zvyšují a většinou v deváté třídě tyto varianty výrazně převažují nad těmi nespisovnými. Výjimkou je jen dativ, ve kterém žáci od druhé třídy používají nejčastěji nespisovné podoby *dvoum/oboum*, přesto je ale vidět, že spisovné tvary *dvěma/oběma* se v průběhu let začínají objevovat čím dál častěji, i když nepřesáhnou třicet pět procent.

Co se týká genitivu číslovek *tři* a *čtyři*, tak můžeme vidět, že žáci volí hlavně spisovné tvary před jejich kodifikovanými podobami *třech* a *čtyřech*, a to s velkou převahou. Obzvláště pak u číslovky *čtyři* zvolilo její kodifikovanou variantu jen minimální procento žáků.

4 Rozhovor

Čtyřem paním učitelkám, které učí na základní škole, jsem poslala několik otázek, které se týkají hlavně problematiky vybraných tvarů *dva*, *tři* a *čtyři*. Dvě paní učitelky byly z pražské ZŠ Donovalská, na které jsem zadávala žákům cvičení pro tuto diplomovou práci, a dvě další paní učitelky byly z plzeňské Bolevecké základní školy, ve které pracuji jako asistent pedagoga. Z jedné školy jsem vždy vybrala jednu paní učitelku z prvního stupně a druhou z druhého stupně.

Nejvíce mě v rozhovoru zajímalo, jestli si tito učitelé u svých žáků všímají, které tvary číslovek *dva/oba* žáci častěji používají, zdali spisovné či nespisovné. A u číslovek *tři* a *čtyři* v genitivu, jestli používají spíše spisovné tvary *tří* a *čtyř* nebo jejich kodifikovanou podobu *třech* a *čtyřech*. Také jsem chtěla vědět, jestli kladou tyto paní učitelky na spisovné tvary důraz a zdali je podle nich u žáků rozdíl mezi mluvenou a psanou češtinou.

Paní učitelka Ludmila Charvátová ZŠ Donovalská, učitelka ve 4. třídě

1. Učíte na 1. nebo 2. stupni ZŠ? Jak dlouho již učíte?

1. stupeň - 22 let

2. Když učíte žáky číslovky, všimla jste si nějakých nespisovných tvarů u číslovky 2, které by žáci často využívali?

Dvouch, obouch

3. Dáváte při výuce důraz na instrumentál a jeho spisovný tvar u číslovky 2?

Ne, přehnaný důraz nedávám.

4. Všimla jste si někdy, jestli žáci u číslovek 3 a 4 v genitivu používají více spisovný tvar tří/čtyř nebo jeho druhou podobu třech/čtyřech?

Myslím, že více používají druhou podobu třech/čtyřech.

5. Myslíte, že je u žáků v tomto rozdíl mezi mluvenou a psanou češtinou? Jestli ano, tak jaký?

Myslím, že není.

Paní učitelka Zdenka Manochová ZŠ Donovalská, učitelka na 2. stupni

1. Učíte na 1. nebo 2. stupni ZŠ? Jak dlouho již učíte?

Učím na 2. stupni, asi 3 roky jsem měla též češtinu v pátých třídách. Již učím 27 let.

- 2. Když učíte žáky číslovky, všimla jste si nějakých nespisovných tvarů u číslovky 2, které by žáci často využívali?**

Ano, velice často užívají dvouma, příp. dvěmi (to když chtějí být spisovní) v 7. p., a ještě snad častěji 3. p. tvar dvoum, oboum... Méně často pak zazní 2. p. nebo 6. p. dvouch...

- 3. Dáváte při výuce důraz na instrumentál a jeho spisovný tvar u číslovky 2?**

Ano, dávám na to důraz, trénujeme a procvičujeme až do 9. třídy, problém to dělá stále.

- 4. Všimla jste si někdy, jestli žáci u číslovek 3 a 4 v genitivu používají více spisovný tvar tří/čtyř nebo jeho druhou podobu třech/čtyřech?**

Spíše tří/čtyř .

- 5. Myslíte, že je u žáků v tomto rozdíl mezi mluvenou a psanou češtinou? Jestli ano, tak jaký?**

Ano, při mluvení převažují nespisovné tvary (dvoum, dvouma, třema, čtyřma), dokonce i v oficiálním projevu, v písemné podobě se snaží o tvary spisovné, ne vždy s úspěchem, někdy i uvedené hyperkorektní dvěmi.

Paní učitelka Kristýna Černá Bolevecká ZŠ, učitelka v 5. třídě

- 1. Učíte na 1. nebo 2. stupni ZŠ? Jak dlouho již učíte?**

Na 1. i na 2. stupni, přibližně čtyři roky

- 2. Když učíte žáky číslovky, všimla jste si nějakých nespisovných tvarů u číslovky 2, které by žáci často využívali?**

Poměrně často používají nespisovné tvary dvouch/obouch (2. p., 6. p.), dvoum (3. p.) nebo dvouma (7. p.)

- 3. Dáváte při výuce důraz na instrumentál a jeho spisovný tvar u číslovky 2?**

Ano, zdůrazňuji rozdíl ve skloňování číslovek 2 a 3 (dvěma x třemi), v písemkách to žáci většinou rozlišují, v běžně mluveném jazyce ne

- 4. Všimla jste si někdy, jestli žáci u číslovek 3 a 4 v genitivu používají více spisovný tvar tří/čtyř nebo jeho druhou podobu třech/čtyřech?**

Na to jsem se nikdy nezaměřovala, nejsem si jistá, záleží na konkrétním žákovi. Možná častější bude varianta třech/čtyřech

- 5. Myslíte, že je u žáků v tomto rozdíl mezi mluvenou a psanou češtinou? Jestli ano, tak jaký?**

Žáci 1. stupně v tomto případě mluvenou a psanou podobu jazyka nerozlišují.

Paní učitelka Alena Bulková Bolevecká ZŠ, učitelka na 2. stupni

1. Učíte na 1. nebo 2. stupni ZŠ? Jak dlouho již učíte?

Učím od roku 1986 s jednou přestávkou (3 roky mateřské dovolené).

2. Když učíte žáky číslovky, všimla jste si nějakých nespisovných tvarů u číslovky 2, které by žáci často využívali?

Žáci mají stále více tendenci používat při běžném hovoru nespisovnou češtinu. S mobily, internetem a SMS, kdy se využívá slov bez interpunkce, zkracují se slova, vymýšlí si nová slova nebo nové významy, je pak těžké je přesvědčovat, že znát a umět používat spisovnou češtinu je nutné, dobré, bude se jim v životě hodit, neboť neví, co budou v životě vše dělat.

3. Dáváte při výuce důraz na instrumentál a jeho spisovný tvar u číslovky 2?

Jsem češtinářka, takže opravdu chci, aby v hodinách používali správné tvary slov, tedy i instrumentál číslovek 2, 3, 4, oba aj.

4. Všimla jste si někdy, jestli žáci u číslovek 3 a 4 v genitivu používají více spisovný tvar tří/čtyř nebo jeho druhou podobu třech/čtyřech?

Rozhodně jdou spíše po nespisovných tvarech. Vývoj češtiny a společnosti, mám ten dojem, k tomu směřuje.

5. Myslíte, že je u žáků v tomto rozdíl mezi mluvenou a psanou češtinou? Jestli ano, tak jaký?

Dokonce si myslím, že přesvědčit děti, aby se vyjadřovaly spisovně, je stále větší problém. U nich se smazává rozdíl mezi spisovnou a nespisovnou (obecnou) češtinou. Vliv médií, kde se nemluví jen spisovně, je také hodně ovlivňuje. Doba stále méně dbá na způsob mluvy, vyjadřování.

Obě paní učitelky, které učí na prvním stupni ZŠ, se shodly, že se u číslovek *dva/oba* v genitivu či lokálu setkávají často s nespisovnou variantou *dvouch/obouch*. Paní učitelka Černá dokonce uvádí další nespisovné tvary, kterých si u svých žáků všímá, a to tvary v dativu *dvoum/oboum* a v instrumentálu *dvouma/obouma*. Paní učitelka Černá i paní učitelka Charvátová také uvedly, že co se týká číslovek *třech/čtyřech*, tak mají pocit, že mladší žáci používají v genitivu častěji kodifikované podoby *třech/čtyřech*. Tyto paní učitelky také odpověděly, že si myslí, že žáci na první stupni tolik nerozlišují psanou a mluvenou češtinu.

Paní učitelka Manochová pak uvedla, že žáci na druhém stupni, užívají v instrumentálu číslovek *dva/oba* velmi často nespisovnou podobu *dvouma/obouma*, případně také *dvěmi/oběmi*. Co se týká dativu těchto číslovek, tak prý používají ve velké míře nespisovné tvary *dvoum/oboum*. U číslovek *tři* a *čtyři* v genitivu má paní učitelka pocit, že žáci používají spíše spisovné tvary *tří* a *čtyř*. Celkově si myslí, že při mluveném projevu studenti druhého stupně tíhnou spíše k nespisovným tvarům, ale v psaném textu se snaží používat více ty spisovné podoby, ovšem u číslovek *dva/oba* v instrumentálu je občas zamění za jejich hyperkorektní tvary *dvěmi/oběmi*.

Paní učitelka Bulková pak nejvíc popisovala to, že žáci v dnešní době celkově tíhnou k nespisovnosti kvůli špatným vzorům, například v médiích, a celkovému zanedbání důrazu na spisovnou mluvu. Má tedy pocit, že si žáci celkově nejčastěji vybírají ty nespisovné tvary nebo ty, které k nespisovnosti tíhnou.

5 Závěr

V závěru mé diplomové práce bych ráda shrnula, o čem tato práce byla a jaké jsou její výsledky.

Má práce se týkala vybraných tvarů číslovek *dva*, *tři* a *čtyři* a jejich používání na základní škole. Rozdělila jsem ji na část teoretickou a empirickou. V teoretické části jsem se zabývala skloňováním těchto číslovek, jejich historickým vývojem. Dále jsem se zaměřila na hyperkorektnost u číslovky *dva* a na kodifikaci z roku 1993 u číslovek *tři* a *čtyři*. Nakonec jsem ještě popsala, jak jsou číslovky zahrnuty v RVP ZV a jakým způsobem jsou probírány ve čtyřech řadách učebnic pro základní školy. V empirické části jsem na základě doplňovacích cvičení, která jsem zadala žákům druhých až devátých ročníků pražské školy, popsala užívání spisovných i nespisovných tvarů číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* mezi žáky jednotlivých tříd a následně i napříč všemi ročníky.

Hypotézy č. 1-4 týkající se číslovek *dva/oba* se celkově potvrdily. Na 1. stupni žáci používali více nespisovné tvary, obzvlášť ve druhé a třetí třídě, ale s narůstajícím věkem a zkušenostmi volili čím dál častěji tvary spisovné. Zjistila jsem, že nejčastěji žáci používají nespisovné tvary v dativu číslovek *dva/oba*, konkrétně uvádějí hlavně tvar *dvoum/oboum*. U instrumentálu těchto číslovek je mnoho nespisovných variant, které mohou žáci zvolit, proto i v tomto pádu žáci často uvádějí nespisovné podoby, nejčastěji pak *dvěmi/oběmi* a *dvouma/obouma*. Potvrdilo se také to, že žáci používají hyperkorektní tvary *dvěmi/oběmi*, když se chtějí vyjádřit spisovně. Často se to stává v analogii se slovy končícími na *-mi*, např.: s *dvěmi/oběmi* hůlkami, s *dvěmi/oběmi* princeznami. Celkově ale v průběhu let žáci čím dál více tíhnou v psaném textu k spisovným podobám.

Zajímavé je, že nejlepší výsledky v používání spisovných výrazů měli žáci sedmých ročníků. V souhrnném grafu je vidět, že procenta používání spisovných tvarů v sedmé třídě jsou tedy nejvyšší. Ve většině učebnicových řad se skloňování číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* probírá od páté třídy. Zdá se, že obzvlášť tedy v pátém, ale následně i v šestém ročníku žáci nabydou znalostní o skloňování číslovek *dva/oba*, které se projeví nejvíce v sedmé třídě, ve které se tato problematika stále procvičuje. V osmé třídě se v učebnicích tato látka prakticky nevyskytuje, proto se tedy pravděpodobně kvůli nedostatečnému opakování v tomto ročníku procenta použití spisovných tvarů sníží. V deváté třídě probíhá opakování veškerého učiva včetně číslovek, je tedy možné, že to je důvod, proč se procenta v tomto ročníku většinou opět začínají zvyšovat.

Tato práce by mohla pomoci učitelům základních škol v tom, že budou vědět, na jaké tvary číslovek *dva/oba* mají klást důraz a více je procvičovat, aby si je žáci opravdu upevnili a používali co nejčastěji jejich spisovné podoby. Týká se to převážně dativu a instrumentálu těchto číslovek, kde je potřeba žákům stále zdůrazňovat, že jediné spisovné tvary jsou *dvěma/oběma*.

Hypotéza č. 5 ohledně číslovek *tři* a *čtyři* se potvrdila jen z části. Uvedla jsem, že žáci budou častěji používat v genitivu těchto číslovek kodifikované tvary *tří* a *čtyř*, více pak na druhém stupni. Ukázalo se ale, že tyto spisovné tvary ve velké míře převažují již od druhé třídy. Žáci kodifikované tvary *třech* a *čtyřech* do cvičení téměř neuváděli. Vypadá to, že i když jsou tyto tvary ve spisovné češtině zařazeny už od roku 1993, žáci stále v písemných textech raději využijí jejich podobu *tří* a *čtyř*.

Co se tedy týká poslední kodifikace, je otázka, jestli zařazení genitivních tvarů *třech* a *čtyřech* do spisovné češtiny bylo opravdu podstatné, když žáci v psaném textu používají častěji spisovné tvary *tří* a *čtyř* než tyto kodifikované podoby, které jsou i ve většině učebnic označené jako hovorové a hodící se spíše do mluveného projevu. Je pravda, že při zkoumání běžné mluvy celé populace by byly výsledky pravděpodobně jiné, přesto je ale znát, že žáci základní školy mají jasno, které tvary používat ve spisovně psaném textu.

Hypotéza č. 6, že dívky budou úspěšnější v používání spisovných tvarů, než chlapci je pravdivá. Nebylo to ale pravidlem v každém ročníku a u všech jevů. Celkově byly dívky jen mírně úspěšnější než chlapci.

Zdá se, že žáci si spisovné tvary číslovek *dva/oba* v průběhu základní školy postupně osvojují, byť se objevují situace a pády, ve kterých žáci nespisovný tvar zvolí i v posledním ročníku ZŠ. U číslovek *tři* a *čtyři* v genitivu se ukazuje, že žáci v písemném textu vnímají tvary *tří* a *čtyř* jako vhodnější variantu. O reálném řečovém chování uživatelů jazyka to vypovídá jen málo, ale lze říci, že žáci v průběhu let poznají a pochopí formální tvarosloví spisovné češtiny a rozšíří své komunikační zkušenosti, díky nimž ve velké míře vědí, jaké tvary číslovek *dva/oba*, *tři* a *čtyři* jsou spisovné a vhodné, a mohou je tak zvolit při svém projevu.

6 Seznam použité literatury a zdrojů

Odborné publikace

BENEDIKT Z NUDOŽER, Vavřinec. *Grammaticae Bohemicae, ad leges naturalis methodi conformatae, et notis numerisque illustratae ac distinctae, libri duo*. Praha, 1603. Vydání první.

ČERNÁ, Anna. *Na co se nás často ptáte: [ze zkušeností jazykové poradny]*. Praha: Scientia, 2002. ISBN 80-7183-260-X.

DŘEVOJÁNKOVÁ, Jitka. *Tvarosloví a syntax: cvičebnice pro cizince*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3445-6.

GEBAUER, Jan. *Historická mluvnice jazyka českého*. Praha: F. Tempský, 1898.

HAVLOVÁ, Ivana, Eva SCHNEIDEROVÁ a Ludmila ŠTĚRBOVÁ. *Český jazyk A pro studující učitelství I. stupně ZŠ a SpPg: (fonetika, morfologie, lexikologie)*. Praha: Univerzita Karlova, 1999. ISBN 80-86039-94-3.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Stručná mluvnice česká pro střední školu*. Vyd. 1. Praha: Státní nakladatelství, 1950.

HAVRÁNEK, Bohuslav a Alois JEDLIČKA. *Stručná mluvnice česká*. Praha: Fortuna, 1996, ISBN 80-7168-306-x.

KOMÁREK, Miroslav, et al., (1986): *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha: Academia.

KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. Brno: Host, 2012, ISBN 978-80-7294-591-7.

KRAUS, Jiří, KUCHAR, Jaroslav, STICH, Alexandr, ŠTÍCHA František. *Současný stav a vývojové perspektivy kodifikace spisovné češtiny. Slovo a slovesnost*

OBERPFALCER, František. *Jazykozpyt*. Praha, 1932.

PLESKALOVÁ, Jana. *Stará čeština pro nefilology*. Vyd. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5015-0.

Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů.
Praha: Císařský královský školní knihosklad, 1902.

ROSA, Wenceslaus Johannis, Jiří MARVAN a Gavin BETTS. *Čechořečnost, seu, Grammatica linguae Bohemicae: Micro-Pragae, 1672.* München: O. Sagner, 1983. ISBN 3876902339.

SOJKA, Pavel. *Spisovné tvarosloví u dětí staršího školního věku.* Vyd. 1 Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2017. 245 s. ISBN 978-80-7290-971-1

ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu.* 2. vyd. Praha: SPN, 1973. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství).

ŠTÍCHA, František. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny.* Praha: Academia, 2018-ISBN 978-80-200-2719-1.

TRÁVNÍČEK, František. *Mluvnice spisovné češtiny.* 3., dopr. a dopl. vyd. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951

Elektronické dokumenty a zdroje

DOKOUPILOVÁ, Hana. Číslovky v učivu na 1. stupni. Brno, 2008 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/qy147/Diplomova_prace-konecna_verze.pdf, Diplomová práce, Pedagogická fakulta.

CHROMÝ, Jan. Tzv. hyperkorektnost a její vztah ke kodifikaci češtiny. Naše řeč. [online]. 2007, **90**(3), 123-131 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7943>

JELÍNEK, Milan. Přišli všichni bez třech (čtyřech). Universitas revue Masarykovy univerzity. [online]. 2006, **3**, 26 - 28 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/universitas/article/view/2297/1886>

LISA, Zlatá. *Vývoj zápisu čísel.* Brno, 2016. [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/dx386/ZlataLisaVyvojZapisuCisel.pdf>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017. [cit.2020-03-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>>.

SEDLÁČEK, Miloslav. Bez třech, čtyřech. *Naše řeč* [online]. 1993, 76(2), 111 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7134>

SGALL, Petr. Poznámka k pojmu hyperkorektnost. *Naše řeč*. 2006, 89(1), 21 – 25 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7866>

Učebnice

Alter

NOVÁKOVÁ, Zuzana. *Český jazyk: pro druhý ročník: [učebnice pro vzdělávací obor Český jazyk a literatura]*. Vyd. 3. Ilustroval Vlasta ŠVEJDOVÁ. Všeň: Alter, 2008. ISBN 978-80-7245-151-7.

DVORSKÝ, Ladislav a Hana STAUDKOVÁ. *Český jazyk 3: [vzdělávací obor Český jazyk a literatura]*. Vyd. 3., upr. Ilustrovala Kateřina LOVIS-MILER. Všeň: Alter, 2010. ISBN 978-80-7245-239-2.

ČECHURA, Rudolf. *Český jazyk pro čtvrtý ročník*. Ilustrovala Drahomíra DVOŘÁKOVÁ. Všeň: Alter, 1996. ISBN 80-85775-47-6.

HORÁČKOVÁ, Martina, Hana STAUDKOVÁ a Jana ŠTROBLOVÁ. *Český jazyk: pro pátý ročník*. Vyd. 3., upr. Ilustrovala Daniela BENEŠOVÁ. Všeň: Alter, 2010. ISBN 978-80-7245-130-2.

HRDLIČKOVÁ, Hana. *Český jazyk pro 6. ročník*. Všeň: Alter, 1998. ISBN 80-85775-84-0.

HORÁČKOVÁ, Miroslava. *Český jazyk pro 7. ročník ZŠ a příslušný ročník víceletých gymnázií*. Všeň: Alter, 1999. ISBN 80-7245-001-8. (str. 135, 136)

KLÍMA, Ivan a Hana HRDLIČKOVÁ. *Český jazyk pro 8. ročník ZŠ a příslušný ročník víceletých gymnázií*. Všeň: Alter, 2000. ISBN 80-7245-011-5.

HRDLIČKOVÁ, Hana. *Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a příslušný ročník víceletých gymnázií*. Všeň: Alter, 2001. ISBN 80-7245-019-0.

SPN a.s.

HOŠNOVÁ, Eva, Milada BURIÁNKOVÁ, Vlastimil STYBLÍK, Zdeňka DVOŘÁKOVÁ a Martina ŠMEJKALOVÁ. *Český jazyk 2 pro základní školy*. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 80-7235-329.

HOŠNOVÁ, Eva, Milada BURIÁNKOVÁ a Zdeňka DVOŘÁKOVÁ. *Český jazyk pro základní školy 3*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7235-538-9.

HOŠNOVÁ, Eva, Martina ŠMEJKALOVÁ, Irena VAŇKOVÁ, Milada BURIÁNKOVÁ a Zdeňka DVOŘÁKOVÁ. *Český jazyk 4 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-423-8.

HOŠNOVÁ, Eva, Milada BURIÁNKOVÁ a Zdeňka DVOŘÁKOVÁ. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7235-453-5.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 80-7235-148-6.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85937-70-0.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 8. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85937-92-1.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií: [učebnice zpracovaná podle učebních osnov nového vzdělávacího programu Základní škola]*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85937-87-5.

Nová škola

MÜHLHAUSEROVÁ, Hana, Zita JANÁČKOVÁ a Olga PŘÍBORSKÁ. *Český jazyk 2: učebnice pro 2. ročník základní školy*. Brno: Nová škola Brno, 2015. ISBN 978-80-87591-33-8.

MÜHLHAUSEROVÁ, Hana, Zita JANÁČKOVÁ, Olga PŘÍBORSKÁ a Jitka ZBOŘILOVÁ. *Český jazyk 3: učebnice pro 3. ročník základní školy*. Brno: Nová škola Brno, [2015]. ISBN 978-80-87591-30-7.

BIČANOVÁ, Lenka. *Český jazyk 4: pro 4. ročník*. Ilustroval Andrea SCHINDLEROVÁ. Brno: Nová škola, 2014. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-611-0.

CHÝLOVÁ, Helena. *Český jazyk 5: učebnice pro 5. ročník*. Brno: Nová škola, 2013. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-454-3.

MIKSOVÁ, Eva a Jitka HÁJKOVÁ. *Český jazyk 6: učebnice*. 2., aktualiz. vyd. Brno:

FABIÁNOVÁ, Ivana a Zita JANÁČKOVÁ. *Český jazyk 6: pro 6. ročník základní školy nebo primy víceletého gymnázia*. Brno: Nová škola - Duha, [2017]. Čtení s porozuměním. ISBN 978-80-87591-82-6.

JANÁČKOVÁ, Zita, Karla PRÁTOVÁ a Ivana ZABELOVÁ. *Český jazyk 7: pro 7. ročník základní školy a sekundy víceletého gymnázia*. Brno: Nová škola - Duha, [2018]. Čtení s porozuměním. ISBN 978-80-87591-91-8.

PRÁTOVÁ, Karla, Zita JANÁČKOVÁ a Ilona KIRCHNEROVÁ. *Český jazyk 8: pro 8. ročník základní školy nebo tercie víceletého gymnázia*. Brno: Nová škola - Duha, [2019]. Čtení s porozuměním. ISBN 978-80-88285-02-1.

Fraus

KOSOVÁ, Jaroslava a Arlen ŘEHÁČKOVÁ. *Český jazyk: pro 2. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-717-5.

KOSOVÁ, Jaroslava, Gabriela BABUŠOVÁ a Arlen ŘEHÁČKOVÁ. *Český jazyk: pro 3. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-857-8.

KOSOVÁ, Jaroslava, Gabriela BABUŠOVÁ, Lenka RYKROVÁ a Jitka VOKŠICKÁ. *Český jazyk: pro 4. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-934-6.

KOSOVÁ, Jaroslava. *Český jazyk: pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2011. ISBN 978-80-7238-960-5.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Renata TERŠOVÁ a Helena CHÝLOVÁ. *Český jazyk 6: pro základní školy a víceletá gymnázia: [nová generace]*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-403-7.

KRAUSOVÁ, Zdeňka. *Český jazyk 7: pro základní školy a víceletá gymnázia: [nová generace]*. Plzeň: Fraus, 2013. ISBN 978-80-7238-877.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Martina PAŠKOVÁ, Pavel RŮŽIČKA, Helena CHÝLOVÁ, Martin PROŠEK a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2014. ISBN 978-80-7489-022-2.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Martina PAŠKOVÁ, Jana VAŇKOVÁ, Pavel RŮŽIČKA, Helena CHÝLOVÁ a Martin PROŠEK. *Český jazyk 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2015. ISBN 978-80-7489-045-1.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Skloňování číslovek dva/oba	14
Tabulka č. 2: Skloňování číslovek tři a čtyři	15
Tabulka č. 3: Skloňování číslovek tři a čtyři v Rossově mluvnici (1672)	17
Tabulka č. 4: Druhý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál	45
Tabulka č. 5: Druhý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - genitiv a lokál.....	45
Tabulka č. 6: Druhý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	46
Tabulka č. 7: Druhý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv.....	46
Tabulka č. 8: Druhý ročník– číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	47
Tabulka č. 9: Druhý ročník - shrnutí.....	48
Tabulka č. 10: Třetí ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál.....	49
Tabulka č. 11: Třetí ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál	50
Tabulka č. 12: Třetí ročník - číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	50
Tabulka č. 13: Třetí ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv	51
Tabulka č. 14: Třetí ročník – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	51
Tabulka č. 15: Třetí ročník – shrnutí.....	52
Tabulka č. 16: Čtvrtý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál	53
Tabulka č. 17: Čtvrtý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál.....	54
Tabulka č. 18: Čtvrtý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	54
Tabulka č. 19: Čtvrtý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv	55
Tabulka č. 20: Čtvrtý ročník – číslovka <i>čtyři</i> – genitiv	55
Tabulka č. 21: Čtvrtý ročník – shrnutí	56
Tabulka č. 22: Pátý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – instrumentál.....	57
Tabulka č. 23: Pátý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál.....	58
Tabulka č. 24: Pátý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	58
Tabulka č. 25: Pátý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv.....	58
Tabulka č. 26: Pátý ročník – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	59
Tabulka č. 27: Pátý ročník - shrnutí	60
Tabulka č. 28: Šestý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál.....	61
Tabulka č. 29: Šestý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál	61
Tabulka č. 30: Šestý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	62
Tabulka č. 31: Šestý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv	62
Tabulka č. 32: Šestý ročník – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	63

Tabulka č. 33: Šestý ročník – shrnutí.....	64
Tabulka č. 34: Sedmý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál	65
Tabulka č. 35: Sedmý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál.....	66
Tabulka č. 36: Sedmý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	66
Tabulka č. 37: Sedmý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv	66
Tabulka č. 38: Sedmý ročník – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv.....	67
Tabulka č. 39: Sedmý ročník – shrnutí.....	68
Tabulka č. 40: Osmý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál.....	69
Tabulka č. 41: Osmý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál.....	69
Tabulka č. 42: Osmý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – daitv	70
Tabulka č. 43: Osmý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv.....	70
Tabulka č. 44: Osmý ročník – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	71
Tabulka č. 45: Osmý ročník – shrnutí	72
Tabulka č. 46: Devátý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál.....	73
Tabulka č. 47: Devátý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál.....	73
Tabulka č. 48: Devátý ročník – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ.....	74
Tabulka č. 49: Devátý ročník – číslovka <i>tři</i> - genitiv.....	74
Tabulka č. 50: Devátý ročník – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	75
Tabulka č. 51: Devátý ročník – shrnutí	75

Seznam grafů

Graf č. 1: Dívky – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál.....	77
Graf č. 2: Chlapci – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál	79
Graf č. 3: Celkové výsledky – číslovky <i>dva/oba</i> - instrumentál.....	80
Graf č. 4: Dívky – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál	81
Graf č. 5: Chlapci – číslovky <i>dva/oba</i> – genitiv a lokál	82
Graf č. 6: Celkové výsledky – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	82
Graf č. 7: Dívky - číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	83
Graf č. 8: Chlapci – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	84
Graf č. 9: Celkové výsledky – číslovky <i>dva/oba</i> - dativ	85
Graf č. 10: Dívky – číslovka <i>tři</i> - genitiv	86
Graf č. 11: Chlapci – číslovka <i>tři</i> - genitiv	87
Graf č. 12: Celkové výsledky – číslovka <i>tři</i> - genitiv	87
Graf č. 13: Dívky – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	88
Graf č. 14: Chlapci – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv.....	89
Graf č. 15: Celkové výsledky – číslovka <i>čtyři</i> - genitiv	89
Graf č. 16: Spisovné vs. nespisovné tvary - shrnutí.....	90

7 Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1: Cvičení – druhá třída – dívka.....	106
Příloha 2: Cvičení – druhá třída - chlapec	107
Příloha 3: Cvičení – třetí třída – dívka	108
Příloha 4: Cvičení – třetí třída – chlapec	109
Příloha 5: Cvičení – čtvrtá třída – dívka.....	110
Příloha 6: Cvičení – čtvrtá třída - chlapec	111
Příloha 7: Cvičení – pátá třída – dívka	112
Příloha 8: Cvičení – pátá třída - chlapec.....	113
Příloha 9: Cvičení – šestá třída - dívka.....	114
Příloha 10: Cvičení – šestá třída - chlapec.....	115
Příloha 11: Cvičení – sedmá třída - dívka	116
Příloha 12: Cvičení – sedmá třída - chlapec	117
Příloha 13: Cvičení – osmá třída – dívka	118
Příloha 14: Cvičení – osmá třída - chlapec	119
Příloha 15: Cvičení – devátá třída - dívka	120
Příloha 16: Cvičení – devátá třída - chlapec	121

Příloha 1: Cvičení – druhá třída – dívka

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holká/kluk

1. Pohádka o dvou (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvěma (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obě (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli tři (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji třech (3) princů. do (2) nejlepší získali ruku princezen a třetí (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s oběmi (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Dopln

S dvakrát (2) princů

K obou (oba) čertům

Bez třech (3) draků

Se dvěma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyř (4) pokladů

Se tří (3) vlasy děda Vševěda

S dvouma (2) vílami

Příloha 2: Cvičení – druhá třída - chlapec

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o dvouch (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvěmi (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli tři (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji trich (3) princů. dua (2) nejlepší získali ruku princezen a tři (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s oboumi (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Dopln

S dvoumi (2) princí

K oboum (oba) čertům

Bez tří (3) draků

Se dvoumi (2) králi

O dvouch (2) sudičkách

Bez čtyř (4) pokladů

Se čtyřmi (3) vlasy děda Vševeda

S dvěmi (2) vílami

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o dvou (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvouma (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku dvou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli dvě (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji dvě (3) princů. Dvou (2) nejlepší získali ruku princezen a dvě (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s dvouma (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Dopln

S dvouma (2) princí

K dvou (oba) čertům

Bez dvě (3) draků

Se dvouma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyřech (4) pokladů

Se dvě (3) vlasy děda Vševeda

S dvouma (2) vílami

Příloha 4: Cvičení – třetí třída – chlapec

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o dvou (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvoumi (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli tři (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji třech (3) princů. Dva (2) nejlepší získali ruku princezen a třech (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s obou (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Doplně

S dvoumi (2) princí

K oboum (oba) čertům

Bez třech (3) draků

Se dvouma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyřech (4) pokladů

Se třemi (3) vlasy děda Vševeda

S dvěma (2) vílami

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o dvouch (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvěmi (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli dvě (2) vítězové. Ti se utkali v turnaji dvěch (2) princů. dvě (2) nejlepší získali ruku princezen a dvě (2) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s dvěmi (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Doplně

S dvěma (2) princy

K obou (oba) čertům

Bez dvěch (2) draků

Se dvěma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyř (4) pokladů

Se dvěma (2) vlasy děda Vševěda

S dvěma (2) vílami

Příloha 6: Cvičení – čtvrtá třída - chlapec

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o dvou (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvěma (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli tři (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji tři (3) princů. Dva (2) nejlepší získali ruku princezen a tři (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s oběma (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Dopln

S dvěma (2) princy

K oběma (oba) čertům

Bez tří (3) draků

Se dvěma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyř (4) pokladů

Se třemi (3) vlasy děda Vševeda

S dvěma (2) vilami

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka/kluk

1. Pohádka o dvou (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvěma (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli tři (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji třích (3) princů. Dva (2) nejlepší získali ruku princezen a šesti (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s oběma (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Dopln

S dvěma (2) princů

K obou (oba) čertům

Bez tří (3) draků

Se dvěma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyř (4) pokladů

Se šesti (3) vlasy děda Vševeda

S dvěma (2) vílami

Třída: druhá třetí čtvrtá pátá

holka kluk

1. Pohádka o dvou (2) princeznách

Bylo nebylo jedno (1) království se dvěma (2) princeznami. Jejich otec, král, pozval prince ze čtyř (4) zemí bojovat o ruku obou (oba) princezen a půl království. Z prvního turnaje odešli tři (3) vítězové. Ti se utkali v turnaji třech (3) princů. dva (2) nejlepší získali ruku princezen a třemi (3) z nich odjel domů s nepořízenou. Princové s obouma (oba) princeznami žili šťastně až do smrti.

2. Doplň

S dvěma (2) princí

K oboum (oba) čertům

Bez tří (3) draků

Se dvouma (2) králi

O dvou (2) sudičkách

Bez čtyř (4) pokladů

Se třemi (3) vlasy děda Vševěda

S dvěma (2) vílami

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár třech
 (3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
 kouzelnických škol. Harry se dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
 Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo tří (3)
 soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
obouma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
 všechny kola turnaje. Každý ze čtyř (4) soutěžících se musel
 zúčastnit tří (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
 a zároveň zachránit jednoho (1) ze čtyř (4) kamarádů a
 nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplně

- S dvěma (oba) draky
 Bez čtyř (4) kamarádů
 O dvou (2) vítězích
 Se třemi (3) úkoly
 Ke dvoum (2) bludištím
 O dvou (2) pohárech
 S oběma (oba) hůlkami
 Bez tří (3) kouzel

Příloha 10: Cvičení – šestá třída - chlapec

Třída: ~~šesta~~ sedmá osmá devátá

holka/~~kluk~~

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár šest
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo so šesti (3)
soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
oběma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze čtyři (4) soutěžících se musel
zúčastnit šesti (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit jednoho (1) ze čtyři (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Dopln

- S oběma (oba) draky
Bez čtyři (4) kamarádů
O dvou (2) vítězích
Se šesti (3) úkoly
Ke dvoum (2) bludištím
O dvou (2) pohárech
S oběma (oba) hůlkami
Bez šesti (3) kouzel

Příloha 11: Cvičení – sedmá třída - dívka

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár trí
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo dvěch (3)
soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
oběma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze čtyř (4) soutěžících se musel
zúčastnit trí (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit ~~je~~ jednoho (1) ze čtyř (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplně

S dvěma (oba) draky
Bez čtyř (4) kamarádů
O dvou (2) vítězích
Se dvěma (3) úkoly
Ke dvou (2) bludištím
O dvou (2) pohárech
S dvěma (oba) hůlkami
Bez trí (3) kouzel

sedmá holka

Příloha 12: Cvičení – sedmá třída - chlapec

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár dvou
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se dvouma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo dvěch (3)
soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
obouma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze čtyř (4) soutěžících se musel
zúčastnit dvů (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit jednoho (1) ze čtyř (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplň

S obouma (oba) draky
Bez čtyř (4) kamarádů
O dvou (2) vítězích
Se dvěma (3) úkoly
Ke dvěma (2) bludištím
O dvou (2) pohárech
S obouma (oba) hůlkami
Bez dvěch (3) kouzel

Příloha 13: Cvičení – osmá třída – dívka

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár tří
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se s dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo tří (3)
soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
obouma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze čtyř (4) soutěžících se musel
zúčastnit tří (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit jednoho (1) ze čtyř (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplň

S obouma (oba) draky
Bez čtyř (4) kamarádů
O dvou (2) vítězích
Se třemi (3) úkoly
Ke dvoum (2) bludištím
O dvou (2) pohárech
S oběmi (oba) hůlkami
Bez tří (3) kouzel

Příloha 14: Cvičení – osmá třída - chlapec

Třída: šestá sedmá osmá devátá

~~holka~~ kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár dví
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo dví (3)
soutěžících vybral dvěma (4) včetně právě Harryho. S
dvěma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze dví (4) soutěžících se musel
zúčastnit dví (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit jednoho (1) ze dví (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplně

- S dvěma (oba) draky
Bez dví (4) kamarádů
O dvou (2) vítězích
Se dvěma (3) úkoly
Ke dvěma (2) bludištím
O dvou (2) pohárech
S dvěma (oba) hůlkami
Bez dví (3) kouzel

Příloha 15: Cvičení – devátá třída - dívka

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár tří
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo tří (3)
soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
oběma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze čtyř (4) soutěžících se musel
zúčastnit tří (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit jednoho (1) ze čtyř (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplň

S oběma (oba) draky

Bez čtyř (4) kamarádů

O dvou (2) vítězích

Se třemi (3) úkoly

Ke dvěma (2) bludištím

O dvou (2) pohárech

S oběma (oba) hůlkami

Bez tří (3) kouzel

Příloha 16: Cvičení – devátá třída - chlapec

Třída: šestá sedmá osmá devátá

holka/kluk

1. Harry Potter a Ohnivý pohár

Na začátku roku byla v Bradavicích vyhlášena soutěž Pohár tří
(3) kouzelníků. Do školy přijeli zástupci dvou (2) dalších
kouzelnických škol. Harry se dvěma (2) jeho kamarády, Ronem a
Hermionou, chtěli turnaj sledovat. Pohár však místo tří (3)
soutěžících vybral čtyři (4) včetně právě Harryho. S
oběma (oba) jeho kamarády, kteří mu pomáhali, postupně zvládl
všechny kola turnaje. Každý ze čtyř (4) soutěžících se musel
zúčastnit tří (3) kol - utkat s drakem, vydržet hodinu pod vodou
a zároveň zachránit jednoho (1) ze čtyř (4) kamarádů a
nakonec projít začarovaným bludištěm.

2. Doplň

S oběma (oba) draky

Bez čtyř (4) kamarádů

O dvou (2) vítězích

Se třemi (3) úkoly

Ke dvěma (2) bludištím

O dvou (2) pohárech

S oběma (oba) hůlkami

Bez tří (3) kouzel